

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ПЕЧОРА КАРІНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 342.95:351.822:347.73

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТОРГІВЛІ
ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ В УКРАЇНІ**

08 – Право

081 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

К.В. Печора

Науковий керівник: **Андрущенко Ігор Григорович**, кандидат юридичних наук, професор

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Печора К.В. Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису*.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2025.

У дослідженні були надані авторські визначення таким поняттям: «*валюта*» – це форма грошей, яка використовується для обміну товарів та послуг, і для збереження вартості; «*валютні цінності*» – це активи, які виражені в іноземній валюті й можуть бути використані для міжнародних фінансових операцій, інвестицій, а також для забезпечення платоспроможності у зовнішній торгівлі; «*торгівля валютними цінностями*» – це процес купівлі та продажу активів, виражених в іноземній валюті, з отриманням прибутку або управлінням валютними ризиками; «*валютні операції*» – це фінансові угоди, що включають обмін однієї валюти на іншу, а також операції з купівлі, продажу, передачі та зберігання валютних цінностей, які здійснюються як між державними, так і між приватними суб'єктами господарювання з метою задоволення потреб у міжнародних розрахунках, хеджуванні валютних ризиків, інвестуванні або спекуляціях на валютних ринках; «*публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями*» – це сукупність організаційно-правових, регуляторних, моніторингових і контрольних дій, що здійснюються державними органами та інституціями з метою забезпечення стабільності валютного ринку, захисту економічних інтересів держави, підтримки правопорядку та сприяння міжнародній економічній співпраці в сфері обігу валютних цінностей.

Запропонована авторська класифікація, ґрунтується на двох основних критеріях: 1) за *типом валютної операції*: обмінні операції; спекулятивні операції; операції хеджування; 2) за *фінансовими інструментами*: фізичні валютні операції; деривативи; криптовалюти.

Визначені основні *функції* торгівлі валютними цінностями, а саме: передача капіталу; обмін валют; хеджування ризиків; спекуляція; регуляторна;

ціноутворення; інвестиційного забезпечення; фінансового посередництва; інформаційна; соціальна; регулювання ліквідності та *методи* торгівлі валютними цінностями: спотова торгівля; форвардні контракти; своп-операції; опціони; міжбанківський арбітраж; валютні ETFs; угоди аутрайт; маржинальна торгівля; автоматизовані торгові системи.

У дослідженні визначені основні принципи публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями: законності; ліквідності; прозорості; безпеки; регулювання; рівноправності учасників; диверсифікації; етичності; міжнародної співпраці.

Для вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні доцільно адаптувати найкращі практики таких країн, як США, Німеччина, Польща, Швейцарія та Японія. Особливу увагу слід приділити прозорості, інноваційності, гнучкості регулювання та інтеграції ринкових механізмів із сучасними технологіями. Це сприятиме зміцненню фінансової стабільності та конкурентоспроможності України на міжнародній арені.

У проведеному дослідженні застосований інтегрований підхід та надано авторське визначення поняттю «механізм публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями» як системи інструментів, методів, процедур і нормативно-правових актів, яка забезпечує організацію, контроль та регулювання операцій із валютними цінностями з метою досягнення фінансової стабільності, забезпечення економічної безпеки та дотримання міжнародних зобов'язань держави.

У сфері валютного регулювання нормативно-правове забезпечення охоплює національне законодавство, нормативно-правові акти Національного банку України, а також міжнародні угоди, які регулюють порядок обігу валютних цінностей, права та обов'язки суб'єктів валютних операцій, механізми контролю та відповідальність за порушення.

Обґрунтовано дефініцію поняття «суб'єкти публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями» – це державні органи, установи, організації та посадові особи, наділені повноваженнями щодо регулювання, моніторингу,

контролю та забезпечення законності операцій із валютними цінностями з метою підтримання стабільності валютного ринку, запобігання фінансовим правопорушенням і захисту економічних інтересів держави.

Розроблено авторську класифікацію суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, а саме: державні органи; міжнародні організації; інші учасники (валютні біржі; комерційні банки; підприємства та кредитно-фінансові установи, що здійснюють зовнішньоекономічні операції; фінансові установи, які виконують функції посередників на валютному ринку та здійснюють іноземні вкладення активів; фізичні особи; валютні брокерські фірми).

Для вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями необхідно реалізувати такі стратегічні заходи: гармонізація нормативно-правової бази з міжнародними стандартами (запропоновано конкретні пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства в досліджуваній сфері); чіткий розподіл повноважень між державними органами; інституціоналізація співпраці через створення експертних рад та незалежних комісій; використання сучасних цифрових технологій; підвищення кваліфікації кадрів; зміцнення міжнародної співпраці.

Доведено, що взаємодія державних органів у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні потребує суттєвих змін та удосконалення. Використання позитивного досвіду таких країн, як: Сполучені Штати Америки, Сингапур, Австралія та країн-членів Європейського Союзу, допоможе створити більш ефективну й прозору систему регулювання. Основними напрямками реформ мають стати чіткий розподіл повноважень, цифровізація процесів та посилення координації через спільні платформи і навчальні програми.

Ключові слова: публічне адміністрування, валюта, валютні цінності, іноземна валюта, торгівля валютними цінностями, валютні операції, економічна стабільність, регулювання валютного ринку, Національний банк України, цифрові технології, фінансовий моніторинг, міжнародний досвід, банківська таємниця, економічна безпека, економічна злочинність.

ABSTRACT

Pechora K.V. Public administration of currency values trading in Ukraine. – Thesis for a Doctor of Philosophy Degree in Specialty 081 – Law. – National Academy of International Affairs, Kyiv, 2025.

The author's definitions of the following concepts were provided in the study: «currency» is a form of money used to exchange goods and services, as well as to store value; «currency values» are assets that are expressed in foreign currency and can be used for international financial transactions, investments, as well as to ensure solvency in foreign trade; «currency trading» is the process of buying and selling assets denominated in foreign currency for profit or managing currency risks; «currency transactions» are financial agreements that include the exchange of one currency for another, as well as transactions for the purchase, sale, transfer and storage of currency values held both between state and private business entities for the purpose of meeting the needs of international settlements, hedging currency risks, investing or speculating on currency markets; «public administration of trade in foreign exchange values» is a set of organizational and legal, regulatory, monitoring and control actions carried out by state bodies and institutions with the aim of ensuring the stability of the foreign exchange market, protecting the economic interests of the state, maintaining law and order, and promoting international economic cooperation in the sphere of currency circulation values.

The author's classification is proposed, based on two main criteria: type of currency transaction: exchange transactions; speculative operations; hedging operations; by financial instruments: physical currency transactions; derivatives; cryptocurrencies. The main functions of trading currency values were determined, namely: transfer of capital; Currency exchange; risk hedging; speculation; regulatory; pricing; investment security; financial intermediation; informative; social; regulation of liquidity and methods of trading currency values: spot trading; forward contracts; swap operations; options; interbank arbitration; currency ETFs; outright agreements; margin trading; automated trading systems. The main principles of public administration of trade in

currency values were highlighted: legality; liquidity; transparency; security; regulation; equality of participants; diversification; ethics; international cooperation.

In order to improve the public administration of foreign exchange trading in Ukraine, it is advisable to adapt the best practices of countries such as the USA, Germany, Poland, Switzerland and Japan. Special attention should be paid to transparency, innovation, regulatory flexibility and integration of market mechanisms with modern technologies. This will contribute to strengthening the financial stability and competitiveness of Ukraine in the international arena.

An integrated approach was applied and an author's definition of the concept of «mechanism of public administration of trade in currency values» was given as a system of tools, methods, procedures and legal acts that ensures the organization, control and regulation of operations with currency values in order to achieve financial stability, ensure economic security and compliance with the state's international obligations.

In the field of currency regulation, regulatory and legal support covers national legislation, regulatory acts of the National Bank of Ukraine, as well as international agreements that regulate the procedure for the circulation of currency values, the rights and obligations of subjects of currency operations, control mechanisms and responsibility for violations.

The definition of subjects of the public administration of trade in currency values as state bodies, institutions, organizations and officials empowered to regulate, monitor, control and ensure the legality of transactions with currency values in order to maintain the stability of the currency market, prevent financial offenses and protect economic interests of the state. The author's classification of subjects of public administration of trade in currency values has been developed, namely: state bodies; international organizations; other participants, such as currency exchanges, commercial banks, enterprises and credit and financial institutions that carry out foreign economic operations, financial institutions that act as intermediaries in the foreign exchange market and carry out foreign investments of assets, natural persons, currency brokerage firms.

In order to improve the public administration of trade in currency values, it is necessary to implement a number of strategic measures, including: harmonization of the legal framework with international standards (concrete proposals for making changes and additions to the current legislation in the researched area are proposed); clear division of powers between state bodies; institutionalization of cooperation through the creation of expert councils and independent commissions; use of modern digital technologies; professional development of personnel; strengthening international cooperation.

It has been proven that the interaction of state bodies in the field of public administration of trade in currency values in Ukraine needs significant improvements. Using the positive experience of countries such as the USA, the EU and Singapore, Australia will help create a more efficient and transparent regulatory system. The main directions of reforms should be a clear division of powers, digitization of processes and strengthening of coordination through common platforms and training programs.

Key words: public administration, currency, currency values, foreign currency, currency value trade, currency operations, economic stability, currency market regulation, National Bank of Ukraine, digital technologies, financial monitoring, international experience, bank secrecy, economic security, economic crime.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Печора К. В. Шляхи взаємодії державних органів, щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2023. С. 354–356.
2. Печора К. В. Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні та за кордоном. *Наукові перспективи*. № 10 (52). 2024. С. 249–258.
3. Печора К. В. Особливості здійснення торгівлі валютними цінностями на національному та міжнародному рівні. *Успіхи і досягнення у науці*. № 9 (9). 2024. С. 1245–1252.

4. Печора К. В. Методи та форми взаємодії державних органів, що забезпечують публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. № 130. 2025. С. 222–226.

5. Печора К. В. Вплив діяльності суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями на забезпечення захисту національних інтересів держави. *Право і суспільство*. № 1. 2025. С. 294–299.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Печора К. В. Зміст поняття «валютні цінності» та правові засади їх обігу в Україні. *Сучасні напрямки розвитку менеджменту та економіки в умовах VUCA-світу* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 17 лист. 2022 р.). Харків : ХНАДУ. 2022. С. 56–58.

2. Печора К. В. Організаційно-правові рішення щодо підвищення рівня безпеки торгівлі валютними цінностями в Україні. *Фінансова безпека як складова економічної безпеки держави* : матеріали круглого столу (30 лист. 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 6.

3. Печора К. В. Напрями вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідження молодих учених, курсантів та студентів* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 17 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 418–421.

4. Печора К. В. Правові засади формування резерву валютних цінностей. *Інновінг сучасних трендів в менеджменті безпеки*: Збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. Львів: ЛДУ БЖД, (Львів, 26 трав. 2023 р.). 2023. С. 313–315.

5. Печора К. В. Правове забезпечення торгівлі валютними цінностями в Україні та закордоном. *Правове забезпечення економічної безпеки держави* : матеріали круглого столу (31 трав. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 7.

6. Печора К. В. Повноваження Національного банку України як суб'єкта публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. *Угорщина – Україна – Європейський Союз: наукова взаємодія сучасних правових думок* : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Будапешт, 2023 р.). 2023. С. 44–46.

7. Печора К. В. Міжнародний валютний обмін та торгівля на ринках країн, що розвиваються. *Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту підприємств України* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. інтерн.-конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених (17 лист. 2023 р.) / Харків. нац. автомобільно-дорожн. ун-т. Харків: ХНАДУ, 2023. С. 105–107.

8. Печора К. В. Дотримання безпекових засад у сфері здійснення контролю за торгівлею валютними цінностями. *Посилення спроможностей СБ України та складових сектору безпеки і оборони* : Міжвідомча наук.-практ. конф. (12 жовт. 2023 р.) / Київ : Акад. СБ України, 2023. С. 87–92.

9. Печора К. В. Боротьба зі злочинністю у сфері торгівлі валютними цінностями як пріоритетний напрям забезпечення економічної безпеки держави. *Економічна безпека: організаційно-правові, інформаційно-аналітичні та оперативно-розшукові засади* : Всеукр. наук.-практ. конф., Ірпінь: ДПУ, (Ірпінь, 16 травня 2024 року). 2024. С. 326–328.

10. Печора К. В. Передовий досвід країн-членів Європейського Союзу у здійсненні адміністрування торгівлі валютними цінностями. *Бюджетування у забезпеченні фінансової безпеки держави*: матеріали круглого столу (30 травня 2024 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 9.

11. Печора К. В. Напрями та пропозиції подальшого розвитку вітчизняного валютного ринку. *Сучасні напрямки розвитку та економіки в умовах VUCA-світу* : зб. матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених (14 лист. 2024 р.) / Харків. нац. автомобільно-дорожн. унт. Харків: ХНАДУ, 2024. С. 135–136.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	12
ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТОРГІВЛІ ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ В УКРАЇНІ	24
1.1. Теоретичні основи та ретроспектива виникнення і розвитку публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями.....	24
1.2. Методологічні засади публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями.....	47
1.3. Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні та за кордоном.....	59
Висновки до розділу 1.....	73
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТОРГІВЛІ ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ В УКРАЇНІ	77
2.1. Загальна характеристика механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями.....	77
2.2. Нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями	94
2.3. Характеристика системи суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями.....	110
Висновки до розділу 2.....	129
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТОРГІВЛІ ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ В УКРАЇНІ	132
3.1. Напрями вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями	132

3.2. Шляхи взаємодії державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні.....	137
Висновки до розділу 3.....	156
ВИСНОВКИ.....	161
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	166
ДОДАТОК А.....	181
ДОДАТОК Б.....	184
ДОДАТОК В.....	188

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЦК України	Цивільний кодекс України
ГК України	Господарський кодекс України
КК України	Кримінальний кодекс України
МК України	Митний кодекс України
ЗпВВО	Закон України «Про валюту і валютні операції»
ЗпЗЕД	Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»
ЗпЛД	Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним, шляхом фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»
ЗпНБУ	Закон України «Про Національний банк України»
ДМС	Державна митна служба України
ДПС	Державна податкова служба України
ДСФМ	Державна служба фінансового моніторингу
ЗЕД	Зовнішньоекономічна діяльність
КР	Координаційна рада
МВФ	Міжнародний валютний фонд
МЕУ	Міністерство економіки України
МФУ	Міністерство фінансів України
НБУ	Національний банк України
СБУ	Служба безпеки України
СГ	Суб'єкти господарювання
СПФМ	Суб'єкти первинного фінансового моніторингу
FATF	Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей
МВФ	Міжнародний валютний фонд
ЄС	Європейський Союз

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність обраної теми зумовлена стрімкими змінами в економічних та регуляторних умовах України, які впливають на сферу торгівлі валютними цінностями. Ця тема є особливо важливою в контексті інтеграції України в світову економіку, а також необхідності забезпечення прозорості та ефективності ринку валютних операцій, що безпосередньо впливає на фінансову стабільність країни.

Валютний ринок є ключовим елементом функціонування економіки, адже він забезпечує обмін валют, регулює платіжний баланс, підтримує міжнародну торгівлю та інвестиції, але одночасно залишається зоною ризику через можливі маніпуляції, спекуляції та використання тіньових схем. Відсутність належного публічного контролю може призводити до відтоку капіталу, нестабільності курсу національної валюти та зменшення довіри з боку міжнародних інвесторів.

Наразі Україна перебуває в процесі реформування фінансового сектору відповідно до європейських стандартів, що зумовлює необхідність адаптації національного законодавства та механізмів регулювання до сучасних умов. Зокрема, імплементація міжнародних норм щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму висуває високі вимоги до публічного адміністрування валютних операцій. Україна інтегрується до глобального фінансового простору, що зобов'язує її дотримуватись стандартів FATF, рекомендацій МВФ, а також ЄС у рамках Угоди про асоціацію. Це вимагає вдосконалення національних інструментів публічного адміністрування валютного ринку. За останні роки в Україні здійснено суттєві заходи щодо лібералізації валютного ринку, включаючи прийняття Закону України «Про валюту і валютні операції» (2018 р.). Однак ці зміни потребують удосконалення механізмів публічного адміністрування для підвищення їхньої ефективності та відповідності європейським і міжнародним стандартам.

Крім зазначеного, тема є актуальною особливо в умовах цифровізації економіки. Оскільки відкриваючи нові можливості для валютного ринку, створює і нові виклики. Наприклад, розвиток криптовалют вимагає від органів публічної

влади розробки інноваційних підходів до регулювання, що забезпечать баланс між стимулюванням розвитку фінансових технологій і захистом економічної безпеки.

Важливим аспектом у розвитку торгівлі валютними цінностями в Україні є забезпечення прозорості та довіри до інститутів її публічного адміністрування. Ефективне регулювання торгівлі валютними цінностями сприяє зміцненню довіри від міжнародних партнерів, інвесторів та громадян, що є стратегічно важливим у період економічного відновлення.

Працюючи на дисертаційним дослідження, автор провела опитування та анкетування 527 осіб, які є представниками суб'єктів валютних операцій (Додаток А). Результати опитування підтверджують, що 71,3 % респондентів наполягають на недосконалості законодавства, що забезпечує торгівлю валютними цінностями. Водночас, 12,1 % висловлюють протилежну думку. Більшість респондентів (48,9%) незадоволені сучасним станом публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні; задовільно – 14,8 %; позитивно – 10,6 %. Проте, на їхню думку, більшість недоліків у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні зумовлена: недостатнім упровадження сучасних технологій (26,1 %); неузгодженою координацією між державними органами (25,8 %); надмірною бюрократією (19,4 %). Окрім цього, під час визначення основних напрямів удосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, більше ніж половина респондентів заявили про вдосконалення механізму нагляду та контролю (51,2 %); дещо менше респондентів (20,1 %) висловилися про необхідність підняти рівень прозорості регулювання, і лише кожен п'ятий вказує на забезпечення стабільності валютного курсу (13,2 %), інші відзначили доцільність підвищити координації між державними органами (10,7 %).

Наразі суттєвим науковим підґрунтям для виконання дослідження стали загальнотеоретичні наукові праці, розвідки провідних вітчизняних фахівців у галузі адміністративного, фінансового права та економіки, зокрема: Л. Балабанової, Б. Белова, Л. Воронової, Н. Воротіної, С. Голови, В. Гаращука,

О. Горбунова, А. Грабінської-Руденко, О. Грачева, В. Григор'єва, Дж. Джексона, М. Касіна, Д. Кейнса, О. Коваленка, О. Козиріна, Д. Кравченка, Л. Кравченка, І. Криницького, В. Кучера, М. Кучерявенка, О. Лукашева, Л. Лунца, О. Машовця, О. Мороза, Р. Мунделла, В. Палія, А. Попова, А. Руденка, Л. Савченка, Н. Сапожнікова, А. Сінянської, М. Старинського, Н. Химічева, І. Федоренка, Т. Філіпенка, О. Шевчика. Крім зазначених вчених, також досліджував проблематику державного регулювання фінансових ринків П. Буряк; вивчав валютно-курсову політику та її вплив на фінансову стабільність О. Дзюбляк.; приділяла увагу трансформаціям фінансової системи в умовах глобалізації Т. Єфименко; аналізував економічні механізми функціонування валютного ринку В. Захарченко; досліджував питання публічного адміністрування в фінансовій сфері, зокрема регулювання валютного ринку, Ю. Іванов.

Праці кожного із зазначених науковців мають значну науково-практичну цінність. Водночас, у вітчизняній юридичній науці комплексні дослідження публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями не проводилися. Враховуючи стратегічну важливість ефективного регулювання торгівлі валютними цінностями для економіки України, дослідження у цій сфері є актуальним та має значний науковий і практичний потенціал. Його результати сприятимуть вдосконаленню державної політики, забезпеченню прозорості фінансових ринків та адаптації до сучасних викликів глобалізованого світу.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження реалізоване відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії розвитку фінансового сектору України 2020–2025 років (рішення регуляторів фінансового ринку від 16 січня 2020 року); Стратегії валютних інтервенцій Національного банку України (рішення Правління Національного банку України від 29 грудня 2020 року № 769-рш); Основних засад грошово-кредитної політики на період воєнного стану (рішення Ради Національного банку України від 15 квітня 2022 року № 4-рд); Стратегії

пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування (рішення Ради Національного банку України від 28 червня 2023 року). Робота відповідає тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2025–2029 роки (наказ МВС України від 21 травня 2024 року № 326) й основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2025–2029 роки (рішення Вченої ради від 24 грудня 2024 року, протокол № 25).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 25 жовтня 2022 року (протокол № 14).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових джерел, розробок, узагальнення правозастосовної практики, вітчизняного і зарубіжного досвіду виявити особливості та проблемні аспекти публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні та розробити рекомендації щодо його подальшого удосконалення.

Для досягнення цієї мети були поставлено такі *завдання*:

- розглянути стан наукового дослідження публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні та визначити юридичний зміст таких понять, як: «валюта», «валютні цінності», «торгівля валютними цінностями», «валютні операції», «публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями»;
- визначити класифікацію, ознаки, методи та принципи публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями;
- з'ясувати особливості міжнародного досвіду публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями на прикладі США, Німеччини, Польщі, Швейцарії та Японії, сформулювати рекомендації для впровадження в Україні;
- дослідити основні елементи механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями;
- проаналізувати особливості нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями;

- надати визначення та розробити авторську класифікацію суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями;
- систематизувати напрями вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями;
- охарактеризувати перспективи подальшого розвитку взаємодії державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні.

Предметом дослідження – публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, спосіб застосування яких визначений предметом та об'єктом дослідження, зумовлений метою і завданнями наукового пошуку, зокрема: *діалектичний* – задля вивчення теоретичних та нормативних положень щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні (у всіх розділах); *герменевтичний метод* застосований для формулювання основоположних дефініцій та особливостей генезису їх тлумачення (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.3); *класифікації та групування* – для класифікації торгівлі валютними цінностями в Україні, його нормативно-правового забезпечення та суб'єктів (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3); *порівняльно-правовий* – під час аналізу зарубіжного досвіду публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні (підрозділ 1.3., 3.2); *структурно-функціональний* – для дослідження особливостей, формулювання елементів механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні (підрозділи 2.1); *структурно-логічний* – для класифікації та окреслення напрямів підвищення ефективності публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні (підрозділи 1.3, 3.1); *статистичний та документального аналізу* – для виявлення прогалин у нормативно-правовому регулюванні публічного адміністрування торгівлі

валютними цінностями в Україні, недоліків у застосуванні адміністративної відповідальності за такі правопорушення (розділи 2, 3); *моделювання* – під час розроблення пропозицій із удосконалення національної законодавчої бази для ефективного публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні (підрозділ 2.2, 3.1, 3.2); *статистичний* – з метою аналізу й узагальнення емпіричної інформації за темою дисертації (підрозділи 2.2, 2.3, 3.2).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані щодо діяльності вповноважених суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, результати анкетування 527 респондентів (працівників Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державної податкової служби), правова публіцистика, офіційні звіти та довідки, а також інші аналітичні матеріали з проблем дослідження тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що відповідно до змісту та характеру досліджених проблем ця робота є одним із перших комплексних теоретичних і практичних досліджень питання публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, унаслідок чого сформульовано низку наукових домінант, умовиводів і пропозицій, зокрема:

вперше:

- розроблено авторське визначення терміну «валюта» як форма грошей, яка використовується для обміну товарів та послуг, а також для збереження вартості;
- обґрунтовано, що публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями України є сукупністю організаційно-правових, регуляторних, моніторингових і контрольних дій, які здійснюються державними органами та інституціями для забезпечення стабільності валютного ринку, захисту економічних інтересів держави, підтримки правопорядку та сприяння міжнародній економічній співпраці в сфері обігу валютних цінностей;
- сформульовано визначення механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні та його елементів;

– встановлено ознаки, функції, методи публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, а також запропоновано авторську класифікацію за двома критеріями: тип валютної операції та фінансові інструменти;

– досліджено нормативно-правове регулювання публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, запропоновано його кваліфікаційні групи (законодавчі акти; нормативно-правові акти НБУ; міжнародно-правові акти), здійснено ґрунтовну їх характеристику;

– класифіковано суб'єкти публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, а саме: державні органи; міжнародні організації; інші учасники (валютні біржі; комерційні банки; підприємства та кредитно-фінансові установи; що здійснюють зовнішньоекономічні операції, фінансові установи, які виконують функції посередників на валютному ринку та здійснюють іноземні вкладення активів; фізичні особи; валютні брокерські фірми);

– підготовлено проєкт змін до Закону України «Про валюту і валютні операції», а саме запропоновано додати ст.ст. 16 – 25, які визначають поняття «торгівлі валютними цінностями», «учасники ринку торгівлі валютними цінностями»; загальні принципи їх регулювання; ліцензування операцій із валютними цінностями; електронна торгівля валютними цінностями; регулювання операцій із цифровими валютними цінностями; прозорість операцій із валютними цінностями; контроль та відповідальність за порушення правил торгівлі валютними цінностями; захист прав учасників ринку валютних цінностей; врегулювання спорів на ринку валютних цінностей;

удосконалено:

– обґрунтування визначення поняття «суб'єкти публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями» – це державні органи, установи, організації та посадові особи, наділені повноваженнями щодо регулювання, моніторингу, контролю та забезпечення законності операцій із валютними цінностями з метою підтримання стабільності валютного ринку, запобігання фінансовим правопорушенням і захисту економічних інтересів держави;

– категорію «валютні цінності», зокрема це активи, які виражені в іноземній валюті і можуть бути використані для міжнародних фінансових операцій, інвестицій, а також для забезпечення платоспроможності у зовнішній торгівлі;

– категорію «торгівля валютними цінностями», зокрема це процес купівлі та продажу активів, виражених в іноземній валюті, з отриманням прибутку або управлінням валютними ризиками;

– категорію «валютні операції», зокрема це фінансові угоди, що включають обмін однієї валюти на іншу, а також операції з купівлі, продажу, передачі та зберігання валютних цінностей, що здійснюються як між державними, так і між приватними суб'єктами господарювання для задоволення потреб у міжнародних розрахунках, хеджуванні валютних ризиків, інвестуванні або спекуляціях на валютних ринках;

дістали подальшого розвитку:

– пропозиції стосовно реалізації стратегічних заходів для вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, серед яких: гармонізація нормативно-правової бази з міжнародними стандартами; чіткий розподіл повноважень між державними органами; інституціоналізація співпраці через створення експертних рад та незалежних комісій; використання сучасних цифрових технологій; підвищення кваліфікації кадрів; зміцнення міжнародної співпраці;

– рекомендації доцільності запозичення досвіду США в аспекті практики прозорого моніторингу та звітності операцій на валютному ринку, а також впровадження сучасних технологій для автоматизації регуляторних процесів; досвіду Німеччини – варто звернути увагу на високий рівень інтеграції валютного ринку з банківською системою та ефективну співпрацю між державними органами і приватним сектором; досвід Польщі в контексті того, що Україна може перейняти підхід до гнучкого регулювання ринку, який враховує потреби малого та середнього бізнесу, а також адаптивність до змін в економічному середовищі; з досвіду Швейцарії рекомендується впровадження високих стандартів фінансової

стабільності та ризик-менеджменту, а також активізація міжнародної співпраці у валютній сфері; корисним буде досвід Японії щодо інноваційного розвитку валютного ринку, зокрема використання цифрових валют та блокчейн-технологій у регулюванні і моніторингу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані висновки й пропозиції впроваджено та використовуються:

– *в освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Фінансове право», «Концептуальні проблеми фінансового права України», «Податкове право», «Правове регулювання економіки України», «Банківське право», а також дисциплін, дотичних до сфери економічної безпеки та відповідного правового регулювання, під час підготовки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт Національної академії внутрішніх справ від 17.12.2024);

– *у науковій діяльності* – при підготовці монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову (акт Національної академії внутрішніх справ від 19.12.2024);

– *у практичній діяльності* Бюро економічної безпеки України (зазначені результати наукових досліджень надали можливість підвищити ефективність оцінювання ризиків у сфері економіки, пов'язаних із торгівлею валютними цінностями й зовнішньоекономічною діяльністю, та напрацювати відповідні заходи мінімізації зазначених ризиків) (акт Бюро економічної безпеки України від 30.01.2025);

– *у практичній діяльності* – відділення № 4 ПуАТ «КБ «АКОРДБАНК» у м. Києві: використані 1) при розробці внутрішніх нормативних документів, що регулюють облік та реалізацію валютних цінностей; 2) у частині визначення повноважень працівників банку, які відповідають за проведення фінансового

моніторингу при здійсненні торгівлі валютними цінностями з використанням таких інструментів, як: перевірка дотримання учасниками ринку правил звітності; аналіз підозрілих операцій та застосування відповідних заходів реагування; аудит діяльності суб'єктів валютного ринку тощо; 3) визначена безпосередня відповідальність учасників ринку за порушення правил торгівлі валютними цінностями, зокрема: штрафні санкції; тимчасове або повне позбавлення ліцензії; інші заходи вилучення, передбачені чинним законодавством (акт відділення № 4 ПуАТ «КБ «АКОРДБАНК» у м. Києві від 27.02.2025).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, висвітлено у виступах автора на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема: *«Зміст поняття «валютні цінності» та правові засади їх обігу в Україні»* (м. Харків, 17 листопада 2022 року); *«Організаційно-правові рішення щодо підвищення рівня безпеки торгівлі валютними цінностями в Україні»* (м. Київ, 30 листопада 2022 року); *«Напрями вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями»* (м. Вінниця, 17 травня 2023 року); *«Правові засади формування резерву валютних цінностей»* (м. Львів, 26 травня 2023 року); *«Правове забезпечення торгівлі валютними цінностями в Україні та закордоном»* (м. Київ, 31 травня 2023 року); *«Повноваження Національного банку України як суб'єкта публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями»* (м. Будапешт, 08 квітня 2023 року); *«Міжнародний валютний обмін та торгівля на ринках країн, що розвиваються»* (м. Харків, 17 листопада 2023 року); *«Дотримання безпекових засад у сфері здійснення контролю за торгівлею валютними цінностями»* (м. Київ, 12 жовтня 2023 року); *«Боротьба зі злочинністю у сфері торгівлі валютними цінностями як пріоритетний напрям забезпечення економічної безпеки держави»* (м. Ірпінь, 16 травня 2024 року); *«Передовий досвід країн-членів Європейського Союзу у здійсненні адміністрування торгівлі валютними цінностями»* (м. Київ, 30 травня 2024 року); *«Напрями та пропозиції подальшого розвитку вітчизняного валютного ринку»* (м. Харків, 14 листопада 2024 року).

Особистий внесок здобувача. Пошук й аналіз наукових джерел за тематикою дисертаційного дослідження, теоретичні положення та практичні висновки, сформульовані й аргументовані в дисертації, пропозиції та рекомендації, що становлять наукові результати дисертації, викладено в п'яти наукових публікаціях й одержані автором самостійно.

Публікації. Основні наукові результати дисертації опубліковано у шістнадцяти наукових публікаціях, серед яких п'ять статей у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань у галузі юридичних наук, а також в одинадцятих тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах і засіданнях круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (164 позиції, 15 сторінок) та трьох додатків (10 сторінок). Загальний обсяг роботи – 190 сторінок, із них 165 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТОРГІВЛІ ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ В УКРАЇНІ

1.1. Теоретичні основи та ретроспектива виникнення і розвитку публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями

Вимоги сучасного інноваційного суспільства висувають умови законодавцю щодо вироблення таких положень, які будуть задовольняти його потреби та враховувати відповідні інтереси.

Важливим кроком на шляху до лібералізації валютного законодавства стало прийняття у 2018 році Закону України «Про валюту і валютні операції» № 2473-VIII (далі – ЗпВВО), одне із його завдань удосконалити умови для інвестування капіталу в українську економіку та поліпшення інвестиційної привабливості України [108].

Одним із ключових понять у відносинах на валютному ринку є поняття «валютні цінності». Це поняття представлено в правовому просторі країни, проте щодо його тлумачення є значна кількість наукових позицій та думок дослідників.

ЗпВВО, в порівнянні із Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» № 15-93 від 19 лютого 1993 року, містить принципово новий підхід до трактування сутності валютних цінностей, що потребує більш детального дослідження [116].

Нині наша держава перебуває в процесі реформування суспільних відносин в усіх галузях народного господарства. Відповідні зміни торкнулися і сфери валютних правовідносин. Загалом, від якісного функціонування валютної сфери, залежить і подальший динамічний розвиток економіки держави. У цьому контексті, слід чітко розкрити зміст поняття «валютні цінності» та визначити правові засади обігу валютних цінностей в Україні [154, с. 862]. ЗпВВО не містить нормативного визначення поняття «валютні цінності», а лише визначає

види майна, які відносяться до них. Так, валютними цінностями є національна валюта (гривня), іноземна валюта та банківські метали [108].

По-перше, розглянемо національну валюту (гривня) як першу складову валютних цінностей. Згідно з п. 6 ст. 1 ЗпВВО, до національної валюти (гривні) відносяться: грошові знаки грошової одиниці України – гривні у вигляді банкнот, монет, у тому числі обігових, пам'ятних та ювілейних монет, і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу; кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у гривні; електронні гроші, номіновані у гривні; цифрові гроші Національного банку України (далі – НБУ) [108].

У термінології чинного цивільного законодавства України термін «валюта» вживається в розумінні грошей (ст. 192 Цивільного кодексу України) [145]. Водночас гроші є особливими матеріальними об'єктами цивільних прав. Ця «особливість» грошей як об'єкта цивільних прав пов'язана з їхньою унікальною властивістю бути загальним еквівалентом в економічних і правових відносинах, тобто теоретично гроші можуть замінити собою будь-який інший об'єкт майнових відносин, а згідно з п. 3 ст. 23 ЦК України, гроші можуть навіть застосовуватися як засіб визначення розміру моральної школи [145]. Водночас така «цінність» грошей викликана не природними властивостями купюри або монети, і навіть не їх кількістю, а вираженою в них грошовою сумою, тобто номіналом. Як наслідок, у цивільно-правових угодах гроші зазвичай виступають засобом платежу, проте в деяких інших договорах, таких, наприклад, як договір позики, можуть бути й основним предметом угоди [154, с. 863].

Грошова одиниця (monetary unit) – законодавчо встановлений грошовий знак країни, головний елемент національної грошової системи, одиниця грошового обліку, за допомогою якої визначаються ціни, тарифи й інші вартісті показники. Розмір і назва грошової одиниці встановлюються в кожній країні відповідним законодавством [44, с. 46]. У ст. 99 Конституції України визначено, що грошова одиниця України – гривня, а забезпечення її стабільності – це головна

функція в діяльності Національного банку України [59]. У ст. 32 Закону України «Про Національний банк України» також вказано, що грошовою одиницею України є гривня, що дорівнює 100 копійкам. Випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняються [44, с. 50].

Тобто ототожнення національної грошової одиниці України – гривні – з валютою призводить до того, що національна грошова одиниця України отримує спеціальний правовий статус валюти, відповідно, не має вільного обігу як законний платіжний засіб на її території, чим створюється колізія законодавства. Ця колізія може бути усунена шляхом зміни нормативного визначення поняття «валюта України», його деталізації або шляхом запровадження родової конструкції «валюта». Офіційне співвідношення між гривнею та золотом або іншими дорогоцінними металами не встановлюється. Літерний код вітчизняної валюти – УАН, код валюти цифровий – 980, скорочена назва – «грн.». В обігу перебувають: банкноти номінальною вартістю 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500 і 1000 гривень, розмінні монети номінальною вартістю 10 та 50 копійок [114].

Розуміючи під іноземною валютою, ту валюту, яка не має обігу в конкретній країні, Л.А. Лунц зробив висновок, що норми цивільного права, які пов'язані із внутрішнім грошовим обігом, не поширюються на іноземну валюту. Вказаний автор визначає, що іноземна валюта не належить до грошей, а її властивість набувається тільки в міжнародному розрахунку. Проте сьогодні з таким поглядом навряд чи можна погодитися, оскільки право власності на іноземну валюту охороняється законодавством України на загальних підставах, а ЦК України допускає можливість обігу іноземної валюти на території нашої держави, якщо це передбачено (валютним) законодавством України [74, с. 58].

Важливим досягненням у сфері валютного регулювання є віднесення до валютних цінностей електронних та цифрових грошей, що є особливо актуальним у часи глобалізації та розвитку нових технологій.

Зокрема, в останні 5-10 років швидкими темпами розвивається ринок цифрових валют. Значна кількість країн світу на законодавчому рівні закріпила

обіг криптовалюти, унормувала її видобуток (майнінг) тощо. У нашій державі ця сфера суспільних відносин залишається в зародковому стані. Ще в 2014 році регулятор на банківському ринку визнав криптовалюту грошовим сурогатом, яка не може бути використана як засіб платежу (одна з основних функцій грошей).

Водночас, Україна входить до десятки країн світу, в яких населення використовує криптовалюту як об'єкт для інвестування тимчасово вільних коштів. Як наслідок, виникає необхідність приділити більше уваги до криптовалюти та розглянути можливість віднесення її до валютних цінностей.

Цифрові валюти можна віднести до категорії валютних цінностей через кілька ключових характеристик:

- вартість: як і традиційні валютні ціни, цифрові валюти мають ринкову вартість, яка може змінюватися залежно від запиту та пропозиції;
- функція обміну: цифрові валюти можуть використовуватися для купівлі товарів і послуг, виконуючи роль обміну валютою;
- платоспроможність: деякі цифрові валюти, такі як CBDC (Central Bank Digital Currency), можуть бути підтримані державними фінансовими установами, що виконує їх сприйняття як надійних валютних цінностей [72, с. 12];
- ліквідність: багато цифрових валют мають високу ліквідність, що дозволяє їх легко обмінювати на інші валюти або активи.

Феномен цифрових валют – це новий етап у розвитку фінансових інструментів, які можна розглядати як валютні цінності. Незважаючи на те, що вони мають характеристики, цифрові валюти забезпечують традиційні функції валютних цінностей, що робить їх випуск компонентом сучасної фінансової системи. Цифрові гроші НБУ (цифрова гривня або CBDC) – це інноваційна форма національної валюти, яка розробляється НБУ [69, с. 11].

Цифрова гривня є електронним еквівалентом традиційної готівки, що має забезпечити додаткову зручність, безпеку, прозорість фінансових операцій та розвиток безготівкової економіки. Основні особливості цифрової гривні:

- емісія НБУ: тільки НБУ буде відповідальним за випуск цифрової гривні, що забезпечить її стабільність та довіру;

- доступність: вона може використовуватися як фізичними, так і юридичними особами для розрахунків, заощаджень та переказів;
- безпека та прозорість: транзакції з цифровою гривнею мають бути захищеними від шахрайства та відображати рух коштів у реальному часі;
- інтеграція з чинною фінансовою системою: цифрова гривня працюватиме паралельно з традиційними грошима та банківськими рахунками;
- можливості програмованості, що дозволяє автоматизувати певні фінансові процеси, наприклад, цільові бюджетні кошти;
- швидкі платежі (миттєве здійснення платежів 24/7); низькі комісії (зниження витрат на обробку транзакцій); прозорість (можливість відстежувати всі операції); інновації (нові можливості для розвитку фінансових технологій); технологічні (потрібно створити надійну інфраструктуру для підтримки цифрових грошей); довіра (потрібно завоювати довіру громадян до нової форми грошей); інтеграція (Е-гривня повинна інтегруватися з чинною фінансовою системою) [24, с. 51].

Можемо виділити такі переваги: прозорість фінансових операцій (зменшення тіньової економіки); сприяння фінансовій інклюзії (доступ до фінансових послуг навіть у віддалених регіонах); швидкість та дешевизна переказів (особливо для міжнародних транзакцій); можливість підтримки смартконтрактів (інноваційні фінансові рішення).

На сьогодні НБУ активно досліджує можливості впровадження цифрової гривні. У 2021 році було проведено пілотний проєкт із тестування електронної гривні на платформі блокчейну. У 2023 році Україна оголосила про намір інтенсивніше впроваджувати цифрову валюту як частину розвитку цифрової економіки [68, с. 4]. Цифрова гривня є перспективною технологією, яка може стати важливим елементом модернізації фінансової системи України. Е-гривня – це амбітний проєкт НБУ, спрямований на впровадження цифрової форми національної валюти. Це не просто електронні гроші на банківському рахунку, а нова форма грошей, яка має доповнити готівку та безготівкові розрахунки. Світ рухається до безготівкових розрахунків, а цифрові валюти стають все

популярнішими. Цифрові гроші дозволяють здійснювати миттєві платежі, знижують витрати на обробку транзакцій та підвищують прозорість фінансових операцій [68, с. 5].

Е-гривня може забезпечити доступ до фінансових послуг для всіх верств населення, навіть у віддалених регіонах. НБУ розробляє потужні системи захисту для забезпечення безпеки цифрових грошей. Е-гривня має працювати за такими складовими:

- електронний гаманець: для використання е-гривні вам знадобиться спеціальний електронний гаманець, який можна буде встановити на смартфон або інший пристрій;
- прямі транзакції: платежі здійснюються безпосередньо між гаманцями користувачів, що пришвидшує процес і знижує витрати;
- централізований контроль: НБУ здійснює повний контроль над емісією та обігом е-гривні, що забезпечує її стабільність [69, с. 15].

НБУ активно працює над впровадженням е-гривні. Планується проведення подальших пілотних проектів для тестування системи та отримання зворотного зв'язку від користувачів. Упровадження е-гривні може значно змінити платіжну систему України та відкрити нові можливості для розвитку економіки [72, с. 14].

По-друге, розглянемо наступну складову валютних цінностей як іноземна валюта. До іноземної валюти ЗпВВО у ст.1 відносить: грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу; кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті; електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах [108].

Так, відповідно до міжнародного законодавства операція, яка виконується в іноземній валюті, визнається такою, коли уповноважений суб'єкт:

- придбава чи реалізує товари, роботи чи послуги, ціна на які зафіксована в іноземній валюті;
- розміщує кошти на депозитному рахунку чи отримує кредит у банку, розрахунок за якими необхідно провести в іноземній валюті;
- забезпечує реалізацію активів чи їх придбання і розрахунок має бути проведений в іноземній валюті.

За національними нормами операції з іноземними валютами співвідносяться з міжнародними та визнаються як операції, розрахунки за якими відрізняються від тих, в яких здійснюють бухгалтерських облік та формують первинну облікову звітність.

Крім цього, згідно з «Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21). Вплив змін валютних курсів», операція в іноземній валюті – це операція, яка проводиться (чи потребує розрахунків) в іноземній валюті, включаючи операції, що виникають, коли суб'єкт господарювання: а) купує або продає товари чи послуги, ціна на які визначена в іноземній валюті; б) позичає або надає у борг кошти, якщо суми, які підлягають сплаті або отриманню, визначені в іноземній валюті, або в) іншим чином купує або ліквідує активи або бере на себе зобов'язання, визначені в іноземній валюті, чи погашає їх [25, с. 11].

Серед науковців заслуговують на увагу погляди С. Голова, який називає операцією в іноземній валюті господарську операцію, вартість якої визначена в іноземній валюті або яка потребує розрахунків в іноземній валюті [28, с. 756]. В. Палій розглядає операції в іноземній валюті з погляду дій з активами та пасивами підприємств як господарську операцію з майном і зобов'язаннями організації, оцінка яких виражена в іноземній валюті; виконання розрахунків також передбачається в іноземній валюті [89]. Проте це визначення не враховує дії з об'єктами, які обліковуються на позабалансових рахунках, наприклад, переробку давальницької сировини для нерезидента [25, с. 319].

При цьому, слід погодитися з думкою О. Шевчика, який, звертаючи увагу на відсутність законодавчого закріплення поняття «валюта», вказує на можливість неоднозначного його трактування та в результаті ототожнення з поняттям «іноземної валюти» [153, с. 763]. Так, М. Старинський, розглядаючи валютні правовідносини, під категорією «валюта» розуміє гроші іноземних держав [132, с. 55]. Це є неприпустимим, адже валютне законодавство також оперує поняттям національна валюта (гривня), яку визначають як різновид валюти.

Науковці, такі як Е. Елліот та Р. Мунделл, підкреслюють, що міжнародне право визначає іноземну валюту як будь-яку валюту, яка не є національною валютою конкретної держави [161, с. 153]. У міжнародних договорах і конвенціях часто вказуються правові норми, що регулюють обмін та використання іноземної валюти. На рівні національних законодавств, такі науковці, як Дж. Х. Джексон і М. Касін, зазначають, що кожна країна має свої визначення та регулювання іноземної валюти [162, с. 25]. Наприклад, у США іноземна валюта визначається як будь-яка валюта, яка не є доларом США, і регулюється відповідними положеннями законодавства.

Такі відомі юристи, як: А. Бартлетт і Дж. Лайн, досліджують використання іноземної валюти в міжнародних контрактах. Вони підкреслюють важливість вибору валюти для розрахунків, що може впливати на умови контракту, ризики та взаємні зобов'язання сторін. Вибір валюти в контрактах часто регулюється міжнародними нормами, такими як Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (CISG) [163, с. 305].

Девід Рікардо акцентував увагу на вартості валюти, що має визначатися її золотим або срібним еквівалентом. Він визначав, що валюта є обмінним засобом, вартість якого залежить від його зв'язку з дорогоцінними металами [79, с. 27]. Джон Мейнард Кейнс вважав, що валюта є інструментом в економіці, після чого вона впливає на рівень інвестицій і споживання. Він підкреслював, що стабільність валюти є ключовою для економічного зростання [49, с. 39].

Фрідріх фон Гаек підкреслював необхідність конкуренції між валютами, вільної від державного втручання. Вважав, що валюта – це товар, цінність якого

визначається довірою ринку до її купівельної спроможності, а не урядовим регулюванням [157, с. 82].

Мілтон Фрідман акцентував увагу на грошовій масі та її впливі на інфляцію. Він вважав, що контроль за валютою є великим аспектом економічної політики [63, с. 265]. Пол Самуельсон (американський економіст, лауреат Нобелівської премії) акцентував увагу на ролі валюти в забезпеченні економічної рівноваги. На його думку, валюта – це грошова одиниця, що підтримує рівновагу попиту і пропозиції в економіці через механізми ринкового ціноутворення [84, с. 36].

Джордж Сорос (фінансист, теоретик фінансових ринків) зосереджувався на взаємодії валют із ринковими механізмами. Надав визначення поняттю «валюта» як фінансовий інструмент, ціна якого формується під впливом ринкових очікувань та спекуляцій. Гарі Беккер розглядав валюту в контексті соціальних наук, вказуючи на її роль у зниженні трансакційних витрат та покращенні економічної взаємодії. Фрідріх Хайек виступав за децентралізовану валюту, вважаючи, що конкуренція між валютами може призвести до більшої стабільності та ефективності [7, с. 255].

Ураховуючи наведені наукові погляди, надаємо власне визначення поняття «валюта» – це форма грошей, яка використовується для обміну товарів та послуг, а також для збереження їхньої вартості. Вона може існувати у фізичному вигляді (монети, банкноти) або у безготівковій формі (електронні гроші). Валюта виконує три основні функції: засіб обміну, одиниця обліку та збереження вартості засобу. Крім цього можна виділити такі елементи валюти: універсальний засіб (валюта є загальноприйнятим інструментом для розрахунків і обміну); вартість товарів та послуг (валюта виступає мірою вартості, яка дозволяє співвідносити цінність різних об'єктів); внутрішні та міжнародні розрахунки (вона використовується як у національній економіці, так і в глобальних транзакціях); регуляція механізмами (функціонування валюти залежить від державного регулювання, ринкових факторів та довіри користувачів). На нашу думку, це визначення інтегрує класичні й сучасні підходи, ураховуючи нові форми валюти, як-от цифрові

активи. Таким чином, поняття валюти є багатограним і може бути відокремлене від різних економічних, соціальних та політичних перспектив.

Отже, валюта є основною одиницею грошей, тоді як валютні цінності – це більш широкий клас фінансових активів, які можуть бути представлені у формі валюти. Валюта служить основою для визначення вартості валютних цінностей, а зміни курсу валют безпосередньо впливають на вартість цих активів.

Далі розглянемо таку складову валютних цінностей, як банківські метали. У ЗпВВО є бланкетна норма, яка здійснює посилання на Закон України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними». Відповідно до ст. 1 цього закону, банківські метали – це золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів [110].

Залишається незрозумілим, чому законодавець відсилає до іншого нормативно-правового акта при визначенні терміна «банківські метали», замість чіткого визначення цього поняття в ЗпВВО. А. Сінянська зараховує дорогоцінні метали до переліку об'єктів валютних правовідносин та вказує, що саме за цієї характеристики вони набувають статусу валютних цінностей [124, с. 27]. Однак ця позиція є неоднозначною, оскільки, по-перше, законодавство вже включає банківські метали до категорії валютних цінностей, а по-друге, об'єктом правовідносин є те, що стає предметом угод між суб'єктами. У цьому випадку предметом валютних операцій є саме ті операції, які можуть здійснюватися з банківськими металами, тому валютні цінності виступають як об'єкт таких операцій.

У сучасному фінансовому світі банківські такі метали, як: золото, срібло, платина та паладій, є основними валютними цінностями. Вони використані не лише як засіб обміну, а й як засіб захисту капіталу та інвестиційний інструмент. Упродовж історії дорогоцінні метали були основою грошового обігу. Золото і срібло використовувалися для виготовлення монет, а також служили резервом для

національних валют. Крім того, у сучасному світі центральні банки зберігають значні запаси золота на випадок кризи [124, с. 27]. Банківські метали – це дорогоцінні метали, які відповідають стандартам якості, що дозволяють їх використовувати для фінансових операцій. Зазвичай ці метали мають високу пробу: золото – не менше 99,5% чистоти (995 проба); срібло – не менше 99,9% чистоти (999 проба); платина і паладій – 99,95% чистоти (999,5 проба). Види банківських металів: золото (найпопулярніший та найцінніший банківський метал, часто використовують як актив для вартості, особливо в умовах інфляції та збереження фінансової нестабільності); срібло (його вартість нижча за золото, також використовують у промисловості, а також має важливу історичну цінність як монета); платина й паладій (ці метали здобули популярність в останні десятиліття за рахунок використання в автомобільній та ювелірній промисловості. Вони є цінними інвестиційними активами зі великим попитом) [125, с. 42].

Визначимо основні ознаки банківських металів як валютних цінностей:

1) *правовий статус* – у багатьох країнах банківські метали мають статус валютних цінностей, операції з ними регулюються законодавством, що стосується валютного ринку. В Україні відповідно до ЗпВВО, банківські метали відносять до валютних цінностей;

2) *використання як інструменту інвестицій* – банківські метали використовують для диверсифікації інвестиційних портфелів завдяки їхній стабільності в умовах економічних криз. Вони є «активами-прихистком», оскільки їхня вартість зростає в періоди нестабільності;

3) *фінансові операції* – банківські метали купують і продають як фізично (злитки, монети), так і в безготівковій формі (металеві рахунки), їх використовують у міжнародних розрахунках, як гарантії за кредитами або в резервних фондах;

4) *роль у валютному резерві* – центральні банки тримають золото в своїх резервах як частину міжнародних валютних резервів. Це забезпечує довіру до національної валюти;

5) *ПДВ та податки* – у багатьох країнах на операції з банківськими металами у формі інвестиційних злитків чи монет не нараховують ПДВ, оскільки вони є засобом збереження вартості, а не товаром.

Спираючись на вказані ознаки банківських металів, визначимо їхні основні функції: 1) *засіб захисту* (інвестори часто намагаються захистити свої активи від інфляції, вкладаючи в банківські метали, особливо в золото. Його вартість зростає під час економічної невизначеності); 2) *диверсифікація інвестиційного портфеля* (додавання дорогоцінних металів у портфель дозволяє знизити ризики, пов'язані з коливаннями фондового ринку); 3) *засіб міжнародної торгівлі* (банківські метали використовують для розрахунків між країнами, що робить їх прибутковими в міжнародній економіці).

Ціна банківських металів коливається залежно від ринкових умов. Основними факторами, які впливають на вартість, є: попит і пропозиція, економічні та політичні події, а також зміни в інфляційних очікуваннях. Основні торги відбуваються на біржах, таких як COMEX (для золота та срібла) і LME (для платини і паладію) [124, с. 28].

Інвестування в банківські метали можна реалізувати у такі способи: фізичні метали (купівля злитків або монет); фондові біржові інвестиційні фонди (ETFs) (це дає можливість інвестувати в дорогоцінні метали без потреби в їхньому фізичному зберіганні); акції гірничодобувних компаній (інвестори можуть також вкладати гроші в компанії, які відображають дорогоцінні метали) [91, с. 65].

В основу регулювання обігу банківських металів входить:

1. Ліцензування. Діяльність із банківськими металами (купівля-продаж, зберігання, експорт та імпорт) зазвичай вимагає спеціальних ліцензій. Наприклад, в Україні ці операції можуть здійснювати банки або фінансові установи, які мають відповідні дозволи Національного банку України.

2. Контроль якості. Операції з банківськими металами повинні відповідати стандартам якості та вимогам міжнародних організацій, таких як London Bullion Market Association (LBMA).

3. Прозорість та облік. Усі операції з банківськими металами документуються для запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму [51, с. 29].

Зважаючи на викладене, визначаємо такі переваги банківських металів як валютних цінностей: збереження вартості (метали не підлягають девальвації, як це може бути з фіатними валютами); висока ліквідність (банківські метали легко конвертувати у грошові кошти); захист від інфляції (їхня вартість, як правило, зростає під час економічних криз); диверсифікація ризиків (інвестиції в метали зменшують ризики, пов'язані з іншими фінансовими інструментами).

Недоліками банківських металів як валютних цінностей є: високі витрати на зберігання та транспортування (особливо для фізичних злитків); коливання цін на метали можуть бути непередбачуваними у короткостроковій перспективі; деякі уряди можуть вводити обмеження на операції з банківськими металами в умовах фінансових криз.

Банківські метали є універсальним та надійним інструментом збереження капіталу, що використовуються як приватними інвесторами, так і державами. Їхній статус валютних цінностей забезпечує високий рівень регулювання та безпеки фінансових операцій [124, с. 27].

Банківські метали продовжують залишатися десятими валютними цінностями в глобальній економіці. Вони забезпечують функцію обміну та інвестиційного інструменту. Правильне розуміння їхньої ролі та вартісних динамік може допомогти інвесторам прийняти обґрунтоване рішення в умовах несталого фінансового середовища. Інвестування в банківські метали залишається актуальним вибором для забезпечення фінансової стабільності та захисту капіталу.

У класифікаторі іноземних валют та банківських металів кожному найменуванню валюти присвоюється власний код (цифровий і літерний). Відповідного до зазначеного класифікатора в Україні виділяють три групи валют. До першої групи належать конвертовані валюти, які широко використовуються для здійснення платежів за міжнародними операціями, валюти країн – членів

Європейського Союзу та банківські метали. Другу групу становлять конвертовані валюти, які широко не використовуються для здійснення платежів за міжнародними операціями, а третю групу – неконвертовані валюти [85, с. 71].

Поняття валютних цінностей має багато аспектів і може трактуватися по-різному залежно від контексту. Для економістів – це інструменти міжнародної торгівлі та інвестицій, для юристів – це правові визначення відповідно до законодавства, для фінансових аналітиків – це способи управління валютними ризиками, для регуляторів – об'єкти контролю, а для бізнесу – засоби ведення міжнародних операцій [75].

Аналіз різних наукових поглядів на поняття «валютні цінності» дозволяє зрозуміти його багатогранність і важливість в економічному, фінансовому та правовому контекстах. У подальшій роботі проаналізуємо запропоновані вченими із різних галузей наук визначення поняття «валютні цінності».

Погоджуємося з О. Шевчиком, який звертає увагу на значення нормативного визначення змісту поняття «валютні цінності» в процесі організації системи валютного регулювання. Також автор зазначає про існування в теорії фінансового права дуалістичного підходу до трактування поняття «валютні цінності»: з одного боку – це грошова одиниця країни (національна валюта), із іншого – грошові одиниці іноземних держав [154, с. 862].

Такий поділ валютних цінностей відбувається за критерієм місця знаходження органу, що здійснює емісію, і не враховує банківські метали, які становлять окрему категорію валютних цінностей. З аналізу ЗпВВО випливає, що валютні цінності є об'єктом валютних операцій, тобто вони є центральною складовою, навколо якої резиденти та нерезиденти здійснюють відповідні валютні правовідносини. Кожна характеристика, що визначає валютну операцію, включає згадування про валютні цінності (наприклад, перехід права власності на валютні цінності, їх обіг, транскордонні перекази чи переміщення валютних цінностей). Однак цей закон, не формує загального поняття «валютних цінностей», містить окремі визначення конкретних елементів, що належать до цієї категорії [75, с. 74].

Пол Самуельсон, відомий фінансист, наголошував на важливості валютних цінностей для міжнародної економіки. Він розглядав іноземну валюту та цінні папери як ключові елементи для підтримки міжнародної торгівлі та інвестицій. За його словами, валютні цінності сприяють ефективному розподілу ресурсів і капіталу на глобальному рівні [84, с. 39]. Джон Мейнард Кейнс підкреслював важливість стабільності валютних курсів для глобальної економіки. Валютні цінності, на його думку, відіграють важливу роль у забезпеченні міжнародної фінансової стабільності та уникненні валютних криз [49, с. 42].

Таким чином, економісти розглядають валютні цінності як інструменти, що використовуються для міжнародної торгівлі та інвестицій. Вони включають: іноземну валюту (готівкові гроші, банківські депозити та інші фінансові інструменти в іноземній валюті); цінні папери (акції, облігації, ф'ючерси, опціони, номіновані в іноземній валюті); деривативи (контракти, що базуються на вартості іноземної валюти або індексів, номінованих у валюті).

Юрист Джон М. Бріммер розглядав валютні цінності через призму правового регулювання. Він наголошував на необхідності суворого контролю і регулювання валютних операцій для запобігання таким фінансовим злочинам, як відмивання грошей та фінансування тероризму. Валютні цінності, за Бріммером, мають бути чітко визначені в законодавстві для ефективного контролю [39, с. 45].

Юджин Фама, відомий своїми дослідженнями ринків капіталу, розглядав валютні цінності як частину фінансових інструментів, що впливають на ефективність ринків. Валютні цінності, зокрема іноземна валюта та цінні папери, сприяють ефективному функціонуванню фінансових ринків та оптимальному розподілу капіталу [160, с. 100].

Гаррі Марковіц, розробник теорії портфельного інвестування, розглядав валютні цінності як засоби для диверсифікації інвестиційного портфеля. Інвестиції в різні валюти та цінні папери, номіновані в іноземній валюті, допомагають знижувати ризики та підвищувати дохідність інвестиційного портфеля [164, с. 12]. Фінансові аналітики та інвестори розглядають валютні цінності як інструменти для диверсифікації інвестиційного портфеля та захисту

від валютних ризиків [146, с. 139]. Вони включають: хеджування валютних ризиків (використання форвардних контрактів, опціонів для захисту від коливань валютних курсів); інвестиції в іноземні активи (купівля акцій, облігацій, нерухомості за кордоном для отримання доходу або зростання капіталу).

М. Кучерявенко розглядає валютні цінності як категорію, що включає іноземну валюту, дорогоцінні метали та фінансові інструменти, які використовуються у міжнародних розрахунках. Він підкреслював необхідність міжнародного співробітництва у контролі за валютними операціями для запобігання глобальним фінансовим кризам [143, с. 50].

Регулятори та органи, які контролюють, розглядають валютні цінності в контексті дотримання законодавства та запобігання незаконним фінансовим операціям. Для них важливо: валютний контроль – запобігання нелегальним фінансовим потокам, відмиванню грошей, фінансуванню тероризму; дотримання нормативних актів – забезпечення виконання правил та стандартів для учасників валютного ринку [14, с. 64].

А. Грабінська-Руденко визначає валютні цінності як об'єкт регулювання державної політики у сфері валютного контролю. Вона підкреслювала значення валютних операцій для ведення міжнародного бізнесу, оптимізації витрат та управління ризиками, пов'язаними з коливаннями валютних курсів [26, с. 213].

Підприємці та представники бізнесу розглядають валютні цінності як засоби для ведення міжнародної торгівлі та розрахунків. Вони включають: міжнародні платежі (використання іноземної валюти для розрахунків з іноземними постачальниками та клієнтами); фінансування міжнародних проєктів (залучення іноземних інвестицій, кредитів у валюті для розвитку бізнесу) [4, с. 25].

Б. Белов визначає валютні цінності як «грошові активи, що використовуються в міжнародних розрахунках та інвестиціях». Це визначення акцентує увагу на функції валютних цінностей у міжнародній торгівлі [134, с. 62].

О. Коваленко описує валютні цінності як «власність, що виражена в іноземній валюті та може бути об'єктом купівлі-продажу». Тут підкреслюється аспект власності та ринкової ліквідності валютних активів [136, с. 74].

В. Григор'єв зазначає, що валютні цінності – це «активи, які забезпечують міжнародну платоспроможність». Це визначення робить акцент на ролі валютних цінностей у забезпеченні фінансової стабільності [127, с. 85].

Отже, проаналізувавши погляди різних вчених, пропонуємо авторське визначення поняття «валютні цінності», а саме: це активи, які виражені в іноземній валюті і можуть бути використані для міжнародних фінансових операцій, інвестицій, а також для забезпечення платоспроможності у зовнішній торгівлі. Вони включають у себе грошові кошти, валютні рахунки, іноземні цінні папери, а також інші інструменти, які мають вартість у валюті, відмінній від національної.

Усі визначення вказують на значимість валютних цінностей у міжнародних фінансах, але з різних перспектив: функціональної, власницької та платоспроможності. Наше авторське визначення узагальнює ці аспекти, акцентуючи увагу на їх функції в міжнародних фінансових операціях та інвестиціях.

Відповідно до п. 11 ст. 1 ЗпВВО торгівля валютними цінностями визначається як операції з купівлі, продажу або обміну валютних цінностей, що здійснюються як у готівковій формі (для банківських металів – із фізичною поставкою), так і безготівковій формі (для банківських металів – без фізичної поставки [108].

Згідно з п. 7 ч. 1. ст. 4 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», видами фінансових послуг є: 1) страхування; 2) надання коштів та банківських металів у кредит; 3) залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню; 4) фінансовий лізинг; 5) факторинг; 6) надання гарантій; 7) торгівля валютними цінностями; 8) фінансові платіжні послуги; 9) фінансові послуги, що надаються в межах професійної діяльності на ринках капіталу,

передбаченої ч. 2 ст. 41 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки».

До фінансової послуги із залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню, від необмеженого кола осіб, не відноситься залучення коштів шляхом емісії / видачі / укладення фінансових інструментів (крім ощадних сертифікатів банку) у порядку, встановленому Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Згідно з п. 7 Додатку 1 до Директиви 2013 / 36 / EU «Про доступ до діяльності кредитних організацій і пруденційний нагляд за діяльністю кредитних організацій та інвестиційних компаній», виділяється така фінансова послуга як торгівля за свій рахунок або за рахунок клієнтів: (b) іноземна валюта.

Торгівля валютними цінностями та валютні операції – це дві важливі складові міжнародних фінансових відносин, які посідають центральне місце в економічній діяльності країн. Їхнє визначення, правове регулювання та відмінності мають суттєве значення для розуміння механізмів валютного ринку, функціонування фінансових інститутів і міждержавних економічних зв'язків. Тому важливо провести детальне дослідження співвідношення понять «торгівля валютними цінностями» і «валютні операції».

Торгівля валютними цінностями традиційно визначається як купівля-продаж або обмін валют, що здійснюють суб'єкти господарювання або індивідуальні особи. Валютними цінностями в цьому контексті є національна та іноземна валюта, банківські метали та інші активи, які можуть бути використані для розрахунків у міжнародній торгівлі, інвестиційній діяльності або фінансових операціях.

Згідно з законодавством багатьох країн, зокрема й України, торгівля валютними цінностями охоплює кілька основних категорій: купівля, продаж та обмін. Варто зазначити, що хоча ці категорії є окремими поняттями в правовому регулюванні, чітке розмежування між ними в нормативних актах часто відсутнє. Зокрема, Закон України «Про валюту і валютні операції» не містить чіткого

визначення розмежування цих термінів, проте вказує на важливість таких операцій для міжнародних економічних зв'язків.

Валютні операції – це будь-які операції, що передбачають використання валютних цінностей. Цей термін охоплює набагато ширший спектр діяльності, ніж торгівля валютними цінностями. Валютні операції включають в себе не тільки купівлю-продаж і обмін валют, але й інші фінансові та економічні дії, пов'язані з валютами. Це можуть бути перекази, інвестиції, кредитування, емісія цінних паперів в іноземній валюті, операції з банківськими металами тощо.

Відповідно до п. 1 ст. 1 ЗпВВО визначають, що валютною операцією є операція, яка має хоча б одну з таких ознак: 1) операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності та (або) права вимоги і пов'язаних із цим зобов'язань, предметом яких є валютні цінності, між резидентами, нерезидентами, а також резидентами і нерезидентами, крім операцій, що здійснюються між резидентами, якщо такими валютними цінностями є національна валюта; 2) торгівля валютними цінностями; 3) транскордонний переказ валютних цінностей та транскордонне переміщення валютних цінностей [108].

Досліджуючи систему державного управління у сфері валютних правовідносин, Т. Філіпенко визначає валютні операції також через сукупність юридично обумовлених дій, що включають: дії, результатом яких є перехід права власності на валюту та валютні цінності, їхнє розміщення чи надання (отримання) послуг щодо обслуговування рахунків у валюті та валютних цінностях, а також використання останньої як засобу платежу [41, с. 286].

Також, ми погоджуємося з думкою А. Грабінської, яка зазначає, що занадто нечітким є вираз «операція, пов'язана з», оскільки, наприклад, із переходом права власності на певні валютні цінності може бути пов'язана безліч різних дій: від прийняття компетентним органом управління підприємства-власника валютних цінностей рішення про їхнє відчуження, до передачі співробітником бухгалтерії відповідного платіжного доручення в уповноважений банк [26, с. 214].

У свою чергу, Податковий кодекс України встановлює, що торгівлею валютними цінностями є операції, пов'язані з переходом права власності на

національну валюту України, іноземну валюту, платіжні документи та інші цінні папери, виражені у національній валюті України, в іноземній валюті або банківських металах, банківські метали (пп. 14.1.247 п. 14.1 ст. 14) [102].

Таким чином, валютні операції є більш загальним поняттям, яке включає в себе всі дії, пов'язані з обігом валютних цінностей, тоді як торгівля валютними цінностями є лише частиною цих операцій. Це важливе розрізнення дозволяє глибше розуміти механізм валютних ринків, а також необхідність різних регуляторних норм для кожного виду діяльності.

Валютні операції є більш широким й універсальним поняттям, що охоплює всі можливі способи використання валютних цінностей у міжнародних та внутрішніх фінансових відносинах. Торгівля валютними цінностями також є лише однією з форм валютних операцій, зосередженою на купівлі-продажу та обміні валют.

У практичному аспекті, торгівлю валютними цінностями здійснюють через такі спеціалізовані фінансові інструменти, як: валютні біржі, банки, обмінні пункти, а також через міжнародні фінансові інститути. Усі ці операції є підконтрольними державним органам регулювання валютних ринків, які встановлюють правила для забезпечення стабільності національних валют, контролю за валютними курсами та попередження фінансових криз.

Також є суттєві відмінності між ними в контексті правового регулювання. Якщо для здійснення валютних операцій необхідно виконати певні адміністративні процедури (наприклад, реєстрація валютних операцій для нерезидентів), то для торгівлі валютними цінностями ці вимоги можуть бути менш суворими, залежно від характеру операції.

Законодавче визначення «торгівлі валютними цінностями» в Україні не містить чіткого розмежування між цими двома категоріями, проте правовий контекст дозволяє окремо розглядати купівлю-продаж валютних цінностей як специфічну діяльність, яка повинна відповідати певним вимогам для забезпечення стабільності валютного ринку.

Законодавство, яке регулює валютні операції, охоплює більш широкий спектр дій і включає в себе не тільки операції з валютними цінностями, але й такі фінансові послуги, як: кредитування в іноземній валюті, валютні депозити, міжнародні інвестиційні проекти тощо. Ці операції вимагають обов'язкового дотримання стандартів та контролю, спрямованого на підтримку фінансової стабільності і захисту економіки від зовнішніх ризиків.

Отже, співвідношення між поняттями «торгівля валютними цінностями» та «валютні операції» є важливим аспектом для розуміння фінансових механізмів, що функціонують у глобальній економіці. Торговля валютними цінностями – це лише одна зі складових валютних операцій, яка зосереджена на купівлі-продажу й обміні валют. Валютні операції ж охоплюють більш широкий спектр фінансових дій, що включають використання валют для різних економічних і фінансових цілей.

Розмежування цих понять є важливим для визначення правових норм, які регулюють валютні ринки, а також для забезпечення ефективної фінансової політики в умовах глобалізації економіки.

Д. Кравченко описує торгівлю валютними цінностями як «процес, що включає обмін валют у рамках міжнародних фінансових ринків» [64, с. 22]. Це визначення вказує на важливість міжнародного контексту та акцентує увагу на ринкових механізмах. С. Левченко вважає цю діяльність «комплексними операціями, які мають на меті максимізацію прибутку від коливання валютних курсів» [69, с. 15]. Указаний автор акцентує увагу на спекулятивному аспекті торгівлі. І. В. Федоренко зазначає, що торгівля валютними цінностями – це «діяльність, що має на меті управління валютними ризиками й отримує прибуток на фінансових ринках» [140, с. 195]. Це визначення охоплює як управлінську, так і інвестиційну складові торгівлі.

Отже, на нашу думку, торгівля валютними цінностями – це процес купівлі та продажу активів, виражених в іноземній валюті, з отриманням прибутку або управлінням валютними ризиками. Ця діяльність включає операції на валютних ринках, валютах, а також фінансові інструменти, такі як форварди, ф'ючерси та

опціони, які надають учасникам обмінних ринків також хеджувати ризики або спекулювати на змінах валютного курсу.

Запропоновані визначення вказують на важливість торгівлі валютними цінностями в контексті міжнародних фінансів, але зосереджують увагу на різних рівнях: ринковому механізмі, спекуляції та управлінських ризиках. Запропоноване авторське визначення інтегрує ці елементи, враховуючи як комерційні, так і фінансові аспекти торгівлі валютними цінностями.

Також необхідно звернути увагу на ризиках в торгівлі валютними цінностями: *валютні ризики* (коливання валютних курсів можуть призводити до значних фінансових втрат. Для зниження цих ризиків використовуються хеджування та інші фінансові інструменти); *регуляторні ризики* (зміни в законодавстві або посилення регулювання можуть ускладнити здійснення валютних операцій); *технологічні ризики* (кібератаки або збої в роботі електронних платформ можуть впливати на безпеку та надійність операцій).

Торгівля валютними цінностями є важливим елементом сучасної економіки, пов'язаним із проблемою фінансової стабільності, розвитку міжнародних відносин та інвестиційного клімату країни. Публічне адміністрування в цій сфері є складовою частиною економічної політики держави, що намагається регулювати й контролювати валютні операції для забезпечення економічної стабільності та захисту прав споживачів [5, с. 77].

НБУ є головним органом, який здійснює публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями. Він відповідає за формування і проведення монетарної політики, контроль за дотриманням валютного законодавства, а також забезпечення стабільності національної валюти. НБУ також проводить освітні кампанії, спрямовані на підвищення фінансової грамотності населення у сфері валютних операцій. Контроль за валютними операціями включає моніторинг транзакцій, виявлення таких фінансових злочинів, як відмивання грошей і фінансування тероризму, та забезпечення підтримки правил валютного регулювання. НБУ та інші контрольні органи проводять регулярні перевірки фінансових установ, які беруть участь у валютних операціях [34, с. 13].

Серед основних викликів у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями можна виокремити такі: глобалізація фінансових ринків – розширення міжнародних фінансових зв'язків ускладнює контроль за транзакціями, після чого вони можуть працювати з використанням різних фінансових інструментів; цифрові валюти – поява криптовалют і блокчейн технологій ставить нові виклики для регуляторів, за рахунок цих інновацій можуть бути використані механізми для усунення від валютного контролю; можливість вдосконалення законодавства – для ефективного публічного адміністрування потрібне оновлення законодавчої бази, що регулює нові реалії ринку.

Авторське визначення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями може бути сформульоване як сукупність організаційно-правових, регуляторних, моніторингових і контрольних дій, що здійснюють державні органи та інституції з метою забезпечення стабільності валютного ринку, захисту економічних інтересів держави, підтримки правопорядку та сприяння міжнародній економічній співпраці у сфері обігу валютних цінностей.

Для порівняння різних визначень цього поняття розглянемо деякі з них. Такі науковці, як: Р. Макіндер та Дж. Сорос, зосереджують увагу на важливості інтеграції національних регуляцій із міжнародними стандартами. Вони підкреслюють, що ефективне адміністрування вимагає глобального моніторингу валютних потоків і міжнародного співробітництва в боротьбі з фінансовими злочинами [6, с. 51]. На думку українських дослідників, зокрема Л. Балабанова акцентує на ролі центрального банку як ключового регулятора. Цей підхід враховує економічну стабільність і боротьбу зі спекуляціями на валютному ринку [7, с. 302].

С. Ківалов наголошує на необхідності чіткої правової бази для регуляції валютних операцій. Законодавче забезпечення має передбачати механізми санкцій, контролю та прозорості операцій [54, с. 116]. Науковці, які спеціалізуються на державному управлінні, наприклад, В. Князєв, розглядають

публічне адміністрування як засіб координації між різними гілками влади, бізнесом і громадськістю в умовах глобалізації валютного ринку [56, с. 68].

Поєднуючи ці підходи, публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями можна розглядати як міждисциплінарну сферу, що охоплює економічні, правові й управлінські аспекти. Важливими елементами є прозорість операцій, дотримання міжнародних норм і підвищення фінансової грамотності громадян.

Отже, публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями є критично важливим для забезпечення економічної стабільності та захисту прав споживачів. Підходи, які використовують сьогодні, мають бути адаптовані до швидко змінюваного фінансового середовища, щоб забезпечити ефективний контроль і нагляд за валютними операціями в Україні. НБУ та інші регуляторні органи повинні активно реагувати на нові виклики, підтримувати прозорість і забезпечувати захист інтересів усіх учасників валютного ринку.

1.2. Методологічні засади публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями

Стрімка глобалізація фінансового сектора суттєво трансформує умови ведення бізнесу, зокрема впливаючи на переміщення капіталу у вигляді позик, кредитів, операцій із цінними паперами та валютними активами. У сучасній економічній діяльності операції з валютними цінностями набувають все більшого значення для національної економіки, оскільки сприяють зміцненню її фінансової стійкості. Враховуючи високий рівень ризиків та активне зростання обсягів валютних операцій, виникає необхідність глибокого вивчення торгівлі валютними цінностями як одного з напрямків професійної фінансової діяльності [133, с. 22].

Методологія торгівлі валютними цінностями – це сукупність знань, принципів та інструментів, які використовуються для успішної участі на валютному ринку. Вона включає в себе як фундаментальний аналіз економічних показників різних країн, так і технічний аналіз графіків валютних пар [130, с. 44].

Фундаментальний аналіз передбачає: вивчення макроекономічних показників (ВВП, інфляція, безробіття, ставка рефінансування тощо); аналіз політичної ситуації в країні та її вплив на валютний курс; оцінка геополітичних ризиків та їхній вплив на світові валютні ринки; дослідження торгових балансів країн та їхній вплив на попит і пропозицію валюти [121, с. 33].

Технічний аналіз включає в себе: вивчення графіків валютних пар для визначення трендів, рівнів підтримки та опору; використання технічних індикаторів (MACD, RSI, Bollinger Bands тощо) для аналізу динаміки цін; побудова графічних патернів (трикутники, прапори, плечі тощо) для прогнозування майбутніх рухів ціни [121, с. 35].

Відповідно до чинного законодавства зміст діяльності з торгівлі валютними цінностями складають купівля-продаж або обмін їх. Надаємо свою характеристику цим категоріям, зокрема:

– категорія купівлі валютних цінностей передбачає набуття права власності на іноземну валюту або її похідні за національну валюту чи інші активи. Ці операції здійснюють для різних цілей, зокрема для забезпечення зовнішньоекономічних розрахунків, хеджування валютних ризиків чи інвестицій у валютні активи;

– категорія продажу валютних цінностей включає передання права власності на іноземну валюту іншим особам в обмін на національну валюту або інші активи. Це важливий механізм регулювання валютного ринку, що забезпечує потребу в іноземній валюті;

– категорія обміну валютних цінностей передбачає взаємний обіг різних валют без участі грошових коштів у національній валюті. Ці операції здійснюють переважно на міжнародних валютних ринках, зокрема через форвардні, опціонні та своп-угоди.

Методологічні засади публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями включають кілька ключових аспектів: *регуляторна база* – важливо, щоб існувала чітка правова та нормативна база, що регулює діяльність на валютному ринку (це включає закони, постанови та нормативні акти, які

починають упорядковувати здійснення валютних операцій); *організаційна структура* – ефективне публічне адміністрування потребує належної організації, включаючи розподіл функцій між такими державними органами, як: центральні банки, фінансові регулятори та митні служби; *моніторинг та аудит* – необхідно запровадження механізмів контролю та моніторингу для виявлення нелегальних операцій та забезпечення дотримання законодавства, що регулює валютну торгівлю; *політика управління ризиками* – важливою частиною адміністрування є розробка та впровадження стратегій управління фінансовими ризиками, які можуть виникати на валютному ринку; *залучення експертів* – публічні органи повинні взаємодіяти з експертами у галузі фінансів та економіки для отримання рекомендацій щодо розвитку валютного ринку та вдосконалення адміністративних процесів; *навчання та підвищення кваліфікації* – державні службовці повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію в питаннях валютного адміністрування та нових фінансових інструментах [146, с. 141]. Ці елементи сприяють формуванню ефективної системи публічного адміністрування, яка може адаптуватися до змін в економіці та забезпечити стабільність на валютному ринку. Торгівля валютними цінностями – це професійна фінансова діяльність, пов'язана з обміном різних валют [127, с. 28]. Вона має характерні ознаки, які відрізняють її від інших видів фінансових операцій, а саме:

- об'єктами торгівлі є: національні та іноземні валюти; валютні деривативи (форварди, ф'ючерси, опціони); цифрові валютні цінності (криптовалюти, токени);

- суб'єктний склад: як правило, торгівлю валютними цінностями здійснюють банки та небанківські фінансові установи, які мають відповідні ліцензії;

- мета торгівлі: комерційна (забезпечення міжнародних розрахунків, оплата товарів і послуг); інвестиційна (захист активів або отримання доходу від зміни валютного курсу); спекулятивна (короткострокова торгівля з метою отримання прибутку) [124, с. 28];

– вид операцій: купівля-продаж валюти на спотовому ринку (миттєва поставка); укладання форвардних, ф'ючерсних та опціонних контрактів; валютний арбітраж – отримання прибутку від різниці курсів на різних ринках;

– валютний курс: основа операцій – обмінний курс, який визначається співвідношенням попиту і пропозиції на валюту. Курси бувають фіксованими (встановлюються державою) або змінними (формується ринком) [95, с. 50];

– ринок торгівлі: міжбанківський ринок (основні обсяги торгівлі проводяться між банками); біржовий ринок (організовані торги, наприклад, на валютних біржах); позабіржовий ринок (прямі угоди між учасниками ринку);

– міжнародний характер: торгівля валютними цінностями переважно має глобальний масштаб. Залучає учасників із різних країн, що використовують різні валюти;

– інструменти торгівлі: готівкові валюти (фізичні гроші, які обмінюються в банках чи обмінних пунктах); електронні валюти (безготівкові кошти, що використовуються для транзакцій); деривативи (контракти, пов'язані з курсами валют) [125, с. 46];

– регулювання торгівлі: державне регулювання через валютні закони, центральний банк та інші регулятори. Саморегулювання ринку, зокрема на біржах або через кодекси поведінки трейдерів;

– високий рівень ризику: коливання валютних курсів створюють ризики втрати коштів. До факторів ризику належать: економічні кризи, політичні зміни, міжнародні конфлікти;

– ліквідність: валютний ринок (особливо Forex) є одним із найбільш ліквідних ринків у світі. Учасники можуть швидко купувати та продавати валюту;

– використання технологій: застосування електронних платформ для торгівлі (наприклад, MetaTrader). Автоматизація операцій через торговельні алгоритми (роботів) [140, с. 367];

– вплив макроекономічних факторів: торгівля залежить від стану економіки, рівня інфляції, відсоткових ставок, політики центрального банку;

– форма проведення: торгівля може відбуватися як у готівковій, так і в безготівковій формі;

– договірні відносини: операції з обміну валютних цінностей оформлюють відповідними договорами, найчастіше договорами купівлі-продажу [147, с. 68].

Ці ознаки дозволяють комплексно оцінити суть торгівлі валютними цінностями, її роль у глобальній економіці та особливості організації.

Ураховуючи вказані ознаки, можна виділити важливі такі аспекти торгівлі валютними цінностями:

– валютний ринок: торгівля валютними цінностями відбувається на валютному ринку, який є одним із найдинамічніших і найліквідніших фінансових ринків;

– валютні інструменти: крім купівлі-продажу валюти, на валютному ринку використовують широкий спектр інших таких інструментів, як: форварди, ф'ючерси, опціони тощо;

– валютні пари: основними об'єктами торгівлі на валютному ринку є валютні пари, тобто співвідношення курсів двох валют;

– послуги, що надають: крім обміну валюти, банки та небанківські фінансові установи можуть надавати клієнтам додаткові послуги, пов'язані з такими валютними операціями, як: валютні перекази, відкриття валютних рахунків тощо.

Знання ознак торгівлі валютними цінностями дозволяє: оцінити ризики (розуміння ризиків, пов'язаних із валютними операціями, допоможе приймати обґрунтовані рішення при проведенні таких операцій); вибрати надійного партнера (знаючи основні критерії, можна обрати надійного партнера для проведення валютних операцій); захистити свої інтереси (знання законодавства та регуляторних вимог допоможе захистити свої інтереси при виникненні спорів).

Торгівля валютними цінностями є невід'ємною складовою світової економіки, що забезпечує механізми обміну, інвестування та спекуляції. Ефективне управління валютними операціями вимагає чіткої класифікації, що

враховує аналіз регулювання та моніторинг цих операцій. Тому пропонуємо розглянути різні критерії класифікації торгівлі валютними цінностями.

За класифікацією А. Попової, торгівлю валютними цінностями можна поділити за різними критеріями на певні види. За суб'єктивним складом: 1) торгівля валютними цінностями, що здійснюється банками; 2) торгівля валютними цінностями, що здійснюється небанківськими установами. За сферою здійснення: 1) внутрішня торгівля – на валютному ринку України; 2) зовнішня торгівля – на міжнародних валютних ринках. За видом валютних цінностей: 1) торгівля національної валютою; 2) торгівля іноземною валютою; 3) торгівля банківськими металами. За формою здійснення: 1) торгівля валютними цінностями у готівковій формі (для банківських металів із фізичною поставкою); 2) торгівля валютними цінностями у безготівковій формі (для банківських металів без фізичної поставки). За способом здійснення: 1) онлайн-торгівля іноземною валютою та банківськими металами (в інформаційно-телекомунікаційних системах, включаючи систему дистанційного обслуговування); 2) офлайн-торгівля іноземною валютою та банківськими металами (безпосередньо у пункті обміну іноземної валюти) [105, с. 68].

У науковій літературі є кілька традиційних підходів до класифікації торгівлі валютними цінностями, а саме: за суб'єктами: фізичні особи (громадяни, що ознайомлюються з обміном для особистих потреб); юридичні особи (компанії, що здійснюють валютні операції в межах бізнесу); за цілями (спекулятивні (операції, спрямовані на отримання прибутку від зміни курсових різниць); хеджування (операції, що мають на меті захист від валютних ризиків); за типами операцій: негативні (операції, які відбуваються на валютному ринку); форвардні та свопи (контракти, які дозволяють учасникам ринку фіксувати курс на майбутнє) [62, с. 38].

Пропонована авторська класифікація базується на двох основних критеріях: тип валютної операції та фінансові інструменти. Це дозволяє детальніше охарактеризувати структуру валютної торгівлі.

За типом валютної операції: обмінні операції (простий обмін однієї валюти на іншу за поточним курсом); спекулятивні операції (операції, які проводять для отримання прибутку на базі коливання валютних курсів); хеджувальні операції (операції, що виконують для зменшення фінансових ризиків, пов'язаних із змінами курсу валют).

За фінансовими інструментами: фізичні валютні операції (готівковий обмін валют на валютних ринках); деривативи (використання таких фінансових контрактів, як: форварди, ф'ючерси та опціони, для управління валютними ризиками); криптовалюти (операції, пов'язані з обігом та торгівлею цифровими валютами, які набирають популярності у сучасній фінансовій системі).

Запропонована авторська класифікація торгівлі валютними цінностями дозволяє більш чітко зрозуміти механізми функціонування валютних ринків, застосування основних ризиків та можливостей для їхніх учасників. У сучасному світі, де валютні ринки постійно змінюються під впливом глобалізації та нових технологій, для ефективного управління валютними операціями важлива чітка класифікація цих процесів. У подальших дослідженнях буде корисним охарактеризувати специфіку регулювання кожного виду валютних операцій – це сприятиме формуванню більш адаптивної політики у сфері валютного управління.

Торгівля валютними цінностями, в тому числі валютою, дорогоцінними металами та іншими фінансовими активами, є важливим аспектом фінансових ринків. Розуміння функцій та методів торгівлі валютними цінностями дозволяє інвесторам ефективно управляти своїми інвестиційними портфелями та знижувати ризики.

Пропонуємо виокремити такі функції торгівлі валютними цінностями:

- передача капіталу (торгівля валютними цінностями дозволяє інвесторам країн переміщати капітал між країнами та економіками, що сприяє міжнародному інвестуванню та економічному розвитку);
- обмін валют (забезпечення можливості обміну однієї валюти на іншу для задоволення потреб міжнародної торгівлі, інвестицій, туризму та інших операцій).

Глобалізація економіки потребує доступу до різних валют, що робить обмін валют ключовим аспектом фінансової системи) [149, с. 133];

– хеджування ризиків (інвестори можуть використовувати валютні ціни для хеджування щодо зміни валютних курсів та коливання ціни на сировину. Наприклад, компанії, які експортують або імпортують, можуть купувати або продавати валюту, щоб захиститися від ризиків, пов'язаних зі змінами курсів валют);

– спекуляція (надання можливості отримувати прибуток на різниці валютних курсів. Хоча спекуляція може нести ризики, вона сприяє підвищенню ліквідності ринку та прискоренню процесів ціноутворення) [98, с. 249];

– регуляторна функція (забезпечення виконання державних і міжнародних регуляторних вимог через прозорість та контроль операцій. Допомогає запобігати таким нелегальним фінансовим операціям, як: відмивання грошей чи фінансування тероризму);

– ціноутворення (торгівля валютними цінностями створює ринкові ціни, які відображають попит і пропозицію. Ціни формуються завдяки діям трейдерів, економічним новинам, геополітичним подіям та іншим факторам. Забезпечує справедливу та ринково обґрунтовану вартість валюти, яка впливає на економічні рішення учасників ринку) [61, с. 19];

– функція інвестиційного забезпечення (підтримка міжнародних інвестицій шляхом забезпечення доступу до необхідних валют. Сприяє розвитку міжнародного бізнесу, залученню капіталу та економічному зростанню);

– функція фінансового посередництва (забезпечення взаємодії між різними учасниками валютного ринку (банки, компанії, трейдери) через фінансові посередники. Оптимізує процеси обміну та управління фінансовими потоками);

– інформаційна функція (надання учасникам ринку інформації про поточні курси валют і динаміку ринку. Дозволяє ухвалювати обґрунтовані економічні рішення);

– соціальна функція (забезпечення доступу до валютних операцій для населення (наприклад, обмін валюти для подорожей або міжнародних переказів). Підтримує потреби громадян у глобалізованій економіці);

– регулювання ліквідності (торговельні операції з валютними цінностями забезпечують ліквідність на ринках, що дозволяє трейдерам швидко купувати або продавати активи без значних витрат).

Проаналізувавши наведені вище функції, сформуємо основні методи торгівлі валютними цінностями:

– спотова торгівля (операції, за якими купівлю-продаж валюти здійснюють за поточним курсом із поставкою впродовж двох робочих днів. Це є найшвидший і найпоширеніший метод, який використовується для задоволення нагальних потреб у валюті. Наприклад, компанія купує іноземну валюту для розрахунку з постачальниками);

– форвардні контракти (цей метод передбачає укладання угод на купівлю-продаж валюти в майбутньому за фіксованим курсом, узгодженим на момент укладення угоди. Цей метод дозволяє хеджувати ризики валютних коливань для страхування валютного ризику. Наприклад, експортер фіксує курс продажу валюти, яку отримає через місяць);

– своп-операції (комбіновані угоди, які передбачають одночасний обмін валюти за спотовим курсом із зворотним обміном через певний період за форвардним курсом. Цей метод використовують для управління валютною ліквідністю для оптимізації грошових потоків. Наприклад, банк одночасно продає долари США за євро на спотовому ринку та купує ті ж долари на форвардному ринку);

– опціони (купівля права (але не зобов'язання) на купівлю чи продаж валюти за фіксованим курсом у майбутньому. Цей метод забезпечує гнучкість у валютних операціях для захисту від несприятливих змін курсу з можливістю отримання вигоди. Наприклад, інвестор купує опціон на продаж євро, щоб застрахувати свої активи у разі зниження курсу);

– міжбанківський арбітраж (використання різниці валютних курсів на різних ринках або у різних банках для отримання прибутку. Цей метод орієнтовано на таких професійних учасників, як: банки або брокери для максимізації прибутку на різниці курсів. Наприклад, банк купує євро в одній країні за нижчим курсом і продає в іншій країні за вищим) [46, с. 110];

– валютні ETFs (інвестори можуть отримувати доступ до валюти через біржові інвестиційні фонди (ETF), які торгують на біржі як акції. Вони можуть вкладатися у валюту без необхідності їхнього фізичного придбання);

– аутрайт-угоди (фіксовані угоди на купівлю чи продаж валюти, що передбачають одноразову операцію без зворотного обміну. Проста та зрозуміла операція, яку проводять для задоволення короткострокових потреб);

– маржинальна торгівля (торгівля валютами з використанням позикових коштів (кредитного плеча), що дозволяє укладати угоди на суми, більші за власний капітал. Високий потенціал прибутку, але й значний ризик. Збільшення дохідності інвестицій. Наприклад, трейдер інвестує 1000 доларів із кредитним плечем 1:100, укладаючи угоди на суму 100 000 доларів) [49, с. 41];

– автоматизовані торгові системи (використання алгоритмів й автоматизованих систем для торгівлі валютними цінностями дозволяє трейдерам здійснювати угоди більш ефективно, такі системи можуть аналізувати ринкові умови та виконувати торги за заданими параметрами. Використання таких платформ, як Forex або інших спеціалізованих систем для онлайн-торгівлі валютами. Швидкий доступ до ринку та низькі витрати, що дозволяє приватним особам і компаніям торгувати з мінімальними бар'єрами. Наприклад, трейдер купує британські фунти через платформу Forex) [57, с. 72].

Вибір методу торгівлі залежить від таких факторів: мета операції (хеджування ризиків, спекуляція чи обмін); рівень ризику (бажання уникнути або прийняти ризик); часові рамки (короткострокові чи довгострокові угоди); фінансові ресурси (доступність капіталу).

Усі функції торгівлі валютними цінностями взаємопов'язані й утворюють єдину систему, яка забезпечує стабільність та розвиток валютного ринку. Вони

сприяють ефективному функціонуванню економіки, інтеграції у світову фінансову систему та захисту інтересів учасників ринку. Розуміючи основні методи торгівлі конкурентів, інвестори приймають обґрунтовані рішення і знижують свої ризики. Крім цього інвестори: розробляють власні або використовують готові торгові стратегії, які базуються на результатах фундаментального та технічного аналізу; здійснюють вибір оптимального таймфрейму для торгівлі (від кількох хвилин до кількох місяців); визначають точки входу в ринок та встановлюють стоп-лоссів і тейк-профітів.

Торгівля на валютному ринку пов'язана з високим рівнем ризику. Не варто інвестувати кошти, які ви можете втратити. Перед початком торгівлі необхідно ретельно вивчити ринок та обрати для себе торгову стратегію. Регулярно проводити аналіз ринку та коригувати в разі необхідності свою торгову стратегію. Необхідно не забувати про психологічну складову торгівлі та вчитися управляти своїми емоціями.

Торгівля валютними цінностями є важливою складовою фінансових ринків, що впливає на економічну стабільність країни, міжнародну торгівлю та розвиток фінансових інститутів. Розуміння основних принципів цієї діяльності важливо для учасників, інвесторів та регуляторів ринку. Можна виділити основні принципи публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями:

Принцип законності. Торговля валютними цінностями повинна здійснюватися відповідно до національного законодавства, міжнародних договорів і нормативних актів. Це передбачає дотримання вимог до ліцензування, податкового регулювання та контролю за валютними операціями.

Принцип ліквідності. Валютний ринок повинен забезпечувати можливість швидкого й ефективного обміну валют без значних втрат у вартості, що сприяє довірі до фінансової системи. На валютному ринку ліквідність забезпечується участю численних трейдерів, банків та інших фінансових установ, які готові купувати або продавати валюту в будь-який час.

Принцип прозорості. Всі операції на валютному ринку мають бути відкритими для контролю регуляторних органів, щоб запобігати таким нелегальним схемам, як: відмивання грошей або ухилення від сплати податків.

Принцип безпеки. Торгівля валютними цінностями пов'язана з ризиками, включаючи ринкові коливання, кредитні ризики та операційні ризики. Такі ефективні механізми безпеки, як: використання надійних брокерів та платформ, а також запровадження процедури управління ризиками, є необхідними для захисту інвесторів.

Принцип регулювання. Ринки валютних цінностей підлягають регулюванню з боку державних органів, що сприяє підтримці стабільності фінансової системи. Регулятори встановлюють правила для учасників ринку, що запобігає маніпуляціям і забезпечує дотримання стандартів ведення бізнесу.

Принцип рівноправності учасників. Доступ до ринку валютних цінностей повинен бути однаковим для всіх учасників, незалежно від їхнього масштабу чи статусу. Це сприяє конкуренції та недопущенню монополізації ринку.

Принцип диверсифікації. Диверсифікація інвестицій у різні валюти або валютні активи знижує ризики. Це важливий принцип для інвесторів, оскільки дозволяє зменшити вплив негативних коливань однієї валюти на загальний інвестиційний портфель.

Принцип етичності. Учасники торгівлі валютними цінностями повинні дотримуватись етичних норм, запобігати маніпуляціям ринком і діяти в інтересах як клієнтів, так і загальної економічної стабільності.

Принцип міжнародної співпраці. Торгівля валютними цінностями забезпечує міжнародну взаємодію між фінансовими інститутами, державами та регуляторами. Співпраця між країнами в питаннях стандартизації та регулювання стану забезпечує безпеку і стабільність ринків. З огляду на глобальну природу валютного ринку, важливою є гармонізація національного регулювання з міжнародними стандартами (наприклад, рекомендаціями FATF) для сприяння транснаціональній торгівлі та фінансовій стабільності [26, с. 218].

Дотримання принципів торгівлі валютними цінностями є ключовим для обраних учасників фінансового ринку, сприяє ефективності торгівлі, не лише ускладнює загальний розвиток ринку, але і знижує ризик для інвесторів. У контексті глобалізації та швидких технологічних змін важливо адаптуватися до нових викликів, які відображаються у сфері торгівлі валютними цінностями.

1.3. Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні та за кордоном

Для будь-якої країни наявність дієвої фінансової системи є ключовою умовою функціонування її економіки. Фінансова система має достатньо складну структуру, оскільки через фінансову систему держава збирає та використовує ресурси для підтримки свого апарату, а також спрямовує їх на виконання своїх функцій, у тому числі під час війни.

Завданням великої важливості є пошук найефективніших підходів до створення дієвої фінансової системи, базуючись на аналізі специфіки її функціонування в умовах воєнного стану. Це особливо актуально в умовах постійних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах, які нині відбуваються в економіці [21, с. 144].

Торгівля валютними цінностями є складною та регульованою діяльністю, яка вимагає дотримання численних правил та стандартів як в Україні, так і за кордоном. Важливо розуміти регуляторні вимоги, ліцензійні умови та правила валютного контролю для успішного проведення валютних операцій. Торгівля валютними цінностями – це діяльність, що включає операції з іноземною валютою, цінними паперами, номінованими в іноземній валюті, та іншими фінансовими інструментами. В Україні та за кордоном є різні правові та регуляторні межі для проведення таких операцій. Розглянемо основні аспекти торгівлі валютними цінностями в Україні та за кордоном.

Публічне адміністрування торгівлі валютних цінностей в Україні складається з таких складових:

1. Регуляторною базою торгівлі валютними цінностями в Україні є:

– Національний банк України (НБУ) – це основний регулятор валютного ринку в Україні. НБУ встановлює правила та регулює операції з іноземною валютою;

– основні законодавчі акти, що регулюють валютні операції, включають Закон України «Про валюту і валютні операції», а також нормативно-правові акти НБУ.

2. Види валютних операцій:

– міжбанківський валютний ринок, який є основним сегментом, де банки здійснюють операції з іноземною валютою;

– операції на валютному ринку для фізичних та юридичних осіб (обмінні операції, транзакції для міжнародної торгівлі та інвестицій).

3. Ліцензування, а саме для здійснення валютних операцій банки та інші фінансові установи повинні отримати відповідні ліцензії від НБУ.

4. Валютний контроль. НБУ здійснює контроль за дотриманням валютного законодавства та проведенням валютних операцій.

Починаючи з 24 лютого 2022 року, валютний ринок розпочав працювати в режимі обмежень. Таким чином уповноваженим установам заборонено здійснювати торгівлю валютними цінностями, крім закупівлі товарів критичного імпорту та для мобілізації громадян [74, с. 4].

Валютні обмеження – це сукупність законодавчо встановлених норм і обмежень, спрямованих на регулювання операцій з іноземною валютою, руху капіталу та фінансових розрахунків із нерезидентами. Вони можуть включати ліміти на купівлю-продаж валюти, вимоги до ліцензування валютних операцій, контроль за переміщенням капіталу та встановлення правил для проведення міжнародних фінансових транзакцій. Основною метою валютних обмежень є забезпечення фінансової стабільності країни, запобігання відтоку капіталу та захист національної економіки від валютних ризиків [8, с. 84].

Виділяють різні форми валютних обмежень, а саме:

- обов'язковий продаж валютного прибутку експортерів (в обмін на національну валюту);
- блокування валютного прибутку експортерів;
- обмеження можливостей фізичних осіб володіти іноземною валютою;
- регулювання продажу та купівлі іноземної валюти;
- регулювання переказів за кордон, вивозу капіталу;
- регулювання отримання зовнішніх позик;
- заборона оплати імпорту іноземною валютою;
- регулювання строків платежів за експортом і імпортом;
- встановлення різних курсових співвідношень валют за різними видами операцій, товарними групами чи регіонами, та ін. [8, с. 96].

Із перших днів повномасштабної війни в Україні НБУ почав застосовувати низку валютних обмежень, щоб мінімізувати можливості непродуктивного впливу капіталу з країни та стабілізувати економіку. В умовах воєнного стану основний нормативний акт, що регулює розрахунки в зовнішньоекономічній діяльності, – це постанова правління НБУ № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», зміни до якої вносилися вже 41 раз [115].

Серед найголовніших валютних обмежень можна виділити такі:

- заборона видачі в Україні готівкових коштів у гривнях та іноземній валюті з рахунку клієнта в національній та іноземній валюті відповідно в обсязі, що перевищує в еквіваленті 100000 гривень у день (без урахування комісії банку);
- заборона здійснення будь-яких валютних операцій уповноваженими установами з використанням російських та білоруських рублів, учасником яких є юридична або фізична особа, зареєстрована або постійно проживає в Російській Федерації чи Республіці Білорусь;
- заборона здійснення уповноваженими установами торгівлі валютними цінностями, а також транскордонних переказів валютних цінностей з України, переказів коштів на кореспондентські рахунки банків-нерезидентів у гривнях чи іноземній валюті, відкриті в банках-резидентах;

– встановлення граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів на суму більше еквіваленту 400000 гривень 180 календарних днів, які застосовуються до операцій, здійснених із 05 квітня 2022 року;

– офіційний курс гривні до долара США зафіксовано на рівні 36,5686 гривень за 1 доллар США. Усі безготівкові операції з купівлі-продажу валюти (крім продажу населенню під строковий депозит) можуть відбуватися за курсом, що відхиляється від офіційного не більше ніж на 1% [74, с. 3].

Також постанова НБУ від 24 лютого 2022 року № 18 давала можливість вивозити з України валютні цінності, еквівалент яких перевищував 10000 євро без їх декларування. Проте, з 13 березня 2022 року НБУ повернув вимогу щодо надання громадянами під час вивезення з України валютних цінностей у сумі більше 10000 євро (в еквіваленті) документів, які підтверджують [115].

З 06 серпня 2022 року Національний банк України скасував обмеження, згідно з яким банки і небанківські установи повинні купувати у населення готівкову валюту за курсом не нижче офіційного. Також фізичні особи-волонтери можуть без обмежень розраховуватися гривневими платіжними картками за товари з визначеного НБУ переліку, придбані за кордоном з метою сприяння підвищенню обороноздатності України (у межах щомісячного ліміту 400 тис. грн. в еквіваленті) [20, с. 36].

Платежі уряду України здійснюються без обмежень згідно із законодавством про воєнний стан, запас ліквідності є цілком достатнім для фінансування видатків та погашення зобов'язань.

НБУ працює у посиленому режимі і це підтверджують такі факти. Запланований дефіцит мав сягнути 66,2 млрд. грн. у перші два місяці 2022 року, проте неочікуваний профіцит склав 13,1 млрд грн, а державний бюджет України загалом – 24 млрд. грн. НБУ в терміновому порядку перерахував половину свого прибутку майже 19 млрд. грн. на підтримку української армії [20, с. 40].

Міжнародні організації та країни партнери виділили кошти у сумі майже 15 млрд. дол., із них 5 млрд. дол. до бюджету. Також перерахування коштів

зібраних із громадян України та інших країн, що сягнуло близько 6 млрд. грн. Ці та інші поставлені завдання, НБУ успішно виконує [74, с. 2].

Виконана робота Національним банком України є необхідною для забезпечення надійного та стабільного функціонування фінансової системи країни й максимального забезпечення діяльності Збройних Сил України, а також безперебійної роботи об'єктів критичної інфраструктури.

Офіційний курс зафіксовано та введено низку тимчасових валютних обмежень. Так, уповноваженим установам заборонено здійснювати торгівлю валютними цінностями, крім деяких випадків. Зокрема, обмеження не поширюються на операції з купівлі іноземної валюти для придбання товарів критичного імпорту за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, а також валютних операцій для проведення мобілізаційних та інших заходів у сферах забезпечення національної безпеки та оборони. Загалом у березні місяці НБУ продав на валютному ринку 2 476 млн дол. й викупив 748 млн дол., чистий продаж валюти НБУ становить 1 728 млн дол. [78, с. 4].

Обсяг безготівкових операцій банків на валютному ринку у березні зменшився на 9491,7 млн дол. США порівняно з лютим місяцем, та на 9796,6 млн дол. США з січнем. Така ж динаміка спостерігається і з готівковими операціями – зменшення операцій на 1331 у порівнянні березень із лютим. На такому прикладі прослідковуються наслідки війни на валютному ринку України. Валютні надходження на користь уряду становили 3 274 млн дол. США. Зокрема, 1 006 млн. СПЗ надійшли від МВФ (у межах Інструменту швидкого фінансування, RFI), 639 млн. євро – від Європейського інвестиційного банку, 588 млн. євро – від Європейського Союзу, а також 111 млн дол. США та 312 млн євро – від Світового банку. Загальний обсяг платежів уряду з обслуговування та погашення державного боргу в іноземній валюті становив 283 млн дол. США [20, с. 43].

Публічне адміністрування торгівлі валютних цінностей за кордоном складається з таких елементів:

1. Регуляторна база торгівлі валютними цінностями за кордоном. Кожна країна має власні регуляторні органи, які контролюють валютний ринок.

Наприклад, у США – це Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) та Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) [80, с. 206].

2. Форекс (FX) ринок це найбільший та найліквідніший фінансовий ринок у світі. Торгівля відбувається через електронні платформи без централізованого ринку.

3. Правила та регулювання. Кожна країна має свої правила для запобігання відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та забезпечення фінансової стабільності.

4. Ліцензування та вимоги до учасників. Брокери та фінансові установи повинні отримати ліцензії відповідно до вимог місцевих регуляторів.

5. Міжнародні стандарти. Такі міжнародні організації, як Міжнародна організація комісій із цінних паперів (IOSCO), встановлюють стандарти для торгівлі валютними цінностями.

Надалі розглянемо особливості публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями на прикладах деяких країн.

Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в США охоплює низку аспектів, зокрема регулювання ринку, комплаєнс, захист інвесторів та боротьбу з фінансовими злочинами. Нижче наведені основні юридичні аспекти торгівлі валютними цінностями в США.

1. *Регулювання та нагляд за ринком.* Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) відповідає за регулювання ринку ф'ючерсів та деривативів, включаючи валютні ф'ючерси. Вона забезпечує прозорість ринку, запобігає маніпуляціям і шахрайству та захищає інвесторів. Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) регулює ринок цінних паперів, включаючи ті, що номіновані в іноземній валюті. Її діяльність зосереджена на забезпеченні чесності, прозорості та ефективності ринку, а також на захисті інвесторів. Федеральна резервна система (ФРС) виконує функції монетарного регулювання та нагляду за фінансовими установами, що займаються торгівлею валютними цінностями. Вона контролює діяльність банків та забезпечує стабільність фінансової системи [18, с. 172].

2. *Комплаєнс та боротьба з фінансовими злочинами.* Закон про банківську таємницю (BSA) встановлює вимоги до фінансових установ щодо звітування про підозрілі транзакції та великих грошових операцій для запобігання відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. Закон про протидію відмиванню грошей (AML) регулює заходи щодо боротьби з відмиванням грошей, зобов'язуючи фінансові установи здійснювати належну перевірку клієнтів (KYC) та звітувати про підозрілі операції. Закон про корпоративну звітність та облік (SOX) вимагає від компаній дотримання високих стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що включає вимоги до прозорості валютних операцій [94, с. 83].

3. *Захист інвесторів.* Правила CFTC та SEC. CFTC та SEC розробили низку правил і регуляцій, спрямованих на захист інвесторів на валютних ринках. Вони включають вимоги до розкриття інформації, обмеження щодо використання маржинального кредитування та захист клієнтських коштів. Арбітражні та судові розгляди. Інвестори мають право звертатися до арбітражних комісій або судів у випадках порушень їхніх прав, шахрайства чи маніпуляцій на валютних ринках [100, с. 1246].

4. *Ліцензування та вимоги до учасників ринку.* Брокери та дилери повинні отримати ліцензії від відповідних регуляторів (CFTC або SEC) і дотримуватися встановлених правил. Це включає вимоги до капіталу, звітності та управління ризиками. Форекс-дилери потребують ліцензії CFTC і повинні бути членами Національної ф'ючерсної асоціації (NFA). Банки та інші фінансові установи, що здійснюють торгівлю валютними цінностями, повинні відповідати вимогам регуляторів щодо ліквідності, капіталу та внутрішнього контролю. Основними учасниками ринку є банки та фінансові установи (основні гравці на валютному ринку, що здійснюють більшість транзакцій), хедж-фонди та інвестиційні фонди (використовують валютні операції для спекулятивних цілей або хеджування ризиків), корпорації (проводять валютні операції для управління ризиками, пов'язаними з міжнародною торгівлею та інвестиціями), роздрібні трейдери

(фізичні особи, які здійснюють торгівлю валютою через форекс-брокерів) [100, с. 1247].

5. *Основні валютні інструменти. Спотові угоди* – торгівля валютою з негайним розрахунком. Найбільш ліквідний ринок, що працює 24/5. *Ф'ючерси на валюту* – контракти на купівлю або продаж валюти в майбутньому за фіксованою ціною. Торгуються на таких біржах, як CME Group. *Опціони* на валюту дають право, але не обов'язок, купити або продати валюту за певною ціною до визначеного часу. *Деривативи*. Форвардний контракт – договір між двома сторонами про купівлю або продаж валюти на певну дату в майбутньому за узгодженою ціною. Зазвичай укладаються позабіржовим шляхом (OTC). Свопи валют – угоди між двома сторонами про обмін валютами з подальшим зворотним обміном у майбутньому [148, с. 55].

6. *Міжнародне співробітництво*. США є членом FATF (Financial Action Task Force), міжнародної організації, яка розробляє стандарти та рекомендації щодо боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Вимоги FATF включають обов'язкову перевірку клієнтів та звітування про підозрілі операції. Також, США співпрацює з Базельським комітетом з метою розробки стандартів і рекомендацій для забезпечення стабільності банківської системи, що включає вимоги до управління ризиками, в тому числі валютними ризиками [105, с. 68].

Отже, торгівля валютними цінностями в США є врегульованою діяльністю з високим рівнем нагляду та контролю. Основними учасниками ринку є банки, фінансові установи, корпорації, інвестиційні фонди та роздрібні трейдери. Основні інструменти включають спотові угоди, ф'ючерси, опціони та інші деривативи. Управління ризиками, дотримання нормативних вимог і використання сучасних фінансових інструментів є ключовими аспектами успішної діяльності на цьому ринку.

Торгівля валютними цінностями в Німеччині є важливою складовою фінансового ринку країни та регулюється різними законодавчими актами і регуляторами. Нижче наведені основні аспекти цієї діяльності.

1. *Валютний контроль.* Німеччина, як частина Євросони, має спільну валюту – євро (EUR), й основні правила валютного контролю регулюються Європейським Союзом. Однак, деякі аспекти можуть бути врегульовані на національному рівні [41, с. 79].

2. *Регулювання ринку.* Німецький фінансовий регулятор BaFin (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht) відіграє ключову роль у нагляді за валютним ринком. BaFin відповідає за забезпечення стабільності фінансової системи та захист інвесторів. Бундесбанк (Deutsche Bundesbank): Центральний банк Німеччини, який виконує функції монетарного регулювання та забезпечення фінансової стабільності [18, с. 346].

3. *Закони та регламенти.* Основні нормативні акти, що регулюють торгівлю валютними цінностями, включають: Kreditwesengesetz (KWG) – Закон про кредитну діяльність, що регулює діяльність банків та фінансових установ; Wertpapierhandelsgesetz (WpHG) – Закон про торгівлю цінними паперами, що включає положення про обіг валютних цінностей; Geldwäschegesetz (GwG) – Закон про запобігання відмиванню грошей, який вимагає від фінансових установ проводити перевірку клієнтів і моніторинг транзакцій [41, с. 81].

4. *Ліцензування та нагляд.* Усі установи, які займаються торгівлею валютними цінностями, повинні отримати відповідну ліцензію від BaFin. Це включає банки, брокерські компанії та інші фінансові організації.

5. *Захист інвесторів.* Німеччина має жорсткі правила захисту інвесторів, які спрямовані на забезпечення прозорості та чесності на фінансовому ринку. Інвестори отримують чіткі інструкції щодо ризиків, пов'язаних із торгівлею валютними цінностями. Учасники ринку: банки та фінансові установи (основні учасники валютного ринку, які здійснюють більшість операцій), інвестиційні фонди та хедж-фонди (використовують валютні інструменти для диверсифікації інвестиційного портфеля та управління ризиками), корпорації (проводять валютні операції для управління ризиками, пов'язаними з міжнародною торгівлею та інвестиціями), роздрібні трейдери (фізичні особи, які здійснюють торгівлю валютою через форекс-брокерів) [18, с. 402].

6. *Основні валютні інструменти. Спотові угоди* – торгівля валютою з негайним розрахунком. Цей ринок є дуже ліквідним і функціонує 24 години на добу, 5 днів на тиждень. *Ф'ючерси на валюту* – контракти на купівлю або продаж валюти в майбутньому за фіксованою ціною. Торгуються на таких біржах, як Eurex. *Опціони* на валюту дають право, але не обов'язок, купити або продати валюту за певною ціною до визначеного часу. *Деривативи*. Форвардні контракти – контракти між двома сторонами про купівлю або продаж валюти на певну дату в майбутньому за узгодженою ціною. Зазвичай укладаються позабіржовим шляхом (OTC). Свопи валют – угоди між двома сторонами про обмін валютами з подальшим зворотним обміном у майбутньому [41, с. 77].

7. *Європейське законодавство*. Окрім національних законів, Німеччина підпорядковується законодавству ЄС, зокрема MiFID II (Markets in Financial Instruments Directive), яка регулює фінансові ринки та інструменти в Європейському Союзі [18, с. 405].

8. *Податкове регулювання*. Торгівля валютними цінностями також підпадає під податкове законодавство. Доходи від таких операцій підлягають оподаткуванню, і учасники ринку зобов'язані вести детальний облік своїх фінансових операцій.

9. *Контроль за відмиванням грошей*. Фінансові установи повинні впроваджувати жорсткі заходи щодо запобігання відмиванню грошей, включаючи перевірку клієнтів, моніторинг підозрілих трансакцій та звітність про них.

Таким чином, торгівлю валютними цінностями в Німеччині регулює складна система національних і європейських законів, що забезпечують стабільність фінансової системи, захист інвесторів та боротьбу з фінансовими злочинами.

Торгівля валютними цінностями в Польщі регулюється кількома важливими законодавчими актами та контролюється установами, які забезпечують стабільність фінансової системи і захист інвесторів. Наведені нижче ключові аспекти публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Польщі:

1. *Основні регулятори.* Комісія фінансового нагляду Польщі (KNF) є основним регулятором фінансового ринку, включаючи ринок валютних цінностей. KNF відповідає за нагляд за фінансовими установами, ринками та інвестиційними послугами. Національний банк Польщі (NBP) регулює грошово-кредитну політику і підтримує фінансову стабільність країни. NBP також відіграє важливу роль у контролі за валютними операціями [42, с. 75].

2. *Законодавча база:* Закон про фінансовий нагляд регулює діяльність KNF і встановлює основні правила нагляду за фінансовими ринками; Закон про обіг фінансових інструментів включає положення про обіг валютних цінностей і регулює діяльність фінансових посередників; Закон про банки встановлює правила діяльності банків, включаючи проведення валютних операцій [69, с. 21].

3. *Ліцензування.* Фінансові установи, що бажають займатися торгівлею валютними цінностями, повинні отримати відповідну ліцензію від KNF. Це стосується як банків, так і небанківських фінансових установ [41, с. 80].

4. *Регулювання ринку.* MiFID II – Європейська директива, яка регулює фінансові ринки в ЄС, також застосовується в Польщі. Вона визначає стандарти для інвестиційних компаній та ринків, включаючи торгівлю валютними цінностями. AML (Anti-Money Laundering) законодавство – закони про запобігання відмиванню грошей вимагають від фінансових установ упроваджувати процедури KYC (Know Your Customer) і звітність про підозрілі транзакції [148, с. 238].

5. *Податкове регулювання.* Доходи від торгівлі валютними цінностями підлягають оподаткуванню. Фізичні та юридичні особи зобов'язані подавати податкові декларації, що включають доходи від таких операцій.

6. *Захист інвесторів.* Польське законодавство передбачає механізми захисту інвесторів, включаючи вимоги до розкриття інформації про ризики, пов'язані з торгівлею валютними цінностями. KNF забезпечує контроль за дотриманням цих вимог [135, с. 146].

7. *Основні валютні інструменти.* *Спотові угоди* – торгівля валютою з негайним розрахунком. Цей ринок є дуже ліквідним і функціонує 24 години на

добу, 5 днів на тиждень. *Ф'ючерси на валюту* – контракти на купівлю або продаж валюти в майбутньому за фіксованою ціною. Торгують на таких біржах, як Варшавська фондова біржа (WSE). *Опціони* на валюту дають право, але не обов'язок, купити або продати валюту за певною ціною до визначеного часу. *Деривативи*: форвардні контракти – контракти між двома сторонами про купівлю або продаж валюти на певну дату в майбутньому за узгодженою ціною. Зазвичай укладаються позабіржовим шляхом (OTC); свопи валют – угоди між двома сторонами про обмін валютами з подальшим зворотним обміном у майбутньому [42, с. 86].

8. *Виконання європейського законодавства*. Як член Європейського Союзу, Польща імплементує європейські директиви та регламенти у своє національне законодавство. Це включає MiFID II, регламенти Європейського ринку цінних паперів (ESMA) та інші нормативні акти, що регулюють фінансові ринки [94, с. 133].

Таким чином, публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Польщі базується на комплексній системі національних і європейських нормативних актів, що забезпечують належний нагляд, ліцензування та захист учасників ринку.

Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Швейцарії базується на принципах відкритого ринку, високих стандартах регуляції та прозорості. Ця сфера є стратегічно важливою для фінансової системи країни, оскільки Швейцарія є одним із світових фінансових центрів.

Основні аспекти публічного адміністрування:

1. *Правова основа*. Головним регуляторним документом є Закон про фінансові ринки Швейцарії (Financial Market Infrastructure Act, FMIA). Торгівля іноземною валютою регулюється положеннями, що визначають діяльність банків, фінансових посередників і трейдерів. Діяльність із валютними цінностями підлягає контролю з боку органів фінансового нагляду [94, с. 148].

2. *Регуляторні органи*: FINMA (Швейцарський орган нагляду за фінансовими ринками) – забезпечує контроль за дотриманням законодавства,

видає ліцензії та моніторить фінансові операції; SNB (Швейцарський національний банк) – регулює валютну політику, підтримує стабільність обмінного курсу франка та слідкує за ринковими інтервенціями [69, с. 20].

3. *Вимоги до учасників ринку.* Валютні операції можуть проводити лише ліцензовані фінансові установи (банки, брокери). Усі учасники повинні дотримуватись законів протидії відмиванню грошей (Anti-Money Laundering Act, AMLA) та забезпечувати належну перевірку клієнтів (KYC) [60, с. 32].

4. *Особливості адміністрування:* гнучкість регулювання (Швейцарія не встановлює жорстких обмежень на валютні операції, що сприяє розвитку міжнародної торгівлі); прозорість (усі операції документуються і підлягають аудиту для запобігання фінансовим злочинам); високі технології (у торгівлі активно використовуються фінансові платформи, що підтримують автоматизацію обробки транзакцій) [18, с. 324].

5. *Обмінні операції та ринки.* Швейцарія є важливим гравцем на валютних ринках. Національний банк бере участь у ринкових інтервенціях для забезпечення стабільності франка. Центральна роль Швейцарії у міжнародних розрахунках підтримується завдяки стабільності швейцарського франка.

Швейцарський франк вважається «валюта-прихисток», що робить країну ключовим гравцем у часи економічної нестабільності. Швейцарія забезпечує сприятливі умови для трейдерів і міжнародних інвесторів завдяки своїм стабільним політичним й економічним системам [94, с. 170].

Таким чином, система публічного адміністрування в Швейцарії спрямована на збереження відкритого доступу до ринків, мінімізацію ризиків для економіки й забезпечення чесної конкуренції на фінансових ринках.

Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Японії є важливою частиною фінансової системи країни та ґрунтується на строгому регулюванні, зосередженому на стабільності ринку, прозорості операцій та міжнародній інтеграції. Японія є однією з провідних країн світу, і японська єна (JPY) входить до основних світових резервних валют. Основні аспекти публічного адміністрування:

1. *Правова основа.* Закон про іноземну валюту та зовнішню торгівлю (Foreign Exchange and Foreign Trade Act, FEFTA) – основний закон, що регулює торгівлю валютними цінностями; метою є забезпечення економічної стабільності, запобігання незаконним фінансовим потокам (наприклад, відмиванню грошей) та контроль за міжнародними фінансовими операціями; додаткові положення включають правила, пов'язані з міжнародними санкціями та боротьбою з фінансуванням тероризму [94, с. 189].

2. *Регуляторні органи.* Міністерство фінансів Японії (MOF) – головний орган, що відповідає за валютну політику та регулювання валютного ринку; проводить інтервенції на ринку з метою стабілізації єни. Агентство фінансових послуг (FSA) – контролює діяльність фінансових установ, брокерів та операторів, що працюють із валютними цінностями; забезпечує відповідність фінансових установ правилам боротьби з відмиванням грошей (AML) і принципам прозорості. Банк Японії (BoJ) відповідає за реалізацію грошово-кредитної політики, включаючи підтримання стабільності єни [148, с. 301].

3. *Умови участі на ринку.* Ліцензування є обов'язковим для компаній, що займаються валютною торгівлею. Учасники повинні дотримуватись процедур перевірки клієнтів (KYC) та звітності відповідно до міжнародних стандартів.

4. *Політика валютних інтервенцій.* Японія активно використовує валютні інтервенції для стабілізації єни, особливо під час сильних коливань обмінного курсу. Міністерство фінансів у співпраці з Банком Японії здійснює купівлю або продаж єни на міжнародному ринку.

5. *Прозорість та контроль.* Для запобігання незаконним фінансовим потокам усі операції з валютними цінностями реєструють і перевіряють. Високий рівень прозорості підтримують через публікацію статистики валютних операцій та обмінних курсів [51, с. 30].

Особливості торгівлі валютними цінностями в Японії:

1. Розвинена інфраструктура. Японія є великим фінансовим центром, зокрема: в Токіо розташовані офіси ключових міжнародних фінансових установ, ринок форекс у Японії один із найактивніших у світі.

2. Роль єні. Єна часто використовується як "валюта-прихисток" в умовах глобальної нестабільності. Її стабільність і висока ліквідність роблять японський валютний ринок привабливим для інвесторів.

3. Регулювання цифрових валют. Японія була однією з перших країн, що визнали криптовалюти як легітимний засіб обміну. Операції з цифровими валютами також підлягають регулюванню FSA, що включає боротьбу з відмиванням грошей і захист прав споживачів [135, с. 147].

Таким чином, система публічного адміністрування валютних цінностей в Японії забезпечує стабільність ринку та прозорість операцій, сприяючи як внутрішньому економічному розвитку, так і міжнародній інтеграції.

Висновки до розділу 1

На підставі дослідження теоретико-методологічних засад публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, ми зробили такі висновки:

1. ЗпВВО не містить нормативного визначення поняття «валютні цінності», а лише називає види майна, які відносяться до валютних цінностей. Так, валютними цінностями є національна валюта (гривня), іноземна валюта та банківські метали. У цьому розділі були розглянуті основні категорії (складові) валютних цінностей, надані їм характеристики та сформовані авторські визначення певних понять.

2. Надані авторські визначення таким поняттям:

«валюта» – це форма грошей, яка використовується для обміну товарів та послуг, а також для збереження вартості. Вона може бути у фізичному вигляді (монети, банкноти) або у безготівковій формі (електронні гроші). Валюта виконує три основні функції: засіб обміну, одиниця обліку та збереження вартості засобу. Крім цього можна виділити такі ознаки валюти: універсальний засіб; вартість товарів та послуг; внутрішні та міжнародні розрахунки; регуляція механізмами;

«валютні цінності» – це активи, які виражені в іноземній валюті і можуть бути використані для міжнародних фінансових операцій, інвестицій, а також для забезпечення платоспроможності у зовнішній торгівлі;

«торгівля валютними цінностями» – це процес купівлі та продажу активів, виражених в іноземній валюті, з отриманням прибутку або управлінням валютними ризиками;

«валютні операції» – це фінансові угоди, що включають обмін однієї валюти на іншу, а також операції з купівлі, продажу, передачі та зберігання валютних цінностей, що здійснюються як між державними, так і між приватними суб'єктами господарювання для задоволення потреб у міжнародних розрахунках, хеджуванні валютних ризиків, інвестуванні або спекуляціях на валютних ринках;

«публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями» – це сукупність організаційно-правових, регуляторних, моніторингових і контрольних дій, що здійснюються державними органами та інституціями для забезпечення стабільності валютного ринку, захисту економічних інтересів держави, підтримки правопорядку та сприяння міжнародній економічній співпраці у сфері обігу валютних цінностей.

Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями – важлива сфера, що охоплює регулювання, нагляд і контроль за операціями з валютними цінностями в країні. Було визначено особливості цієї діяльності, зокрема:

– законодавча база. В Україні діють різноманітні закони та нормативно-правові акти, які регулюють валютні операції. Основними документами є Закон України «Про валюту і валютні операції» та постанови Національного банку України;

– регуляторні органи. Основним органом, що відповідає за публічне адміністрування валютних операцій, є Національний банк України. Він розробляє правила, контролює дотримання законодавства та проводить моніторинг валютного ринку;

– контроль та нагляд. Важливим аспектом є забезпечення прозорості та легітимності валютних операцій. Це включає контроль за обігом валютних цінностей, боротьбу з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму;

– доступність та інформація. Державна адміністрація повинна забезпечувати доступність інформації про валютні операції для громадян, сприяти доступності інформації та захисту прав споживачів;

– сучасні виклики. Найбільші виклики в цій сфері пов'язані з глобалізацією фінансових ринків, розвитком цифрових валют та блокчейн-технологій, які змінюють традиційні підходи до управління валютними операціями.

3. Методологічні засади публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями формують теоретико-практичну основу для організації, регулювання та контролю діяльності у сфері обігу валютних цінностей. Ці засади базуються на системному підході, який враховує специфіку економічних, правових і управлінських аспектів.

4. Встановлено характерні ознаки. Об'єктами торгівлі є: національні та іноземні валюти; валютні деривативи (форварди, ф'ючерси, опціони); цифрові валютні цінності (криптовалюти, токени); суб'єктний склад, як правило, торгівлю валютними цінностями здійснюють банки та небанківські фінансові установи, які мають відповідні ліцензії; мета торгівлі: комерційна; інвестиційна; спекулятивна; вид операцій: купівля-продаж валюти на спотовому ринку (миттєва поставка); укладання форвардних, ф'ючерсних та опціонних контрактів; валютний арбітраж; валютний курс; ринок торгівлі: міжбанківський ринок; біржовий ринок; позабіржовий ринок; міжнародний характер; інструменти торгівлі; регулювання торгівлі; високий рівень ризику; ліквідність; використання технологій; вплив макроекономічних факторів; форма здійснення: торгівля може відбуватися як у готівковій, так і в безготівковій формі; договірні відносини.

5. Визначено такі функції торгівлі валютними цінностями: передача капіталу; обмін валют; хеджування ризиків; спекуляція; регуляторна функція; ціноутворення; функція інвестиційного забезпечення; функція фінансового посередництва; інформаційна функція; соціальна функція; регулювання

ліквідності. Запропоновано авторську класифікацію, що базується на двох основних критеріях: тип валютної операції та фінансові інструменти.

6. Розкрито основні методи торгівлі валютними цінностями: спотова торгівля; форвардні контракти; своп-операції; опціони; міжбанківський арбітраж; валютні ETFs; аутрайт-угоди; маржинальна торгівля; автоматизовані торгові системи.

7. Виокремлено основні принципи публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями: законності; ліквідності; прозорості; безпеки; регулювання; рівноправності учасників; диверсифікації; етичності; міжнародної співпраці. Торгівля валютними цінностями в Україні, США, Німеччині, Польщі, Швейцарії та Японії має свої особливості, обумовлені економічними, правовими та культурними факторами. Глобальна взаємодія цих ринків сприяє зміцненню світової економіки та розвитку фінансових технологій.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТОРГІВЛІ ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ В УКРАЇНІ

2.1. Загальна характеристика механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями

Питання публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями набуває особливого значення в умовах глобалізації економічних процесів та фінансових ризиків. Ефективне регулювання валютної торгівлі забезпечує стабільність фінансової системи держави, сприяє економічному розвитку та запобігає нелегальним фінансовим операціям. Цей механізм об'єднує правові, організаційні та технічні заходи, які здійснюють уповноважені органи для регулювання операцій із валютними цінностями.

Науковці пропонують різні підходи до визначення цього поняття, враховуючи його правові, організаційні та економічні аспекти. У цьому розділі буде здійснений порівняльний аналіз визначень, запропонованих такими науковцями, як: Л. Воронова, Н. Воротіна, В. Гаращук, О. Горбунова, А. Грабінська-Руденко, О. Грачев, О. Козирін, Л. Кравченко, І. Криницький, М. Кучерявенко, О. Лукашев, А. Попова, Л. Савченко, Н. Сапожнікова, М. Старинський, Н. Химічева, О. Шевчик.

Л. Воронова акцентує увагу на правових аспектах механізму, зазначаючи, що він базується на міжнародних стандартах і передбачає запобігання нелегальним операціям із валютними цінностями [23, с. 172]. А. Грабінська-Руденко, підтримуючи визначення Л. Воронової, визначає механізм публічного адміністрування як систему правових та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки держави [26, с. 214].

Н. Воротіна вказує на необхідність інтеграції економічних та адміністративних методів для забезпечення ефективного функціонування валютного ринку [19, с. 36].

О. Горбунова визначає механізм публічного адміністрування через його функціональні елементи, зокрема моніторинг, контроль і санкції за порушення валютного законодавства [16, с. 27]. О. Грачев підходить до визначення механізму з погляду його стратегічної ролі у забезпеченні фінансової безпеки держави [142, с. 8].

О. Козирін, В. Гаращук визначають механізм публічного адміністрування як систему інструментів державного регулювання, що забезпечує баланс між ринковими механізмами та адміністративним контролем [82, с. 77]. Л. Кравченко вказує на важливість забезпечення прозорості та підзвітності в реалізації державної політики у сфері валютного регулювання [64, с. 27].

І. Криницький акцентує увагу на організаційній складовій механізму, зокрема на координації дій між державними органами [82, с. 78]. М. Кучерявенко визначає важливість взаємодії національних та міжнародних інституцій у забезпеченні стабільності валютного ринку [3, с. 140].

Поняття механізму публічного адміністрування О. Лукашев розглядає через призму його економічної ефективності та впливу на національну економіку [19, с. 36], а А. Попова визначає як сукупність правових та організаційних інструментів, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері валютного регулювання [105, с. 72].

Л. Савченко наголошує на важливості нормативно-правового забезпечення як основи для ефективного функціонування механізму публічного адміністрування, а Н. Сапожнікова акцентує увагу на інтеграції адміністративних та економічних інструментів для регулювання валютних операцій [101, с. 82].

На думку М. Старинського, механізм публічного адміністрування – це система заходів, яка поєднує адміністративні та економічні інструменти для регулювання торгівлі валютними цінностями. Особливу увагу приділяє міжнародним аспектам та співпраці з міжнародними фінансовими організаціями [131, с. 36]. Н. Химічева визначає механізм публічного адміністрування як систему взаємопов'язаних правових норм, які регулюють діяльність учасників валютного ринку [128, с. 174]. На думку О. Шевчика, механізм публічного

адміністрування торгівлі валютними цінностями є сукупністю правових норм й організаційних заходів, спрямованих на регулювання валютного ринку [153, с. 764]. Основний акцент зроблений на державному контролі та забезпеченні прозорості валютних операцій.

Науковці пропонують різні підходи до визначення механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. Деякі акцентують увагу на правових аспектах (Л. Воронова, Н. Химічева), інші – на організаційних (І. Криницький, О. Горбунова) або економічних інструментах (М. Старинський, О. Лукашев). Спільним для всіх підходів є визнання важливості комплексного підходу, який включає правові, організаційні та економічні складові.

Порівняння визначення поняття «механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями» свідчить про багатовимірність цього явища. Запропоновані підходи доповнюють один одного, створюючи основу для подальших досліджень і вдосконалення регуляторної практики. Найбільш перспективним є інтегративний підхід, який враховує як національні, так і міжнародні аспекти.

Узагальнюючи позиції науковців, можемо запропонувати авторське визначення поняття «механізм публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями», а саме: система інструментів, методів, процедур і нормативно-правових актів, яка забезпечує організацію, контроль та регулювання операцій із валютними цінностями для досягнення фінансової стабільності, забезпечення економічної безпеки та дотримання міжнародних зобов'язань держави. Запропоноване авторське визначення враховує сучасні виклики, зокрема потребу в міжнародній співпраці та адаптації до динамічних змін світового фінансового ринку.

На нашу думку, основними елементами цього механізму є:

1. *Правове регулювання.* В Україні торгівля валютними цінностями регулюється законодавством, яке визначає правила здійснення валютних операцій, функції регуляторів і відповідальність за порушення. Основою

публічного адміністрування є нормативно-правові акти, що встановлюють правила здійснення операцій з валютними цінностями. В Україні таким документом є Закон України «Про валюту і валютні операції», а також підзаконні акти, які регламентують діяльність учасників валютного ринку. Ці документи ухвалені для регулювання правил обслуговування валют, ліцензування валютної діяльності та відповідальності за порушення. Більш детально цей елемент розглянемо у наступному розділі проведеного дослідження.

2. *Регуляторні органи (Інституційна структура)*. Основними суб'єктами, які здійснюють державне публічне адміністрування в цій сфері, є: НБУ, Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України, Державна служба фінансового моніторингу України. Зокрема, НБУ, виконує роль головного регулятора, встановлюючи правила валютного ринку, здійснюючи нагляд і контроль. Міністерство фінансів України відповідає за фінансову політику, включаючи питання, пов'язані з валютними операціями. Надалі, цей елемент проаналізуємо в третьому розділі проведеного дослідження [99, с. 355].

3. *Контроль та нагляд*. Публічне адміністрування забезпечує контроль за операціями з валютними цінностями для запобігання таким фінансовим злочинам, як: відмивання грошей та фінансування тероризму. Завдання валютного нагляду полягає у забезпеченні відповідності операцій із валютними цінностями вимогам законодавства. Це включає перевірку законності джерел валютних коштів та контроль за дотриманням валютних лімітів та обмежень. Важливими інструментами є моніторинг транзакцій та перевірка суб'єктів господарювання.

Моніторинг транзакцій полягає у систематичному спостереженні, зборі та аналізі інформації про валютні операції для виявлення підозрілих дій, які можуть бути пов'язані з: відмиванням грошей; фінансуванням тероризму; ухиленням від сплати податків; іншими порушеннями законодавства. із запропонованого визначення, можемо виділити основні елементи моніторингу транзакцій: автоматизовані системи аналізу (використовуються для обробки великих обсягів даних і швидкого виявлення аномалій, наприклад: системи типу AML (Anti-Money Laundering); критерії оцінки ризиків (оцінка транзакцій за розміром суми,

географічними ознаками, частотою операцій і контрагентами); реєстрація операцій (усі валютні операції певного розміру або з підозрілими характеристиками реєструються у спеціальних базах даних. Процедури моніторингу проходять за такими етапами: виявлення підозрілих операцій (порушення лімітів, часті транзакції до ризикових юрисдикцій); звітування до державних органів (наприклад, фінансового моніторингу); зупинка операцій або запит додаткових документів [119, с. 36].

Перевірка суб'єктів господарювання передбачає оцінку їхньої діяльності, відповідності законодавству та добросовісності у здійсненні валютних операцій. Відповідно до чинного законодавства, можемо виділити такі типи перевірок: планові перевірки (проводяться згідно з річними планами державних органів (наприклад, податкових або валютних регуляторів); позапланові перевірки (виконуються на підставі інформації про можливі порушення або ризики); документальні перевірки (аналіз документів, пов'язаних із валютними операціями: договорів, рахунків, звітів); фізичні перевірки (огляд місць здійснення діяльності, якщо це необхідно) [90, с. 150].

Процедура перевірки проходить за такими етапами: ініціація перевірки (підстава: запит органу, який контролює, або підозра у порушеннях); аналіз документів (перевіряється відповідність операцій вимогам законодавства); оцінка ризиків (оцінюється надійність та законність контрагентів, джерела фінансування); складання акту перевірки (формується офіційний звіт із вказівкою на виявлені порушення або їх відсутність) [86, с. 43].

Можемо окреслити основні інструменти моніторингу та перевірок за операціями з валютними цінностями:

– інформаційні системи (бази даних транзакцій дозволяють відстежувати потоки коштів у реальному часі; реєстри суб'єктів господарювання містять дані про фінансовий стан компаній; системи оцінки ризиків аналізують фінансові операції та суб'єктів за рівнем ризику);

– міжнародна співпраця – це обмін інформацією з міжнародними організаціями (наприклад, FATF, Egmont Group) та гармонізація процедур моніторингу з міжнародними стандартами;

– санкції за порушення – це штрафи за порушення законодавства про валютні операції; зупинка діяльності компаній або відкликання ліцензій; внесення до списку ризикових суб'єктів господарювання.

Отже, можемо визначити основні результати проведення моніторингу та перевірок, а саме: прозорість (підвищують довіру до валютного ринку та мінімізують ризики нелегальної діяльності); захист економіки (запобігають втратам бюджету через незаконні операції); міжнародна репутація (сприяють дотриманню міжнародних стандартів і покращують інвестиційний клімат).

4. *Ліцензування та реєстрація.* Для здійснення торгівлі валютними цінностями суб'єкти господарювання повинні отримувати ліцензії, що підтверджують їх право на ведення відповідної діяльності. Це також включає реєстрацію валютних операцій. Ліцензування та реєстрація торгівлі валютними цінностями є важливими елементами регулювання валютного ринку. Ці процеси спрямовані на забезпечення прозорості, законності та стабільності операцій із валютними цінностями, а також на запобігання нелегальній діяльності.

Ліцензування – це офіційний дозвіл, наданий державним регулятором суб'єктам господарювання для здійснення діяльності з торгівлі валютними цінностями. Ліцензія є юридичним інструментом контролю за дотриманням законодавства та стандартів у цій сфері [106].

Ліцензування є обов'язковим для банків, фінансових установ та інших організацій, які здійснюють операції з валютними цінностями. Це зменшує ризики шахрайства, забезпечує дотримання антикорупційних норм і сприяє фінансовій стабільності. Розглянемо такі види ліцензій: банківська ліцензія надається комерційним банкам для здійснення широкого спектра валютних операцій; ліцензія на обмін валют видається невеликим фінансовим установам або пунктам обміну валют; ліцензія на брокерську діяльність дозволяє здійснювати посередницькі операції на валютному ринку [80, с. 293].

Процедура отримання ліцензії має такі етапи: подання заяви до регулятора; надання документів, що підтверджують фінансову стабільність та відповідність заявника законодавчим вимогам; перевірка ділової репутації заявника; сплата ліцензійного збору; реєстрація суб'єктів торгівлі валютними цінностями.

Надалі розглянемо особливості процедури ліцензування валютних цінностей у різних країнах.

В Україні ліцензування здійснюється НБУ, який є головним регулятором, що впроваджує сучасні методи моніторингу та ліцензування. Регулятор строго контролює діяльність суб'єктів валютного ринку, особливо у сфері боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму [151, с. 247].

У США ліцензуванням здійснюють як федеральні, так і регіональні органи. Особлива увага приділяється дотриманню норм Закону про банківську таємницю (BSA) та вимогам щодо протидії відмиванню грошей (AML) [18, с. 362].

У Німеччині валютний ринок регулюється Федеральним управлінням фінансового нагляду (BaFin). Процедура ліцензування є деталізованою і вимагає суворого дотримання європейських норм. Надалі, більш детально розглянемо основні етапи процедури ліцензування в Німеччині:

1. Попередня консультація. Заявники можуть отримати попередню консультацію у BaFin для з'ясування вимог до ліцензії та необхідної документації. Особлива увага приділяється перевірці законності діяльності й відповідності компанії ринковим стандартам.

2. Подання заяви. Заявник подає офіційну заяву на отримання ліцензії до BaFin. До заяви додається пакет документів, що містить: статутні документи компанії; бізнес-план із зазначенням обсягу операцій та стратегії; дані про керівництво та акціонерів; звіти про фінансовий стан.

3. Перевірка ділової репутації. BaFin проводить перевірку ділової репутації керівництва компанії та її засновників. Основним критерієм є відсутність судимостей чи участі у нелегальних фінансових операціях [3, с. 120].

4. Фінансові вимоги. Заявник повинен продемонструвати наявність достатнього статутного капіталу для здійснення валютних операцій. BaFin

перевіряє платоспроможність компанії та її здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами.

5. Аналіз бізнес-плану. Регулятор оцінює реалістичність бізнес-плану, включаючи передбачувані обсяги операцій та заходи з управління ризиками. Особлива увага приділяється механізмам протидії відмиванню грошей (AML) та фінансуванню тероризму [94, с. 142].

6. Офіційне рішення. Після завершення перевірки BaFin ухвалює рішення про видачу або відмову в наданні ліцензії. У разі позитивного рішення компанія отримує ліцензійний сертифікат.

Враховуючи викладене вище, визначаємо основні регуляторні вимоги: дотримання європейських норм (Німеччина, як член Європейського Союзу, дотримується загальних стандартів, визначених Європейським центральним банком (ЄЦБ) і Директивою про ринки фінансових інструментів (MiFID II); моніторинг і звітність (ліцензовані компанії зобов'язані регулярно надавати звіти до BaFin щодо обсягів операцій, фінансових показників та управління ризиками); санкції за порушення (у разі недотримання ліцензійних умов регулятор має право застосувати санкції, включаючи анулювання ліцензії). Отже, процедура ліцензування торгівлі валютними цінностями в Німеччині є детальною та строго регламентованою, що забезпечує прозорість і стабільність валютного ринку, а також сприяє підвищенню довіри з боку клієнтів і міжнародних партнерів.

У Швейцарії ліцензування здійснює Швейцарський орган із нагляду за фінансовими ринками (FINMA). Регулятор відомий своєю жорсткою позицією щодо прозорості та стабільності ринку [148, с. 414].

У Японії регулятором виступає Агентство фінансових послуг (FSA). Країна активно використовує технологічні новації для оптимізації процесів ліцензування та реєстрації. Розглянемо основні етапи процедури ліцензування в Японії:

1. Підготовка документів. Заявник має подати до FSA детальний бізнес-план, який включає: опис пропонованих послуг; фінансовий звіт і прогноз діяльності; політики щодо боротьби з відмиванням грошей (AML) та процедур KYC (знай свого клієнта); інформацію про керівників й акціонерів компанії.

2. Перевірка відповідності. FSA перевіряє фінансову стабільність компанії, її внутрішні системи контролю та здатність виконувати регуляторні вимоги. Особлива увага приділяється перевірці ділової репутації заявників [146, с. 141].

3. Подання заявки. Після завершення підготовки документів заявка подається через офіційний портал FSA. Регулятор має право запросити додаткову інформацію чи провести інтерв'ю з керівниками компанії [41, с. 81].

4. Видача ліцензії. У разі успішного проходження всіх етапів перевірки компанія отримує ліцензію на здійснення діяльності з торгівлі валютними цінностями.

Розглянемо особливості основних регуляторних вимог: мінімальний статутний капітал (компанії повинні мати достатній капітал для покриття можливих ризиків і зобов'язань); вимоги до звітності (ліцензовані компанії зобов'язані регулярно подавати звіти про обсяги операцій, фінансовий стан і політики управління ризиками); дотримання стандартів AML і KYC (усі учасники ринку повинні запроваджувати жорсткі механізми протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму).

FSA та JFSA здійснюють постійний моніторинг дотримання ліцензійних умов і стандартів учасниками ринку. У разі виявлення порушень компанії можуть отримати штрафи, тимчасове припинення діяльності або анулювання ліцензії.

Отже, можемо визначити такі особливості японської системи ліцензування: прозорість (процедура ліцензування детально регламентована, що сприяє довірі з боку міжнародних інвесторів); технологічна інтеграція (Японія активно впроваджує цифрові платформи для полегшення подання заявок і моніторингу діяльності компаній); захист інвесторів (ліцензовані компанії зобов'язані надавати інвесторам інформацію про ризики, пов'язані з торгівлею валютними цінностями).

Система ліцензування торгівлі валютними цінностями в Японії є однією з найефективніших у світі. Вона спрямована на забезпечення прозорості ринку, захист інтересів учасників і стимулювання розвитку фінансового сектору. Досвід

Японії може слугувати прикладом для нашої країни у створенні ефективного механізму регулювання валютного ринку.

Надалі розглянемо, поняття «реєстрація валютних операцій» – це процедура офіційного внесення суб'єкта господарювання до реєстру організацій, які мають право здійснювати операції з валютними цінностями. Вона часто передує або супроводжує процес ліцензування. Метою реєстрації операцій із валютними цінностями є забезпечення обліку суб'єктів валютного ринку; контроль за виконанням законодавчих норм; збирання статистичних даних для аналізу ринку.

Основні етапи проведення процедури реєстрації операцій із валютними цінностями: подання заяви та необхідних документів до регулятора; внесення інформації до офіційного реєстру; отримання реєстраційного сертифіката. Для реєстрації необхідно надати статутні документи, інформацію про керівництво, а також звіти про фінансовий стан компанії [38, с. 35].

Отже, ліцензування та реєстрація торгівлі валютними цінностями є необхідними елементами фінансового регулювання, які сприяють підвищенню надійності та прозорості ринку. Дотримання законодавчих вимог дозволяє знизити ризики нелегальних операцій та забезпечити стабільний розвиток валютного ринку.

5. *Міжнародне співробітництво.* Україна співпрацює з міжнародними організаціями для гармонізації законодавства та практики у сфері валютного регулювання відповідно до міжнародних стандартів. Розглянемо особливості деяких із них:

Міжнародний валютний фонд (МВФ) сприяє стабільності валютних курсів і врівноваженню платіжних балансів, а також надає фінансову допомогу країнам для подолання економічних труднощів. Крім цього, проводить консультації щодо валютної політики [36, с. 52].

Група FATF розробляє стандарти щодо запобігання фінансовим злочинам та надає рекомендації щодо боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму [32, с. 115].

Банк міжнародних розрахунків (BIS) сприяє співпраці між центральними банками різних країн та підтримує дослідження й обмін інформацією про валютні ринки. Основні функції BIS у валютному регулюванні:

- сприяння міжнародній співпраці. BIS забезпечує платформу для обговорення та координації монетарної та валютної політики між центральними банками. Регулярні зустрічі та конференції дозволяють обмінюватися досвідом та розробляти спільні підходи до валютного регулювання;

- дослідження й аналіз. BIS здійснює глибокий аналіз валютних ринків, їхньої стабільності та динаміки. Публікації банку містять прогнози і рекомендації для центральних банків щодо управління валютними резервами та регулювання обмінних курсів;

- управління валютними резервами. BIS надає послуги з управління резервами центральним банкам, сприяючи диверсифікації активів і мінімізації ризиків, а також пропонує фінансові інструменти для зберігання й використання валютних резервів [28, с. 33];

- підтримка валютної стабільності. BIS сприяє зменшенню волатильності валютних ринків через розробку політик і механізмів кризового реагування та розробляє стандарти для прозорості та ефективності валютних операцій.

Окреслимо основну роль BIS у регулюванні глобальних валютних ринків:

- фінансова безпека. BIS розробляє рекомендації для забезпечення фінансової стійкості країн, що включають принципи управління валютними резервами;

- моніторинг ризиків. Банк веде постійний моніторинг ризиків, пов'язаних із глобальними валютними операціями, включаючи ризики відмивання грошей та фінансування тероризму;

- інновації та технології. BIS активно досліджує цифрові валюти, включаючи цифрові валюти центральних банків (CBDC), та їхній вплив на валютний ринок.

BIS співпрацює з МВФ у питаннях управління глобальними валютними резервами та стабілізації обмінних курсів. Крім цього, бере участь у розробці

політик для зміцнення валютної стабільності в рамках зустрічей G20 та надає підтримку центральним банкам у впровадженні передових практик регулювання валютного ринку [27, с. 256].

Діяльність BIS сприяє зменшенню валютних криз та забезпечує стабільність міжнародної фінансової системи. Розроблені BIS стандарти сприяють гармонізації підходів до валютного регулювання на міжнародному рівні. Банк проводить освітні програми для центральних банків, спрямовані на підвищення їхньої компетенції у сфері валютного регулювання [22, с. 37].

Банк міжнародних розрахунків відіграє ключову роль у сфері валютного регулювання, забезпечуючи стабільність та ефективність міжнародних валютних ринків. Його діяльність сприяє зміцненню довіри між країнами та розробці інноваційних підходів до управління валютними ризиками.

Європейський Центральний Банк (ЄЦБ) є центральною фінансовою інституцією Єврозони, яка відповідає за формування та реалізацію грошово-кредитної політики, управління валютними резервами та забезпечення стабільності євро. Його діяльність має ключове значення для ефективного функціонування валютного ринку як в Європі, так і в глобальному масштабі [27, с. 260]. Основні функції ЄЦБ у валютному регулюванні:

- управління обмінними курсами. ЄЦБ здійснює контроль за стабільністю обмінного курсу євро щодо інших валют. У разі необхідності банк проводить валютні інтервенції для підтримки курсу євро;

- управління валютними резервами. ЄЦБ управляє резервами золота та іноземної валюти, забезпечуючи їх раціональне використання для стабілізації валютного ринку. Валютні резерви використовуються для реагування на кризові ситуації та зменшення волатильності ринку [125, с. 46];

- монетарна політика. Основна мета ЄЦБ – забезпечення стабільності цін у межах Єврозони. Регулювання облікових ставок, операцій на відкритому ринку та резервних вимог впливає на вартість євро на міжнародному ринку [18, с. 160];

- емісія євро. ЄЦБ має виключне право на емісію євро, що є ключовим інструментом для регулювання грошового обігу та впливу на валютний ринок.

Розглянемо основні інструменти валютного регулювання:

- валютні інтервенції. ЄЦБ проводить купівлю або продаж іноземної валюти для підтримки стабільності курсу євро. Інтервенції здійснюються у співпраці з центральними банками інших країн [27, с. 260].
- операції на відкритому ринку. Продаж або купівля державних облігацій дозволяє регулювати ліквідність у фінансовій системі. Такі операції впливають на попит і пропозицію євро;
- відсоткова політика. Встановлення ключових відсоткових ставок визначає вартість кредитування та депозитів, впливаючи на валютний ринок;
- аналіз і моніторинг. ЄЦБ постійно аналізує макроекономічні показники, щоб вчасно реагувати на зміни на валютному ринку [13, с. 4].

ЄЦБ бере участь у зустрічах та ініціативах Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Банку міжнародних розрахунків (BIS). Спільні заходи сприяють узгодженню політик валютного регулювання. Євро є однією з провідних резервних валют світу, і політика ЄЦБ має значний вплив на міжнародний валютний ринок. ЄЦБ активно досліджує можливості запровадження цифрового євро як засобу стабілізації ринку та підвищення ефективності розрахунків.

Визначимо перспективи розвитку: запровадження цифрового євро (це сприятиме модернізації фінансової системи та зміцненню позицій євро на міжнародному ринку); зміцнення співпраці (поглиблення взаємодії з іншими міжнародними фінансовими інституціями дозволить ЄЦБ ефективніше реагувати на виклики); підвищення прозорості (ЄЦБ продовжує працювати над забезпеченням прозорості у своїй діяльності, що сприятиме зміцненню довіри з боку інвесторів).

Європейський Центральний Банк відіграє важливу роль у регулюванні валютного ринку як в межах Єврозони, так і в глобальному масштабі. Його діяльність спрямована на забезпечення стабільності євро, підтримку довіри до фінансової системи та розвиток інновацій у валютному регулюванні. Здатність ЄЦБ адаптуватися до сучасних викликів і впроваджувати нові технології робить його одним із найважливіших фінансових інститутів світу. Egmont Group сприяє

обміну інформацією між національними фінансовими розвідками та координує зусилля у протидії фінансовим злочинам [2, с. 57].

Світовий банк сприяє розвитку фінансових систем країн, надаючи експертну підтримку та фінансування програм, пов'язаних із вдосконаленням валютного адміністрування [21, с. 313].

Отже, можемо окреслити основні переваги міжнародного співробітництва: зменшення ризику валютних криз; полегшення обміну інформацією про транзакції; зміцнення міжнародної фінансової системи; підвищення репутації країн у глобальній економіці.

6. *Роль суспільства.* Громадськості й бізнесу важливо знати про свої права та обов'язки у сфері валютного регулювання, а також про можливості оскарження рішень державних органів. Проаналізуємо особливості участі громадськості в торгівлі валютними цінностями:

– фізичні особи. Громадяни здійснюють операції з валютами для задоволення різних потреб: подорожей, перекази грошей за кордон, заощаджень чи інвестування. Розвиток технологій надає можливість фізичним особам брати участь у валютному трейді через онлайн-платформи;

– обмінні пункти. Пункти обміну валют є основним каналом для громадян, які потребують швидкого доступу до валютних операцій. Законодавче регулювання забезпечує прозорість діяльності обмінників і захист прав споживачів;

– інвестори-аматори. Завдяки платформам Forex та іншим електронним системам трейдингу, громадяни можуть інвестувати у валютний ринок, що робить цей сегмент дедалі популярнішим. Ризики такого трейдингу обумовлюють необхідність фінансової грамотності [31, с. 15].

Визначимо основні особливості участі бізнесу в торгівлі валютними цінностями:

– фінансові установи. Банки та валютні брокери є ключовими гравцями ринку, надаючи широкий спектр послуг, включаючи купівлю-продаж валют,

хеджування ризиків і посередництво. Великі корпорації часто використовують валютні операції для здійснення міжнародної торгівлі;

– малий та середній бізнес (МСБ). МСБ активно залучений у валютні операції, особливо у випадках імпорту чи експорту товарів і послуг. Для малого бізнесу доступні спрощені платформи, що дозволяють здійснювати обмін валют із низькими комісіями;

– технологічні компанії. Розвиток FinTech дозволив створити сучасні інструменти для торгівлі валютними цінностями, зокрема мобільні додатки, автоматизовані торгові системи та аналітичні сервіси [23, с. 177].

Отже, основним перспективами розвитку суспільства у здійсненні торгівлі валютними цінностями є: подальший розвиток технологій, що забезпечить легший доступ громадськості до валютних операцій; збільшення обсягу освітніх програм (сприятиме зростанню обізнаності населення); розширення державно-приватного партнерства у сфері регулювання валютного ринку.

На сьогоднішній день, для успішного вирішення цього питання зіштовхуємося з такими проблемами: низький рівень фінансової грамотності серед населення; ризики пов'язані з волатильністю валютного ринку; проблеми із захистом даних і кібербезпекою. Отже, громадськість та бізнес є основними учасниками торгівлі валютними цінностями. Їхня взаємодія сприяє розвитку економіки, забезпечує стабільність валютного ринку та створює нові можливості для зростання добробуту суспільства.

7. Антикризове регулювання. У періоди економічної нестабільності запроваджуються заходи для стабілізації валютного ринку, наприклад, обмеження на обмін валюти або фіксація курсу. Наразі, сучасні виклики, зумовлені економічною нестабільністю та війною, поставили перед Україною складні завдання у сфері валютного регулювання. У таких умовах стабільність валютного ринку стає одним із пріоритетів державної політики, адже вона безпосередньо впливає на економічну безпеку країни, довіру громадян та іноземних інвесторів. Головні виклики для валютного ринку України:

- зниження експорту та імпорту. Війна значно обмежила можливості зовнішньоекономічної діяльності через руйнування інфраструктури та втрату виробничих потужностей;

- девальвація національної валюти. Зростання попиту на іноземну валюту через паніку серед населення та бізнесу призвело до тиску на гривню;

- зменшення міжнародних резервів. Для підтримки курсу гривні НБУ змушений використовувати валютні резерви, обсяги яких є обмеженими;

- інфляційні ризики. Девальвація гривні сприяє зростанню цін на імпортні товари, що підвищує загальний рівень інфляції [33, с. 52].

Для подолання зазначених викликів Україна впроваджує комплексні заходи, спрямовані на стабілізацію валютного ринку:

- фіксація офіційного курсу гривні. У липні 2022 року НБУ зафіксував офіційний курс гривні до долара США на рівні, що враховує реальні економічні умови. Це сприяло зменшенню спекулятивного тиску на валютний ринок [6, с. 23];

- валютні обмеження. Введення лімітів на купівлю валюти та зняття коштів за кордоном для громадян і бізнесу. Тимчасова заборона на купівлю іноземної валюти для окремих цілей, що не мають критичного значення;

- залучення міжнародної допомоги. Україна активно співпрацює з МВФ, Світовим банком та іншими партнерами для залучення фінансової підтримки. Кошти, отримані від міжнародних донорів, спрямовуються на поповнення валютних резервів і стабілізацію курсу гривні [29, с. 155];

- випуск військових облігацій. НБУ та уряд запровадили продаж військових облігацій, що дозволяє залучити кошти внутрішнього ринку та зменшити залежність від зовнішнього фінансування [5, с. 72];

- підтримка експорту. Спрощення процедур для експортерів, включаючи автоматизацію валютних розрахунків та скасування деяких бюрократичних бар'єрів;

- інформаційна політика. Регулярне інформування громадськості про заходи НБУ для стабілізації ринку з метою запобігання паніці.

Наразі Україна має такі результати впроваджених заходів: стабілізація курсу гривні – завдяки фіксації курсу та валютним інтервенціям НБУ вдалося зменшити волатильність на валютному ринку; збереження резервів, ефективне використання міжнародної допомоги дозволили підтримувати достатній рівень валютних резервів для подальших інтервенцій; підтримка економічної активності – відновлення експорту та залучення внутрішніх інвестицій через військові облігації сприяли зменшенню тиску на гривню [19, с. 144]. Вбачаємо, що наступними перспективами розвитку для України є: подальша інтеграція з міжнародними фінансовими організаціями, а саме співпраця з МВФ та іншими донорами; підтримка бізнесу (держава повинна забезпечити сприятливі умови для експортерів та малого бізнесу, які є основними джерелами валютних надходжень); довгострокові реформи, що визначаються зміцненням банківської системи, підвищенням фінансової грамотності населення та розвитком інструментів хеджування валютних ризиків.

В умовах війни та економічної нестабільності Україна демонструє рішучі дії щодо стабілізації валютного ринку. Комплекс заходів, впроваджений НБУ та урядом, дозволяє зберегти контроль над ситуацією та забезпечити поступове відновлення економіки. Однак для досягнення сталого розвитку необхідно продовжувати реформи та зміцнювати співпрацю з міжнародними партнерами.

8. *Адаптація до нових викликів.* У світовій глобалізації та цифровізації механізми економіки публічного адміністрування потребують постійного вдосконалення. Це включає розвиток технологій електронної звітності та автоматизації контролю.

Проведення дослідження цих елементів допоможе зрозуміти, як працює механізм публічного адміністрування в торгівлі валютними цінностями, його виклики та перспективи розвитку. Механізм публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями відіграє важливу роль у регулюванні валютного ринку, забезпеченні його прозорості та стабільності. Ефективна взаємодія державних органів, бізнесу та міжнародних інституцій сприяє розвитку економіки та зміцненню довіри учасників ринку.

2.2. Нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями

Система регулювання валютних операцій в Україні базується на поєднанні національного законодавства, нормативних актів НБУ та міжнародних стандартів. Її мета – забезпечення прозорості, стабільності та дотримання правил у сфері торгівлі валютними цінностями.

Розглянемо основну законодавчу базу, що регулює питання публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями.

Закон України «Про валюту і валютні операції», ухвалений у 2018 році, є фундаментальним нормативно-правовим актом, що регулює валютні відносини в Україні [108]. Його метою є модернізація та лібералізація валютного регулювання, що сприяє розвитку економіки та інтеграції України у світову фінансову систему. З точки зору публічного адміністрування, цей закон закладає принципи прозорості, ефективності та відповідальності у сфері торгівлі валютними цінностями. Визначимо основні положення ЗпВВО:

1. Принцип свободи валютних операцій. Закон декларує право резидентів та нерезидентів на вільне здійснення валютних операцій. Обмеження вводяться виключно для захисту економічної безпеки та запобігання відмиванню коштів.

2. Відкриття рахунків за кордоном. Резиденти України мають право відкривати рахунки в іноземних банках без отримання індивідуальних ліцензій.

3. Спрощення валютного нагляду. Валютний нагляд зосереджується на суттєвих ризиках і здійснюється в межах валютних лімітів, що встановлюються НБУ.

4. Зменшення бюрократичних процедур. Відміна численних дозволів та ліцензій для здійснення валютних операцій.

Основними положеннями цього Закону є: лібералізація валютного регулювання; вільний рух валютних цінностей (із певними обмеженнями); встановлення єдиного регулятора валютного ринку – НБУ.

ЗпВВО впроваджує сучасні механізми публічного адміністрування у сфері торгівлі валютними цінностями, що базуються на співпраці державних органів, бізнесу та громадськості, а саме:

- регуляторна функція НБУ, який здійснює моніторинг та нагляд за дотриманням законодавства у сфері валютних операцій та визначає межі валютних лімітів та умови проведення операцій;

- прозорість та підзвітність. Закон зобов'язує НБУ оприлюднювати нормативно-правові акти, пов'язані з валютним регулюванням, для громадського ознайомлення. Уведення ризик-орієнтованого підходу до валютного нагляду зменшує адміністративний тиск на добросовісних учасників ринку;

- механізми запобігання порушенням. Закон посилює відповідальність за порушення у сфері валютного регулювання, зокрема через штрафні санкції. Упровадження автоматизованих систем моніторингу валютних операцій підвищує ефективність нагляду.

На підставі викладеного, можемо виділити переваги ЗпВВО для торгівлі валютними цінностями: лібералізація ринку (створює умови для більш вільного доступу до валютного ринку як для фізичних, так і для юридичних осіб); підвищення інвестиційної привабливості (спрощення процедур і зменшення обмежень сприяє залученню іноземних інвестицій); гармонізація з міжнародними стандартами (відповідає принципам ЄС у сфері валютного регулювання, що є важливим для інтеграції України до європейського фінансового простору).

ЗпВВО має певні виклики для реалізації: запобігання відмиванню коштів – необхідність упровадження додаткових механізмів контролю, щоб уникнути використання лібералізованих правил для незаконних операцій; адаптація бізнесу до нових умов – деякі учасники ринку стикаються зі труднощами через зміну процедур валютного контролю; технічне забезпечення – ефективність автоматизованих систем моніторингу залежить від технічної готовності банків і державних установ.

ЗпВВО є важливим кроком у реформуванні валютного регулювання. Зі сторони публічного адміністрування, він забезпечує прозорі правила гри для

учасників ринку, зменшує адміністративний тиск і створює умови для гармонізації з міжнародними стандартами. Попри певні виклики, ефективна імплементація цього закону сприятиме розвитку валютного ринку України та його інтеграції у світову фінансову систему.

Цивільний кодекс України (2003 р.) є основним нормативно-правовим актом, який регулює приватноправові відносини, включаючи операції з валютними цінностями [145]. Торгівля валютними цінностями є важливою складовою фінансового обігу, що потребує чітке правове регулювання для забезпечення стабільності економіки та захисту прав учасників таких відносин. Розглянемо основні положення ЦК України, які регламентують торгівлю валютними цінностями, а також їхній взаємозв'язок з іншими нормативними актами.

ЦК України не містить окремого визначення поняття «валютні цінності». Однак, у контексті положень ЦК України валютні цінності можуть розглядатися через їх правову природу, що включає: іноземну валюту (готівкову і безготівкову); цінні папери, номіновані в іноземній валюті; дорогоцінні метали і камені, які мають грошову вартість у міжнародному обігу. Регулювання обігу таких активів здійснюється з урахуванням загальних положень ЦК України про правочини, зобов'язання та договори.

Відповідно до ЦК України, операції з валютними цінностями можуть здійснюватися в межах таких правових інститутів:

– договірні зобов'язання: купівля-продаж валютних цінностей регулюється загальними положеннями про договори (ст. 626 ЦК України); особливості виконання зобов'язань в іноземній валюті передбачені ст. 533 ЦК України, яка визначає право вибору валюти платежу за домовленістю сторін;

– платіжні зобов'язання: платежі в іноземній валюті дозволяються відповідно до норм ЦК України, якщо це не суперечить законодавству, що регулює валютний контроль;

– фінансові інструменти: ЦК України встановлює основи для використання цінних паперів, номінованих в іноземній валюті, як об'єктів цивільних прав (ст. 195 ЦК України).

ЦК України визначає загальні засади, а спеціальне законодавство деталізує механізми регулювання. Наприклад, Закон України «Про валюту і валютні операції» встановлює порядок здійснення валютних операцій, ліцензування діяльності з обміну валют тощо. ЦК України закладає правові основи для договірних відносин у сфері торгівлі валютними цінностями, сприяючи: захисту прав учасників операцій із валютними цінностями; підвищенню прозорості валютних операцій; забезпеченню виконання міжнародних зобов'язань України у сфері валютного регулювання.

Отже, ЦК України відіграє важливу роль у правовому регулюванні торгівлі валютними цінностями, визначаючи загальні принципи та механізми здійснення таких операцій. Його положення доповнюються спеціальними нормативними актами, що забезпечує комплексний підхід до регулювання цієї сфери. Удосконалення правових норм, які регулюють торгівлю валютними цінностями, сприятиме зміцненню фінансової стабільності та інтеграції України у світову економічну систему.

Господарський кодекс України (2003 р.) є важливим нормативно-правовим актом, що регламентує господарську діяльність, включаючи торгівлю валютними цінностями [30]. Цей документ визначає загальні принципи господарської діяльності, встановлює правила для суб'єктів господарювання та формує правову базу для регулювання операцій із валютними цінностями. Розглянемо основні положення ГК України, які стосуються торгівлі валютними цінностями, а також їх значення для забезпечення правопорядку в економічній сфері.

У ГК України відсутнє окреме визначення поняття «валютні цінності», однак їх регулювання здійснюється в контексті загальних норм про фінансову діяльність суб'єктів господарювання. Валютні цінності розглядаються як активи, що мають грошову вартість і використовуються у міжнародних та внутрішніх розрахунках. До них відносять: іноземну валюту (готівкову і безготівкову); платіжні документи та цінні папери в іноземній валюті; дорогоцінні метали й дорогоцінне каміння. Основні положення ГК України, що стосуються торгівлі валютними цінностями:

– принципи здійснення господарської діяльності: ГК України визначає загальні принципи правового регулювання господарської діяльності, включаючи законність, прозорість та економічну доцільність (ст. 6 ГК України). Ці принципи поширюються і на операції з валютними цінностями [30];

– регулювання зовнішньоекономічної діяльності: ст. 377 ГК України регулює зовнішньоекономічну діяльність, зокрема порядок здійснення валютних операцій, що є важливою складовою торгівлі валютними цінностями. Господарські суб'єкти зобов'язані дотримуватися валютного законодавства та отримувати відповідні дозволи;

– контроль за валютними операціями: відповідно до ст. 382 ГК України контроль за валютними операціями здійснюють органи державної влади, включаючи Національний банк України. Цей контроль спрямований на запобігання незаконному обігу валютних цінностей [30];

– ліцензування валютних операцій: ГК України передбачає обов'язковість ліцензування діяльності, пов'язаної з торгівлею валютними цінностями. Це забезпечує легальність таких операцій і запобігає порушенням у сфері валютного регулювання.

ГК України взаємодіє з іншими законами та нормативними актами, які регулюють валютні операції, зокрема: Законом України «Про валюту і валютні операції»; Цивільним кодексом України; нормативними актами Національного банку України. Ці документи деталізують механізми здійснення валютних операцій, встановлюють порядок обміну валютних цінностей і забезпечують виконання міжнародних зобов'язань України.

ГК України виконує важливу роль у регулюванні торгівлі валютними цінностями через: встановлення правових засад здійснення валютних операцій; забезпечення відповідності діяльності суб'єктів господарювання нормам валютного законодавства; запобігання фінансовим злочинам і незаконним валютним операціям.

ГК України є важливим інструментом регулювання торгівлі валютними цінностями, визначаючи загальні принципи та механізми здійснення таких

операцій. Його положення доповнюються іншими нормативними актами, що забезпечує комплексний підхід до правового регулювання цієї сфери. Удосконалення правових норм ГК України та узгодження його з міжнародними стандартами сприятиме підвищенню ефективності валютного регулювання та інтеграції України у світову економічну систему.

Митний кодекс України (2012 р.) є одним із ключових нормативно-правових актів, які регулюють обіг валютних цінностей у контексті їх переміщення через митний кордон [83]. Цей документ забезпечує контроль за законністю операцій із валютними цінностями, а також сприяє підтримці економічної безпеки держави. Розглянемо основні положення МК України, що стосуються торгівлі валютними цінностями.

МК України виконує кілька важливих функцій у сфері валютного регулювання: встановлює правила переміщення валютних цінностей через державний кордон; визначає обов'язки суб'єктів, які здійснюють такі операції; передбачає відповідальність за порушення митних правил у сфері валютних операцій [83].

МК України визначає порядок ввезення, вивезення та транзиту валютних цінностей, включаючи: обов'язкове декларування валютних цінностей у випадках, передбачених законодавством; встановлення лімітів на суму готівкової іноземної валюти, яку можна ввозити або вивозити без додаткових дозволів; особливості митного оформлення платіжних документів і дорогоцінних металів.

Митні органи виконують функції контролю за переміщенням валютних цінностей. Це включає: перевірку документів, що підтверджують законність походження валютних цінностей; запобігання спробам незаконного переміщення або відмивання коштів; взаємодію з іншими державними органами, як НБУ та органи фінансового моніторингу. МК України передбачає різні види відповідальності за порушення правил переміщення валютних цінностей. Основні види порушень: недекларування валютних цінностей; надання неправдивих даних у деклараціях; незаконне переміщення іноземної валюти, дорогоцінних металів

або інших валютних цінностей. Санкції включають штрафи, конфіскацію валютних цінностей, а в окремих випадках – кримінальну відповідальність [83].

У процесі регулювання торгівлі валютними цінностями МК України враховує міжнародні стандарти, зокрема положення Кіотської конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур. Це сприяє уніфікації правил митного контролю та полегшує міжнародну торгівлю.

Отже, МК України відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості та законності торгівлі валютними цінностями. Ефективне виконання його норм сприяє економічній стабільності держави, запобігає фінансовим злочинам та забезпечує відповідність міжнародним стандартам. Подальший розвиток митного регулювання має враховувати виклики сучасного світу та стимулювати інновації у цій сфері.

Кримінальний кодекс України (2001 р.) є важливим документом, що визначає кримінальну відповідальність за порушення законодавства у різних сферах суспільних відносин, включаючи торгівлю валютними цінностями [66]. Розглянемо основні норми КК України, які стосуються незаконного обігу валютних цінностей, їх значення для забезпечення законності у фінансовій сфері та запобігання злочинним діям. Основні положення КК України щодо торгівлі валютними цінностями [66]:

ст. 199 – незаконні дії з валютними цінностями. КК України встановлює відповідальність за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту, а також збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку, голографічних захисних елементів, підробленої національної валюти України у виді банкнот чи металеві монети, іноземної валюти, державних цінних паперів, що існують у паперовій формі чи білетів державної лотереї, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років;

ст. 200 – незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення. КК України встановлює відповідальність за

підробку документів на переказ, платіжних карток чи інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей, а так само придбання, зберігання, перевезення, пересилання з метою збуту підроблених документів на переказ, платіжних карток або їх використання чи збут, а також неправомірний випуск або використання електронних грошей – карається штрафом від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

ст. 209 – легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. Набуття, володіння, використання, розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, у тому числі здійснення фінансової операції, вчинення правочину з таким майном, або переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскуванню походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом, – караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна;

ст. 212 – ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Торгівля валютними цінностями може бути пов'язана з ухиленням від оподаткування, що є порушенням законодавства і тягне за собою кримінальну відповідальність.

Механізми запобігання злочинам у сфері торгівлі валютними цінностями:

– фінансовий моніторинг: у взаємодії з іншими нормативними актами (наприклад, ЗпЛД), КК України забезпечує механізми виявлення і припинення незаконних дій із валютними цінностями [43, с. 427];

– міжвідомча співпраця: органи правоохоронної системи, зокрема СБУ та Державна служба фінансового моніторингу України, відіграють важливу роль у розслідуванні злочинів, пов'язаних із валютними операціями [37, с. 72];

КК України доповнює та взаємодіє з іншими законами України, зокрема: Законом України «Про валюту і валютні операції»; Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; Господарським кодексом України; нормативно-правовими актами НБУ. Ця інтеграція забезпечує комплексний підхід до регулювання валютних операцій та запобігання злочинності у цій сфері.

КК України відіграє ключову роль у забезпеченні правопорядку на валютному ринку через: встановлення чітких норм кримінальної відповідальності за порушення у сфері торгівлі валютними цінностями; забезпечення невідворотності покарання за злочини, що підривають економічну стабільність країни; захист економічних інтересів держави та її громадян.

Попри дієвість положень КК України, наразі є виклики, пов'язані з сучасними способами здійснення валютних операцій, включаючи використання криптовалют. Вирішення цих проблем вимагає вдосконалення законодавства та підвищення ефективності роботи правоохоронних органів.

Таким чином, КК України є важливим документом, що забезпечує законність торгівлі валютними цінностями, встановлюючи кримінальну відповідальність за порушення у цій сфері. Його положення спрямовані на захист фінансової системи України, запобігання злочинним діям та підтримання стабільності валютного ринку. Подальший розвиток і вдосконалення норм КК України сприятиме ефективній боротьбі зі злочинністю у сфері валютних операцій та зміцненню економічної безпеки країни.

Закон України «Про Національний банк України» (1999 р.) є фундаментальним нормативно-правовим актом, який визначає правові основи діяльності НБУ і регулювання валютних відносин у державі [114]. Цей закон відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності валютного ринку та створенні умов для легальної торгівлі валютними цінностями. Розглянемо основні положення закону, які впливають на регулювання торгівлі валютними цінностями, а також їх значення для фінансової системи України.

ЗпНБУ закріплює основні повноваження НБУ, пов'язані з регулюванням валютного ринку, зокрема:

1. Розробка валютної політики: НБУ визначає і реалізує валютну політику України (ст. 6 ЗпНБУ); забезпечення стабільності гривні як єдиної національної валюти включає контроль за обігом валютних цінностей.

2. Регулювання та контроль валютних операцій: НБУ видає нормативно-правові акти, які встановлюють порядок здійснення валютних операцій (ст. 7 ЗпНБУ); НБУ має право встановлювати обмеження на здійснення валютних операцій з метою запобігання відтоку капіталу та стабілізації фінансової системи [114].

3. Видача ліцензій на валютні операції: НБУ ліцензує діяльність суб'єктів господарювання, які здійснюють операції з валютними цінностями, включаючи обмін валют та операції з іноземною валютою (ст. 44 ЗпНБУ) [114].

4. Моніторинг і контроль за виконанням валютного законодавства: ЗпНБУ надає НБУ повноваження здійснювати нагляд за дотриманням вимог валютного законодавства всіма учасниками валютного ринку.

НБУ регулює торгівлю валютними цінностями через встановлення таких механізмів:

– правила обміну валют: НБУ визначає порядок функціонування пунктів обміну валют, встановлює правила проведення операцій купівлі-продажу іноземної валюти;

– операції на міжбанківському валютному ринку: НБУ контролює функціонування міжбанківського валютного ринку та забезпечує його прозорість і ефективність;

– резервування валютних коштів: для забезпечення стабільності НБУ може встановлювати резервні вимоги для банків, які здійснюють операції з валютними цінностями [67, с. 80].

ЗпНБУ є базовим документом, який взаємодіє з іншими нормативно-правовими актами, зокрема: Законом України «Про валюту і валютні операції»; Цивільним кодексом України; Господарським кодексом України. Ці нормативно-

правові акти деталізують окремі аспекти торгівлі валютними цінностями, доповнюючи норми, встановлені ЗпНБУ. ЗпНБУ створює правову основу для ефективного функціонування валютного ринку. Його основні досягнення включають: захист інтересів учасників валютного ринку; запобігання незаконному обігу валютних цінностей; підтримку довіри до національної валюти та фінансової системи загалом.

Таким чином, Закон України «Про Національний банк України» є ключовим документом, який регулює торгівлю валютними цінностями, визначаючи основні правила, механізми та інструменти валютного регулювання. Його реалізація забезпечує стабільність фінансової системи та сприяє розвитку цивілізованого валютного ринку в Україні. Подальше вдосконалення норм закону сприятиме адаптації до міжнародних стандартів та інтеграції України у світову фінансову систему.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (2019 р.) є важливим нормативно-правовим актом, що регулює фінансовий моніторинг у сфері операцій із валютними цінностями [113]. Основна мета ЗпЛД – запобігання використанню фінансової системи України для відмивання злочинних доходів, фінансування тероризму та інших незаконних дій. Розглянемо основні положення ЗпЛД, що впливають на регулювання торгівлі валютними цінностями, а також їхнє значення для забезпечення прозорості та безпеки валютного ринку.

Основні положення ЗпЛД, що регулюють торгівлю валютними цінностями:

- суб'єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ). До СПФМ належать фінансові установи, зокрема банки, обмінні пункти валют, а також інші суб'єкти, які здійснюють операції з валютними цінностями (ст. 5 ЗпЛД). Вони зобов'язані ідентифікувати клієнтів, проводити аналіз операцій та повідомляти про підозрілі операції Державну службу фінансового моніторингу України [114];

- вимоги до ідентифікації клієнтів. ЗпЛД зобов'язує суб'єктів фінансового моніторингу здійснювати перевірку особи клієнта перед здійсненням операцій із

валютними цінностями (ст. 9 ЗпЛД). Особлива увага приділяється клієнтам, які здійснюють великі операції, а також операції з підвищеним ризиком [114];

– моніторинг підозрілих операцій. ЗпЛД визначає критерії підозрілих операцій, які можуть свідчити про спробу легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 15 ЗпЛД). До таких операцій належать значні перекази валютних цінностей без очевидної економічної чи законної мети [114];

– обмеження та замороження активів. У разі виявлення підозрілих операцій із валютними цінностями суб'єкти фінансового моніторингу мають право тимчасово призупинити такі операції та повідомити відповідні органи (ст. 17 ЗпЛД). Це забезпечує запобігання використанню валютних операцій для незаконних цілей [114];

– міжнародне співробітництво. ЗпЛД встановлює механізми співпраці з міжнародними організаціями та фінансовими інституціями для обміну інформацією про підозрілі валютні операції (ст. 25 ЗпЛД). Це сприяє ефективній боротьбі з міжнародними фінансовими злочинами [114].

ЗпЛД взаємодіє з іншими нормативними актами, що регулюють торгівлю валютними цінностями, зокрема: Законом України «Про валюту і валютні операції»; Цивільним кодексом України; Господарським кодексом України; нормативно-правовими актами Національного банку України. Ця взаємодія забезпечує комплексний підхід до регулювання валютного ринку, запобігаючи його використанню для незаконних цілей. ЗпЛД виконує важливу функцію у регулюванні торгівлі валютними цінностями через: забезпечення прозорості операцій із валютними цінностями; попередження незаконного обігу валютних цінностей; захист фінансової системи від ризиків легалізації злочинних доходів.

Отже, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» є ключовим документом, що забезпечує безпеку валютного ринку. Його положення спрямовані на мінімізацію ризиків незаконного обігу валютних цінностей, зміцнення довіри до фінансової системи України та її інтеграцію до міжнародної

спільноти. Подальше вдосконалення норм ЗпЛД сприятиме підвищенню ефективності валютного регулювання та боротьби з фінансовими злочинами.

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991 р.) є важливим нормативно-правовим актом, який регулює відносини у сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), включаючи торгівлю валютними цінностями [112]. Його норми спрямовані на створення правових умов для здійснення зовнішньоторговельних операцій, у тому числі операцій із валютними цінностями, що мають стратегічне значення для національної економіки. Розглянемо основні положення ЗпЗЕД, які визначають правові засади торгівлі валютними цінностями, та їх взаємозв'язок з іншими нормативними актам:

1. Правові засади зовнішньоекономічної діяльності. ЗпЗЕД визначає основні принципи у проведенні ЗЕД: суверенітет України, свобода зовнішньоекономічного підприємництва та рівність перед законом усіх суб'єктів ЗЕД (ст. 2 ЗпЗЕД). Ці принципи забезпечують законність операцій із валютними цінностями та сприяють їх прозорості [112].

2. Валютне регулювання у ЗЕД. ЗпЗЕД встановлює, що валютне регулювання здійснюється відповідно до законодавства України, включаючи Закон України «Про валюту і валютні операції» та нормативно-правові акти Національного банку України (ст. 6 ЗпЗЕД). Учасники ЗЕД зобов'язані проводити розрахунки за зовнішньоекономічними контрактами у валюті, дозволеній законодавством [112].

3. Механізми регулювання валютних операцій. ЗпЗЕД передбачає механізми державного регулювання валютних операцій, зокрема ліцензування певних видів діяльності, пов'язаної з валютними цінностями. Контроль за дотриманням валютного законодавства здійснюється органами державної влади, включаючи НБУ.

4. Захист економічних інтересів України. ЗпЗЕД містить положення про захист економічних інтересів держави у зовнішньоекономічній сфері, що включає запобігання незаконному обігу валютних цінностей (ст. 37 ЗпЗЕД). У разі

виявлення порушень валютного законодавства передбачено застосування економічних санкцій [112].

ЗпЗЕД відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості та законності операцій із валютними цінностями через: створення правових умов для ефективного функціонування валютного ринку; забезпечення контролю за виконанням зовнішньоекономічних контрактів; регулювання процесів ліцензування та сертифікації діяльності у сфері ЗЕД. Попри дієвість норм ЗпЗЕД, існують виклики, пов'язані з адаптацією до сучасних умов глобалізації та цифровізації. Зокрема, необхідність у вдосконаленні механізмів моніторингу та контролю за операціями із валютними цінностями. Подальша інтеграція України до світової економіки вимагає гармонізації національного законодавства з нормами ЄС та інших міжнародних інституцій [92, с. 152].

Отже, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» є важливим документом, який регулює торгівлю валютними цінностями, визначаючи основні правові засади валютного регулювання у сфері ЗЕД. Його положення забезпечують прозорість та законність операцій, сприяють захисту економічних інтересів України та створюють сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Подальше вдосконалення норм ЗпЗЕД сприятиме інтеграції України у світову економіку та посиленню її позицій на міжнародному валютному ринку.

Нормативно-правові акти Національного банку України:

– Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України. Встановлює структуру валютного ринку України, загальний порядок та умови торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України;

– Положення про порядок видачі ліцензій на здійснення валютних операцій. Регулює порядок видачі, зупинення, поновлення, відкликання (анулювання) ліцензій на здійснення валютних операцій (крім ліцензій на здійснення валютних операцій у частині торгівлі валютними цінностями в

готівковій формі) небанківським фінансовим установам, операторам поштового зв'язку [78, с. 40];

– Положення про валютний нагляд. Визначає механізми моніторингу та контролю за валютними операціями;

– Постанова НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». Цим нормативно-правовим документом визначався кардинально новий порядок роботи банківської системи України на найближчу перспективу. Згідно із постановою банки були змушені забезпечувати роботу всіх відділень у безперебійному режимі, але за умови, якщо відсутня безпосередня загроза життю та здоров'ю працівників та клієнтів. За банками закріплювався обов'язок створити умови для вільного доступу власників до своїх сеймових скриньок. При цьому, ніяких обмежень на безготівкові розрахунки накладено не було. НБУ вказаною постановою зобов'язувався надавати підтримку банкам для постійного підкріплення банкоматів готівкою.

Окрім того, для підтримки ліквідності центробанком було запроваджено механізм бланкового рефінансування банків, а саме скасовано обмеження щодо строків та суми рефінансування і додано можливість продовжити його ще на календарний рік. З метою нівелювання негативного впливу панічних настроїв населення щодо зняття з рахунків коштів у перші дні повномасштабної війни Нацбанком було введено обмеження на зняття готівки в обсязі не більше 100 тис. грн. Також, у перший день війни було повністю зупинено роботу валютного ринку, окрім обмінних операцій. Офіційний курс валют у цей же день був офіційно зафіксований. Уводилась заборона на видачу іноземної валюти з рахунків, за винятком тих суб'єктів господарювання, на яких було покладено обов'язок щодо виконанню мобілізаційних планів. Запроваджувався мораторій на транскордонні валютні платежі. Попри те, що безготівкові розрахунки проводились у безперебійному режимі, випуск, обіг електронних грошей та поповнення електронних гаманців було тимчасово заблоковано [88, с. 188].

Додатковим інструментом підтримки стабільності банківської системи у період воєнного стану було запровадження на початку війни бланкового

рефінансування. Згідно з офіційними даними, опублікованими на сайті НБУ, протягом першого місяця війни цим інструментом скористалось близько 30 банків. При цьому, загальна сума заборгованості за цим типом рефінансування склала 20,2 млрд грн, що становить менше 3% усіх депозитних вкладень [70, с. 347].

Подальша підтримка ліквідності банківської системи здійснювалась через припинення проведення тендерів щодо розміщення депозитних сертифікатів, терміном на 14 днів, зміну порядку оголошення тендерів про рефінансування, з урахуванням поточної ситуації в країні, скасування вимоги щодо збільшення нормативів обов'язкового резервування [89, с. 266].

Обмеження щодо валютних операцій. Тимчасові постанови НБУ, які вводяться для стабілізації валютного ринку (наприклад, ліміти на купівлю валюти, обмеження виведення капіталу за кордон).

Україна також орієнтується на міжнародні стандарти та угоди, які регулюють валютні операції: рекомендації FATF – протидія відмиванню грошей і фінансуванню тероризму; угоди з міжнародними фінансовими організаціями (МВФ, Світовий банк); директиви Європейського Союзу в рамках інтеграції України до європейського економічного простору [77, с. 35].

Контроль за дотриманням валютного законодавства здійснюють: Національний банк України – регулювання валютного ринку; Податкова служба України – контроль за валютними операціями суб'єктів господарювання; Державна служба фінансового моніторингу – моніторинг транзакцій із валютними цінностями. Порушення валютного законодавства можуть призвести до: штрафів; зупинки валютних операцій; адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Отже, нормативно-правове забезпечення торгівлі валютними цінностями в Україні спрямоване на створення прозорого та ефективного середовища для здійснення валютних операцій. Подальший розвиток цього напрямку потребує гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, посилення контролю та стимулювання інновацій у сфері фінансових послуг.

2.3. Характеристика системи суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями

Відносини, що виникають у сфері здійснення валютних операцій, валютного регулювання і валютного нагляду, регулюються Конституцією України, Законом України «Про валюту і валютні операції», а також нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до зазначеного вище закону, та іншими законами України. Валютні відносини є складовою частиною економіки країни, ефективна організація, яких є невід'ємною частиною публічного адміністрування на ринку валютних послуг. Публічне адміністрування валютної системи України передбачає втілення комплексного механізму регламентованих дій відповідних суб'єктів публічного адміністрування [99, с. 354].

Незважаючи на широке використання терміну «система валютного регулювання», науковці не дають визначення цього терміна, а розкривають його зміст через його основні елементи. Систему грошово-кредитного регулювання пропонується розглядати як сукупність організаційно-нормативних та інструментальних елементів, об'єднаних спільними принципами, цілями та завданнями, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування національної валютної системи та стабільного економічного розвитку шляхом регулювання поведінки учасників міжнародних і внутрішніх валютних відносин. Складовою частиною системи валютного регулювання є принципи, цілі і завдання, об'єкти, суб'єкти, нормативно-правова база, порядок і умови здійснення валютних операцій та сукупність засобів [99, с. 354].

Цілі валютного регулювання визначаються грошово-кредитною політикою держави і поділяються на стратегічні та тактичні. Реалізація поставлених цілей відбувається в результаті виконання чітко визначених завдань грошово-кредитного регулювання, основним із яких є створення умов для функціонування валютного ринку та діяльності учасників валютних відносин [99, с. 355].

У науковій літературі є кілька підходів до визначення сутності та механізмів валютного регулювання.

Прихильники ліберального підходу (наприклад, Мілтон Фрідман) вважають, що держава має мінімізувати втручання у валютний ринок. Основні тези цього підходу: вільний ринок (валютний курс повинен формуватися на основі попиту і пропозиції без втручання центрального банку); відсутність контролю за рухом капіталу (забезпечення свободи для інвесторів та бізнесу у здійсненні транзакцій); ризик і гнучкість (лібералізація валютного регулювання дозволяє економіці швидше адаптуватися до зовнішніх шоків) [81, с. 195].

Прикладом реалізації цього підходу є політика багатьох розвинених країн із вільно змінними валютними курсами (наприклад, США).

На думку прихильників регулювального підходу (Джон Кейнс, Джозеф Стігліц), державне втручання у валютний ринок є необхідним для запобігання валютним кризам та підтримання стабільності [65, с. 37]. Основні положення: фіксовані або керовані курси (держава визначає курс національної валюти та проводить інтервенції на ринку); контроль за рухом капіталу (запобігання раптовим відтокам капіталу, які можуть спричинити кризу); пріоритет національної економіки (валютна політика повинна враховувати інтереси експортерів та імпортерів).

Цей підхід активно використовується в країнах, які знаходяться на стадії економічного розвитку або мають нестабільну економіку (наприклад, Китай).

Змішаний підхід. Багато сучасних дослідників (наприклад, Пол Кругман) наголошують на необхідності поєднання елементів як ліберального, так і регулювального підходів: гнучкі курси з втручанням (валютний курс формується ринково, але центральний банк може здійснювати інтервенції у разі значних коливань); обмеження для нестабільних економік (у країнах із високою інфляцією або дефіцитом платіжного балансу можливе тимчасове введення валютного контролю); розвиток інституцій (стабільна валютна система можлива лише за умови ефективної роботи банківської системи та дотримання законодавства) [52, с. 94].

Частина вчених (зокрема, представники австрійської економічної школи) вважають, що будь-яке валютне регулювання є штучним обмеженням ринку, яке:

створює бюрократію та можливості для корупції; перешкоджає природному руху капіталу, що може стримувати інвестиції; може спричинити перекося в економіці через фіксацію курсу або інші обмеження [53, с. 782]. Система валютного регулювання є складним механізмом, що залежить від економічних умов, політичних факторів і глобальних тенденцій.

У різні періоди історії держави використовували різні підходи до регулювання, і кожен із них має свої переваги та недоліки. Україна, як країна з відкритою економікою, поступово рухається до лібералізації валютного ринку, але зберігає контроль за ключовими аспектами для захисту економічної безпеки.

Торгівля валютними цінностями є важливим елементом функціонування економіки будь-якої держави. В Україні цей процес регулюється через систему суб'єктів публічного адміністрування, які забезпечують стабільність валютного ринку, правовий захист учасників ринку та контроль за дотриманням законодавства. Основними суб'єктами, залученими до цієї системи, є державні органи, їх підрозділи та інституції, які взаємодіють задля ефективного управління торгівлею валютними цінностями. У сучасній науковій літературі існує чимало підходів до визначення суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями.

Шевчик О. визначає суб'єктів публічного адміністрування як органи державної влади та місцевого самоврядування, уповноважених здійснювати контроль та регулювання операцій із валютними цінностями. Особливу увагу приділено ролі НБУ в формуванні монетарної політики [153, с. 767].

Старинський М. наголошує на багаторівневій структурі суб'єктів, що включає як державні, так і недержавні організації, які здійснюють функції регулювання, моніторингу та контролю. Автор акцентує увагу на взаємодії НБУ з комерційними банками [136, с. 74].

Попова А. визначає суб'єктів публічного адміністрування через їх функціональне призначення: регулятори, контролери та виконавці політики у сфері валютного регулювання [105, с. 69]. До суб'єктів віднесено також міжнародні організації, які впливають на політику держави. Воронова Л.

пропонує класифікацію суб'єктів на основі їхніх повноважень: законодавчі органи, виконавча влада, судові інстанції. Особливу роль відіграють органи фінансового моніторингу [23, с. 215]. Воротіна Н. визначає суб'єктів через їх компетенцію у сфері регулювання валютного ринку. Важливим елементом є діяльність правоохоронних органів у запобіганні злочинам у цій сфері [31, с. 16].

Проаналізувавши вищенаведені визначення можна визначити, що усі автори визнають ключову роль державних органів у публічному адмініструванні торгівлі валютними цінностями. НБУ є центральним суб'єктом у цій сфері. Старинський М. та Попова А. додають до переліку суб'єктів міжнародні організації, тоді як Шевчик О. акцентує увагу лише на внутрішніх органах. Воронова Л. та Воротіна Н. розширюють перелік суб'єктів, включаючи правоохоронні органи та судові інстанції. Деякі автори (Кучерявенко М. та Козирін О., наголошують на важливості співпраці України з такими міжнародними організаціями, як МВФ та Світовий банк, у формуванні політики регулювання торгівлі валютними цінностями [148, с. 148].

Проблематика суб'єктів публічного адміністрування у сфері торгівлі валютними цінностями пов'язана з необхідністю адаптації до сучасних викликів, таких як цифровізація фінансових ринків та інтеграція до глобальної економіки. Подальші дослідження можуть зосереджуватися на аналізі ефективності співпраці між суб'єктами та розробці рекомендацій щодо вдосконалення їхньої діяльності.

Визначення суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями є важливим аспектом у розумінні механізмів регулювання валютного ринку. Підходи різних авторів доповнюють одне одного, формуючи комплексне бачення цієї проблематики. Подальший розвиток законодавства та наукових досліджень у цій сфері сприятиме підвищенню ефективності публічного адміністрування.

На нашу думку, поняття «суб'єкти публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями» можна визначити як державні органи, установи, організації й посадові особи, наділені повноваженнями щодо регулювання, моніторингу, контролю та забезпечення законності операцій із валютними

цінностями для підтримання стабільності валютного ринку, запобігання фінансовим правопорушенням і захисту економічних інтересів держави.

Запропоноване авторське визначення базується на аналізі законодавчих актів України, міжнародного досвіду, а також наукових праць провідних вчених у сфері публічного адміністрування, зокрема Шевчик О., Старинського М., Попової А. та інших. Із наведеного вище визначення, можемо виділити такі ознаки суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями:

1. Юридична основа діяльності. Суб'єкти діють відповідно до таких нормативно-правових актів, як: ЦК України, КК України, Закон України «Про валюту і валютні операції», Закон України «Про Національний банк України» тощо.

2. Компетенція. Включає регулювання валютних операцій, здійснення фінансового моніторингу, застосування заходів впливу до порушників валютного законодавства.

3. Мета діяльності. Забезпечення фінансової стабільності держави, зменшення ризиків у сфері валютних операцій, запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Класифікація суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями є важливим аспектом дослідження механізмів регулювання валютного ринку. Різні підходи до класифікації дозволяють глибше зрозуміти функціональні особливості цих суб'єктів, їхні повноваження та взаємодію.

Надалі, проаналізуємо класифікації, запропоновані такими вченими, як Воронова Л., Воротіна Н., Гарашук В., Попова А., Старинський М., Шевчик О. та іншими.

1. Класифікація за рівнем повноважень (Шевчик О.) – *центральні органи*: Національний банк України, Міністерство фінансів України; *регіональні органи*: місцеві підрозділи державних органів, які здійснюють контроль над валютними операціями; *інститути спеціальної компетенції*: органи фінансового моніторингу [153, с. 765].

2. Функціональний підхід (Старинський М.) – *регулятори*: Національний банк України, Верховна Рада України; *контролери*: Державна служба фінансового моніторингу, Державна податкова служба; *виконавці*: Комерційні банки, фінансові установи [134, с. 64].

3. Класифікація за субординацією (Попова А.) – *національні суб'єкти*: органи державної влади, що здійснюють управління всередині країни; *міжнародні суб'єкти*: МВФ, Світовий банк [105, с. 69].

4. Класифікація за характером діяльності (Воронова Л.) – *законодавчі органи*: Верховна Рада України, які розробляють нормативно-правову базу; *виконавчі органи*: Кабінет Міністрів України, НБУ, Міністерство фінансів; *судові органи*: адміністративні суди, які розглядають спори у сфері валютного регулювання [23, с. 275].

5. Класифікація за роллю у валютному ринку (Воротіна Н.) – *основні суб'єкти*: органи державної влади, що забезпечують функціонування валютного ринку; *допоміжні суб'єкти*: фінансові установи, аудитори, консультанти.

6. Класифікація за територіальним охопленням (Гаращук В.) – *національні органи*: Державна податкова служба, Державна служба фінансового моніторингу; *регіональні органи*: органи місцевого самоврядування, які здійснюють контроль над валютними операціями; *міжнародні організації*: МВФ, FATF (Група з протидії відмиванню грошей) [24, с. 55].

Таким чином, усі автори визнають ключову роль НБУ у регулюванні валютного ринку. Наголошується на необхідності співпраці між державними органами та фінансовими установами. Шевчик О. акцентує увагу на рівнях повноважень, тоді як Старинський М. – на функціональному розподілі. Попова А. виділяє міжнародних суб'єктів як окрему групу, тоді як інші автори зосереджуються на національних суб'єктах. Воронова Л. та Воротіна Н. додають до класифікації допоміжні суб'єкти, такі як аудитори та консультанти.

Проаналізувавши зазначені класифікації, хочемо визначити авторську класифікацію суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, а саме:

1. Державні органи: Національний банк України – центральний суб'єкт, відповідальний за валютну політику, ліцензування операцій із валютними цінностями та моніторинг їх виконання; Податкові та митні органи відповідають за контроль над валютними операціями у межах їх компетенції; Державна служба фінансового моніторингу України здійснює контроль за дотриманням норм законодавства у сфері фінансових операцій.

2. Міжнародні організації. Наприклад, МВФ та Світовий банк, які сприяють впровадженню міжнародних стандартів у сфері валютного регулювання.

3. Інші учасники: валютні біржі, комерційні банки, підприємства та кредитно-фінансові установи, що здійснюють зовнішньоекономічні операції, фінансові установи, які виконують функції посередників на валютному ринку та здійснюють іноземні вкладення активів, фізичні особи, валютні брокерські фірми.

Різноманітність підходів до класифікації суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями свідчить про складність та багатогранність цього процесу. Узагальнення наукових підходів дозволяє створити більш ефективну систему регулювання, яка враховуватиме як національні, так і міжнародні особливості валютного ринку. Подальші дослідження у цій сфері сприятимуть удосконаленню механізмів публічного адміністрування.

Ефективність публічного адміністрування забезпечується через координацію дій між державними органами, комерційними структурами та міжнародними партнерами. Зокрема, НБУ співпрацює з правоохоронними органами для запобігання злочинам у сфері валютних операцій, а також із міжнародними фінансовими інституціями для адаптації до глобальних викликів.

Головним суб'єктом валютного регулювання в Україні є НБУ, а допоміжну роль виконує Кабінет Міністрів України. До суб'єктів валютного регулювання також віднесено Верховну Раду України.

Органами, які здійснюють регулювання валютних операцій є:

1. *Національний банк України* – головний орган в системі валютного контролю, який у межах повноважень, визначених законодавством України, здійснює контроль за виконанням валютного законодавства на території України. НБУ, як головний орган валютного контролю, здійснює контроль за виконанням правил регулювання валютних операцій на території України з усіх питань, не віднесених до компетенції інших державних органів, та забезпечує виконання уповноваженими банками функцій щодо здійснення валютного контролю [93, с. 26]. Ст. 44 Закону України «Про Національний банк України» передбачено, що НБУ у сфері валютного контролю діє як уповноважена державна установа і до його компетенції належить [114]:

- видання нормативно-правових актів щодо ведення валютних операцій;
- видача, переоформлення, зупинення, поновлення, відкликання ліцензій на здійснення валютних операцій, здійснення валютного нагляду відповідно до Закону України «Про валюту і валютні операції»;
- встановлення лімітів відкритої валютної позиції для банків та інших установ, що купують та продають іноземну валюту;
- запровадження заходів захисту відповідно до Закону України «Про валюту і валютні операції»;
- застосування за порушення вимог валютного законодавства заходів впливу до уповноважених установ.

Отже, НБУ має всі правові підстави для здійснення перевірок будь-яких учасників валютних правовідносин.

2. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» від 06 березня 2019 р. № 227 та Податкового кодексу України, *Державна податкова служба України (ДПС)* – центральний орган виконавчої влади України з питань податкової служби, створений у 2019 році на базі Державної фіскальної служби України. Керівництво та координація діяльності служби здійснюється Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів, який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування

єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. У сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк забезпечує дотримання порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги) та проведення розрахункових операцій. ДПС відіграє важливу роль у системі державного управління фінансовими ресурсами країни. Однією з її ключових функцій є контроль за торгівлею валютними цінностями, що спрямований на забезпечення законності у фінансово-економічній сфері та стабільності національної валюти [87, с. 15].

Контроль ДПС за торгівлею валютними цінностями передбачає реалізацію таких завдань:

1. *Забезпечення дотримання законодавства.* ДПС здійснює контроль за виконанням суб'єктами господарювання норм валютного законодавства, зокрема Закону України «Про валюту і валютні операції».

2. *Моніторинг валютних операцій.* ДПС відслідковує операції з іноземною валютою (купівля, продаж, обмін і перекази) для виявлення порушень чи відхилень від установлених правил.

3. *Виявлення та запобігання правопорушенням.* Контроль спрямований на виявлення таких нелегальних валютних операцій, як: незаконна конвертація валюти, використання офшорних зон чи відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом.

4. *Взаємодія з іншими органами.* ДПС співпрацює з НБУ, правоохоронними органами та фінансовими установами для забезпечення ефективного контролю у сфері валютних операцій.

ДПС використовує кілька механізмів для забезпечення контролю за торгівлею валютними цінностями: *аналіз звітності* (суб'єкти господарювання зобов'язані надавати звітність щодо валютних операцій. ДПС аналізує ці дані для виявлення можливих порушень); *перевірки та аудити* (ДПС здійснює як планові, так і позапланові перевірки суб'єктів господарювання, які здійснюють валютні операції); *інформаційні технології* (використання автоматизованих систем моніторингу дозволяє оперативно виявляти підозрілі операції); *санкції* (у разі

виявлення порушень ДПС може застосовувати адміністративні та фінансові санкції, включаючи штрафи чи обмеження діяльності) [71, с. 5]. Ефективний контроль за торгівлею валютними цінностями має важливе значення для: запобігання фінансовим злочинам (контроль дозволяє зменшити ризики нелегального обігу валюти та відмивання коштів); захисту національної економіки (стабільність валютного ринку сприяє зміцненню національної валюти та економічному зростанню); виконання міжнародних зобов'язань (контроль за валютними операціями відповідає вимогам міжнародних стандартів, зокрема рекомендаціям FATF щодо боротьби з відмиванням коштів).

Таким чином, ДПС є ключовим органом, що забезпечує контроль за торгівлею валютними цінностями в Україні. Її діяльність спрямована на захист фінансової системи, забезпечення законності у валютних операціях та сприяння стабільності національної економіки. Удосконалення механізмів контролю та посилення співпраці з іншими державними органами дозволить підвищити ефективність цього процесу в майбутньому.

3. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» від 06 березня 2019 р. № 227, *Державна митна служба України (ДМС)* є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів. ДМС реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи.

Основними завданнями ДМС є: забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі; забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил; внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної митної політики

на розгляд міністра фінансів. Валютний контроль, що здійснюється органами державної митної служби, – це побудована на основі митних органів держави система контролю за валютними операціями, що здійснюються резидентами та нерезидентами у зв'язку з їх зовнішньоекономічною діяльністю. Предметом валютного контролю митних органів є лише ті валютні операції, які пов'язані з переміщенням грошових коштів або товарів через митний кордон України, а саме: переміщення через митний кордон валютних цінностей, валюти України та цінних паперів у валюті України; здійснення валютних операцій, що пов'язані з переміщенням через митний кордон України товарів та транспортних засобів.

Відповідно, цей вид валютного контролю здійснюється за такими напрямками: по-перше, це контроль за дотриманням правил переміщення через кордон України готівкової валюти та валютних цінностей; по-друге, контроль за репатріацією експортної виручки резидентів за експортними договорами (контрактами); по-третє, контроль за обґрунтованістю платежів на користь нерезидентів при імпорті товарів. Слід зауважити, що контроль за репатріацією експортної виручки резидентів агенти валютного контролю митних органів здійснюють разом з уповноваженими банками [47, с. 94].

Основним методом валютного контролю, що здійснюється митними органами є перевірки, які проводяться за фактом переміщення через кордон валютних цінностей і товарів, або за ініціативою митних органів, тобто під час здійснення планових перевірок осіб зовнішньоекономічної діяльності [99, с. 355].

Для реалізації повноважень у сфері валютного контролю митні органи наділені правами щодо перевірки документів та відомостей, необхідних для такого контролю; проведення митного огляду, в тому числі особистого огляду; здійснення обліку валюти та валютних цінностей, що переміщуються через митний кордон України; проведення усного опитування громадян та посадових осіб підприємств; взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами та громадянами; залучення для надання консультацій спеціалістів інших правоохоронних органів та експертів [99, с. 355].

У межах своїх повноважень ДМС видає накази, листи та роз'яснення щодо порядку переміщенням валюти України, іноземної валюти, цінних паперів, чекових книжок та інших валютних цінностей через митний кордон України та здійснення митними органами валютного контролю [99, с. 355].

4. Крім того, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 «Про затвердження положення про *Міністерство економіки України*» – Міністерство економіки України проводить аналіз впливу інструментів валютно-курсової, грошово-кредитної політики на розвиток економіки, розробляє пропозиції щодо підвищення ефективності їх використання для досягнення економічного зростання, проводить аналіз впливу ринку банківських послуг, валютного, фондового, страхового та інших ринків фінансових послуг на економічний розвиток держави. Окремими повноваженнями у сфері валютного контролю в ЗпВВО повинне бути наділено і Міністерство економіки України, зокрема останнє має: а) надавати висновки на продовження строку завершення експорту та/або імпорту, товарів, робіт і послуг; б) на підставі відповідних подань щодо порушень строку розрахунків в іноземній валюті за експортом та/або імпортом, товарів, робіт та послуг, застосовує до резидентів чи нерезидентів індивідуальний режим ліцензування або тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності [99, с. 355].

Міністерство економіки України відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності валютного ринку країни. Як орган виконавчої влади, міністерство бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері економіки, зокрема в контролі за торгівлею валютними цінностями. Це спрямовано на підтримку законності, захист фінансової системи та забезпечення економічного зростання.

Основними завданнями Міністерства економіки України у сфері торгівлі валютними цінностями є: *розробка та впровадження політики* (формує основи регулювання валютного ринку, враховуючи макроекономічні показники та потреби національної економіки); *аналіз і моніторинг* (аналізує тенденції валютного ринку та здійснює моніторинг дотримання валютного законодавства

суб'єктами господарювання); *координація з іншими органами* (співпрацює з НБУ, ДПС, правоохоронними органами та іншими установами для ефективного контролю валютних операцій); *підготовка нормативних актів* (ініціює зміни до законодавства у сфері валютного регулювання з метою адаптації до міжнародних стандартів та сучасних викликів) [1, с. 45].

Чинне законодавство щодо валютних операцій створює базу для функціонування валютного ринку, однак воно потребує вдосконалення в умовах глобалізації та змін в економіці. Серед можливих змін до Закону України «Про валюту і валютні операції» є: *посилення контролю за офшорними операціями* (запровадження жорсткіших механізмів контролю для запобігання використанню офшорних зон у схемах ухилення від сплати податків); *інтеграція цифрових валют* (розробка правового регулювання криптовалют і цифрових активів, які набувають все більшого значення у світовій економіці); *збільшення прозорості операцій* (обов'язкове використання автоматизованих систем звітності для валютних операцій з метою зменшення корупційних ризиків); *оптимізація валютного контролю* (скорочення надмірних адміністративних процедур, що гальмують економічну активність, із одночасним збереженням ефективності моніторингу); *підвищення штрафних санкцій* (удосконалення механізму відповідальності за порушення валютного законодавства шляхом підвищення штрафів за нелегальні операції); *міжнародна гармонізація* (узгодження українського валютного законодавства з міжнародними стандартами, включаючи рекомендації FATF щодо боротьби з відмиванням коштів).

Міністерство економіки України є важливим органом, що забезпечує ефективне регулювання та контроль торгівлі валютними цінностями. Запропоновані зміни до Закону «Про валюту і валютні операції» сприятимуть подальшому вдосконаленню валютного регулювання, підвищенню прозорості та стабільності ринку. Реалізація цих ініціатив дозволить забезпечити конкурентоспроможність національної економіки в умовах сучасних викликів.

Переходячи до питання взаємодії вказаних державних органів щодо публічного адміністрування, слід зазначити, що взаємодія дозволить врегулювати

механізм проведення перевірок суб'єктів валютних правовідносин щодо дотримання останніми норм валютного законодавства; уникати зловживань органами валютного контролю під час здійснення ними перевірок; взаємодію між органами виконавчої влади у сфері валютного контролю, а також із НБУ. Порядок обміну інформацією між органами валютного контролю визначається Кабінетом Міністрів України за погодженням з НБУ. Цей обмін інформацією дасть змогу отримати більше інформації щодо порядку застосування нормативно-правових актів НБУ з питань валютного регулювання та валютного контролю. Створення кадрових умов, необхідних для реалізації компетенції державної адміністрації, передбачає формування професійного кадрового корпусу державних адміністрацій, де високий рівень доброчесності поєднувався б із розвиненими інтелектуальними якостями та креативністю під час виконання поставлених завдань. На жаль, упродовж 34 років Української державності вказане завдання так і не вдалося вирішити, свідченням чого є постійне реформування публічних адміністрацій, як наслідок, керівний склад вищої та середньої ланки оновлюється через рік-два роботи. Такі зміни в структурі сприяють відсутності наступності, втраті управлінських традицій та впевненості керівників у завтрашньому дні, що збільшує ймовірність виникнення корупційних ризиків [99, с. 356].

5. В Україні для підвищення ефективності, публічного адміністрування розроблено та впроваджено систему єдиних та державних реєстрів, використання якої значно спрощує велику кількість алгоритмів публічного адміністрування [99, с. 355].

Міністерство юстиції України (Мін'юст) є центральним органом виконавчої влади, відповідальним за забезпечення реалізації державної правової політики, нагляд за дотриманням законодавства та регулювання багатьох аспектів суспільного життя, включно з питаннями торгівлі валютними цінностями [10, с. 132]. Хоча безпосередній контроль за валютними операціями покладається на НБУ, Мін'юст відіграє важливу роль у правовому регулюванні цієї сфери через законодавчі ініціативи, реєстрацію нормативно-правових актів і контроль за їхнім упровадженням. Роль Мін'юсту в регулюванні торгівлі валютними цінностями:

– правова база та нормативно-правове забезпечення. Мін'юст відповідає за розробку, експертизу та реєстрацію нормативно-правових актів, які стосуються валютних операцій. Це забезпечує узгодженість українського законодавства з міжнародними стандартами у сфері валютного регулювання. Наприклад, закони, що стосуються захисту прав інвесторів, валютного контролю та боротьби з відмиванням коштів, перебувають у зоні компетенції Міністерства;

– реєстрація нормативно-правових актів НБУ. Оскільки НБУ регулює безпосередню діяльність учасників валютного ринку, його нормативні акти підлягають обов'язковій реєстрації в Мін'юсті. Це гарантує законність та правову узгодженість усіх правил, що регулюють обіг валютних цінностей;

– боротьба з відмиванням коштів. Мін'юст тісно співпрацює з іншими державними органами для впровадження норм, спрямованих на протидію фінансовим злочинам, пов'язаним із торгівлею валютними цінностями. Це включає регулювання діяльності нотаріусів, адвокатів та інших осіб, які можуть бути залучені до сумнівних валютних операцій;

– захист прав учасників валютного ринку. Мін'юст сприяє правовому врегулюванню спорів, що виникають між учасниками валютних операцій. Завдяки функції державної реєстрації договорів та контролю за їх виконанням, Мін'юст допомагає забезпечити прозорість у сфері торгівлі валютними цінностями [12, с. 33].

Роль Мін'юсту у валютному регулюванні тісно пов'язана з діяльністю НБУ, Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України та правоохоронних органів. Таке співробітництво спрямоване на створення єдиного правового поля, яке забезпечує стабільність валютного ринку, стимулює економічний розвиток і захищає національні інтереси України.

Отже, Міністерство юстиції України є ключовим органом, який сприяє правовому забезпеченню торгівлі валютними цінностями. Виконуючи законодавчу, експертну та функції контролю, Мін'юст забезпечує прозорість, законність і стабільність операцій із валютними цінностями, створюючи сприятливі умови для економічного розвитку країни.

6. *Міністерство фінансів України* (Мінфін) є одним із ключових органів виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної фінансової політики, зокрема у сфері торгівлі валютними цінностями. Його діяльність у цій галузі спрямована на забезпечення економічної стабільності, захист національних інтересів та ефективний контроль за рухом капіталу.

Інструменти Міністерства фінансів України у валютному регулюванні: державний бюджет (розподіляє валютні надходження та витрати, передбачені бюджетом, забезпечуючи ефективне використання фінансових ресурсів); облігації зовнішньої державної позики (цей інструмент використовується для залучення іноземної валюти з метою фінансування державних програм та погашення зовнішніх зобов'язань); фінансовий моніторинг (здійснює нагляд за валютними операціями, пов'язаними із використанням державних коштів та забезпечує дотримання вимог міжнародних стандартів у сфері протидії фінансовим злочинам) [27, с. 273].

7. *Служба безпеки України (СБУ)* є спеціалізованим правоохоронним органом, основна мета якого – забезпечення національної безпеки країни. Одним із аспектів цієї діяльності є контроль і регулювання торгівлі валютними цінностями, оскільки валютні операції можуть бути інструментом таких незаконних фінансових схем, як відмивання коштів, фінансування тероризму або економічних злочинів. Хоча безпосереднє регулювання валютного ринку здійснюється НБУ, СБУ відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки цієї сфери. Її діяльність спрямована на виявлення та попередження порушень, які можуть становити загрозу економічній безпеці України [33, с. 72].

Основні завдання СБУ у сфері торгівлі валютними цінностями:

– боротьба з незаконними валютними операціями. СБУ виявляє нелегальні обмінні пункти, незаконну купівлю-продаж іноземної валюти та інших видів порушень. Це включає моніторинг діяльності фінансових установ і суб'єктів господарювання, які працюють із валютними цінностями;

– протидія відмиванню коштів. Валютні операції часто використовуються для відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. СБУ співпрацює з такими

державними органами, як Державна податкова служба та Національний банк, для виявлення сумнівних фінансових транзакцій та схем;

– контроль за фінансуванням тероризму. Одним із ключових завдань СБУ є недопущення використання валютних операцій для фінансування терористичних організацій. Орган аналізує фінансові потоки, які можуть бути пов'язані з незаконною діяльністю, та блокує їх;

– співпраця з міжнародними організаціями. СБУ бере участь у реалізації міжнародних програм, спрямованих на боротьбу з фінансовими злочинами. Співпраця з організаціями, такими як FATF (Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей), дозволяє Україні адаптувати національне законодавство до сучасних міжнародних стандартів;

– розслідування економічних злочинів. Валютні операції можуть бути частиною таких економічних злочинів, як: ухилення від сплати податків, контрабанда або шахрайство. СБУ вивчає такі схеми та вживає заходів для їх припинення.

Інструменти та методи роботи СБУ: моніторинг фінансових операцій (має доступ до даних про рух коштів через фінансові установи та інші платіжні системи); аналіз ризиків (використовує сучасні аналітичні технології для виявлення підозрілих транзакцій); оперативно-розшукова діяльність: (у межах своєї компетенції проводить оперативні заходи, спрямовані на виявлення нелегальних валютних схем); координація з іншими органами (співпрацює з НБУ, митною службою, ДПС та іншими структурами для забезпечення комплексного підходу до регулювання валютного ринку).

У сфері валютного регулювання перед СБУ постають виклики: постійна поява нових схем обходу валютного контролю, пов'язаних із цифровізацією та криптовалютами; необхідність підвищення рівня прозорості фінансових операцій у банківському секторі; адаптація до швидких змін у міжнародних стандартах регулювання.

Отже, СБУ відіграє важливу роль у забезпеченні законності та прозорості торгівлі валютними цінностями. Її діяльність спрямована на попередження загроз,

пов'язаних із нелегальними валютними операціями, відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Завдяки координації з іншими державними органами та міжнародними структурами, СБУ робить значний внесок у захист економічної безпеки України та розвиток стабільного валютного ринку.

8. Формування Державного валютного фонду здійснює *Кабінет Міністрів України* за рахунок коштів Державного бюджету України в межах сум витрат, затверджених Верховною Радою України, шляхом придбання валютних цінностей на міжбанківському валютному ринку України або за узгодженням з НБУ на міжнародному валютному ринку і за рахунок одержання кредитів в іноземній валюті в межах затвердженого Верховною Радою України ліміту зовнішнього державного боргу України, а також за рахунок інших надходжень, передбачених чинним законодавством [7, с. 141].

Таким чином, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі комітети місцевих Рад народних депутатів формують відповідно місцеві валютні фонди шляхом придбання іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України за рахунок коштів відповідних бюджетів у межах, затверджених Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Радами народних депутатів сум витрат, а також за рахунок інших надходжень, передбачених чинним законодавством, і є розпорядниками коштів цих валютних фондів, а правовий режим формування резерву валютних цінностей підлягає суворому державному регулюванню, що забезпечує їм особливе місце в системі правового регулювання банківських резервів. Виходячи з мети створення резерву валютних цінностей, вони слугують публічним цілям, а тому їх правове регулювання ґрунтується на забороні використання їх на цілі, прямо не передбачені законом, та обов'язку уповноваженого органу вчиняти певні дії щодо їх формування та використання [93, с. 473].

Окрім основних органів, у системі публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями беруть участь: асоціації банків та фінансових установ, які представляють інтереси учасників валютного ринку; судові органи, що вирішують

спори між суб'єктами валютних операцій; міжнародні організації (наприклад, FATF), які надають рекомендації щодо боротьби з фінансовими злочинами.

Наразі, можемо запропонувати додати певні розділи до Закону України «Про валюту і валютні операції», де визначити, що органами валютного контролю в Україні будуть всі зазначені вище державні органи. Крім того, в запропонованому законі слід встановити, що Кабінет Міністрів України забезпечуватиме взаємодію між органами виконавчої влади у сфері валютного контролю, а також їх взаємодію з НБУ. Порядок обміну інформацією між органами валютного контролю визначатиме Кабінет Міністрів України за погодженням з НБУ.

Ефективність адміністрування залежить від злагодженої взаємодії між усіма учасниками системи. Регулятори, органи, які контролюють, та правоохоронні структури працюють спільно, щоб забезпечити дотримання законодавства, запобігати правопорушенням і створювати умови для прозорого функціонування валютного ринку.

Грошово-кредитне регулювання має здійснюватися в таких напрямках: контроль над банківською системою для зміцнення її ліквідності, тобто здатності своєчасно покривати вимоги вкладників; управління державним боргом в умовах бюджетного дефіциту, великого зростання державної заборгованості, коли збільшується вплив державного кредиту на ринок позичкових капіталів; регулювання обсягів кредитних операцій та грошової емісії застосовується з метою впливу на господарську діяльність суб'єктів ринку. Тільки при визначенні та дотриманні конкретних цілей грошово-кредитної політики, встановлених на конкретний проміжок часу можливий вплив грошово-кредитної політики на всі зазначені вище сфери [156, с. 86].

Отже, система суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні є багаторівневою та взаємопов'язаною. Завдяки чітко визначеним функціям кожного органу і їхній співпраці, забезпечується стабільність і прозорість валютного ринку, що є ключовим для економічного розвитку держави.

Висновки до розділу 2

За результатами дослідження механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні ми дійшли таких висновків:

1. Визначено, що механізм публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями є складною, багаторівневою системою, яка відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності фінансової системи. Його ефективність залежить від узгодженості дій регуляторів, упровадження сучасних технологій і гармонізації із міжнародними стандартами. Успішне функціонування цього механізму сприяє економічному розвитку, довірі до національної валюти та інтеграції країни у світовий фінансовий простір.

2. Надано авторське визначення поняття «механізм публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями» – це система інструментів, методів, процедур і нормативно-правових актів, яка забезпечує організацію, контроль та регулювання операцій із валютними цінностями з метою досягнення фінансової стабільності, забезпечення економічної безпеки та дотримання міжнародних зобов'язань держави. Запропоноване авторське визначення враховує сучасні виклики, зокрема потребу в міжнародній співпраці та адаптації до динамічних змін світового фінансового ринку.

3. Надано характеристику основних елементів механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, зокрема: правове регулювання; регуляторні органи; контроль та нагляд; ліцензування та реєстрація; міжнародне співробітництво; роль суспільства; антикризове регулювання; адаптація до нових викликів.

Крім цього, було визначено, що елементи механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями працюють у тісній взаємодії, створюючи комплексну систему регулювання. Завдяки ефективному використанню інституційних, нормативних, економічних, контрольних та інформаційних інструментів, держава забезпечує стабільність і прозорість

валютного ринку. Подальше вдосконалення цього механізму є важливим для інтеграції України у світову економіку та забезпечення її фінансової безпеки.

4. Аргументовано, що нормативно-правове забезпечення є основою публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. Воно формує правове поле, у межах якого здійснюється регулювання валютного ринку, забезпечується дотримання законності операцій із валютними цінностями та підтримується економічна безпека держави.

У сфері валютного регулювання нормативно-правове забезпечення охоплює законодавчі акти, нормативно-правові акти НБУ, а також міжнародні угоди, які регулюють порядок обігу валютних цінностей, права та обов'язки суб'єктів валютних операцій, механізми контролю та відповідальність за порушення.

5. Запропоновано дефініцію поняття «суб'єкт публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями» – державні органи, установи, організації та посадові особи, наділені повноваженнями щодо регулювання, моніторингу, контролю та забезпечення законності операцій із валютними цінностями для підтримання стабільності валютного ринку, запобігання фінансовим правопорушенням і захисту економічних інтересів держави.

6. Розроблено авторську класифікацію суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, а саме: державні органи (Національний банк України; Державна служба фінансового моніторингу України тощо); міжнародні організації (МВФ, Світовий банк тощо); інші учасники (валютні біржі; комерційні банки; підприємства та кредитно-фінансові установи, що здійснюють зовнішньоекономічні операції; фінансові установи, які виконують функції посередників на валютному ринку та здійснюють іноземні вкладення активів; фізичні особи; валютні брокерські фірми.

7. Виокремлено основні суб'єкти публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні: Національний банк України; Державна податкова служба України; Державна митна служба України; Міністерство економіки України; Міністерство юстиції України; Міністерство фінансів України; Служба безпеки України; Кабінет Міністрів України.

Окрім основних суб'єктів, у системі публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, функціонують і допоміжні суб'єкти: асоціації банків та фінансові установи, які представляють інтереси учасників валютного ринку; судові органи, що вирішують спори між суб'єктами валютних операцій; міжнародні організації, які надають рекомендації щодо боротьби з фінансовими злочинами.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТОРГІВЛІ ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями

Торгівля валютними цінностями є важливим елементом фінансової системи, який забезпечує функціонування міжнародних розрахунків, залучення інвестицій, а також сприяє розвитку економічних відносин між державами. Публічне адміністрування в цій сфері передбачає створення нормативно-правової бази, нагляд за діяльністю суб'єктів ринку та забезпечення стабільності валютного ринку.

У контексті сучасних глобалізаційних процесів та зростання ризиків, пов'язаних із незаконними операціями, роль публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями набуває особливого значення. Держава має забезпечувати прозорість ринку, захист прав інвесторів та гармонізацію регуляторних механізмів із міжнародними стандартами [27, с. 270].

Наразі в Україні функціонування валютного ринку регулюється законодавчими актами, серед яких ключову роль відіграють Закон України «Про валюту і валютні операції» та нормативно-правові акти НБУ. Водночас визначають такі проблеми, як: фрагментарність законодавства, недостатній рівень цифровізації процесів, а також обмеженість механізмів контролю за дотриманням валютного законодавства.

Дослідження показують, що значна частина операцій із валютними цінностями здійснюється поза межами легального ринку, що створює ризики для економіки країни. Крім того, недостатній рівень координації між державними органами ускладнює ефективне адміністрування.

Основні напрями вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями:

1. Удосконалення нормативно-правової бази. Гармонізація законодавства України з міжнародними стандартами є ключовим напрямом вдосконалення. Це передбачає адаптацію нормативних актів до рекомендацій Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Європейського центрального банку, а також посилення відповідальності за порушення валютного законодавства. Крім цього, необхідно визначити чіткі правила для проведення операцій із валютними цінностями, включаючи встановлення прозорих критеріїв допуску учасників ринку.

Таким чином, пропонуємо проєкти нових статей до Закону України «Про валюту і валютні операції» щодо торгівлі валютними цінностями (додаток Б): стаття 16. Визначення торгівлі валютними цінностями; стаття 17. Загальні принципи регулювання торгівлі валютними цінностями; стаття 18. Учасники ринку торгівлі валютними цінностями; стаття 19. Ліцензування операцій із валютними цінностями; стаття 20. Електронна торгівля валютними цінностями; стаття 21. Регулювання операцій із цифровими валютними цінностями; стаття 22. Прозорість операцій із валютними цінностями; стаття 23. Контроль та відповідальність за порушення правил торгівлі валютними цінностями; стаття 24. Захист прав учасників ринку валютних цінностей; стаття 25. Урегулювання спорів на ринку валютних цінностей.

Розроблені та запропоновані автором нові статті до Закону України «Про валюту і валютні операції» спрямовані на вдосконалення законодавства, що регулює торгівлю валютними цінностями, підвищення прозорості, зменшення ризиків та сприяння розвитку валютного ринку України відповідно до міжнародних стандартів.

2. Захист інвесторів. Слід передбачити механізми компенсації збитків у разі недобросовісної поведінки учасників ринку чи порушень від регуляторних органів. Установити чіткі правила розв'язання спорів між учасниками валютного ринку та спрощений порядок їх розгляду. Основні ризики для інвесторів:

- *волатильність ринку.* Ринок валютних цінностей характеризується високою волатильністю, що створює значні ризики для інвесторів. Коливання

обмінних курсів можуть призводити до суттєвих фінансових втрат, особливо для непрофесійних учасників [40, с. 48];

- *недостатність інформації*. Недостатня обізнаність інвесторів про специфіку валютних операцій та ризики часто призводить до неправильних інвестиційних рішень. Відсутність доступу до якісної аналітики та прогнозів ускладнює управління портфелем;

- *шахрайство та маніпуляції*. На ринку валютних цінностей можуть виникати випадки маніпуляцій курсами, шахрайства та зловживання інсайдерською інформацією, що безпосередньо впливає на довіру інвесторів.

Пропонуємо такі напрями вдосконалення захисту інвесторів: законодавчі зміни (необхідно вдосконалити нормативно-правову базу шляхом чіткого визначення прав та обов'язків учасників ринку; впровадження механізмів відповідальності за маніпуляції та шахрайство; створення прозорих правил торгівлі та звітності для професійних учасників ринку); підвищення фінансової грамотності; запровадження системи страхування ризиків (уведення механізмів страхування валютних ризиків дозволить інвесторам зменшити потенційні втрати. Наприклад, можна створити державні або приватні фонди гарантування інвестицій); використання цифрових технологій.

Захист інвесторів на ринку валютних цінностей є важливим фактором для забезпечення довіри до фінансової системи та її стабільності. Ефективне законодавче регулювання, просвітницькі заходи, впровадження страхових механізмів та сучасних технологій дозволять створити безпечне середовище для інвесторів. Реалізація цих заходів сприятиме не лише підвищенню інвестиційної активності, але й інтеграції України у світову фінансову систему як надійного партнера [150, с. 18].

3. *Розширення інструментів торгівлі*. Сучасний розвиток світової економіки та глобалізаційні тенденції змінюють функціонування фінансових ринків, сприяє виникненню нових інструментів та моделей торгівлі.

Розширення інструментів торгівлі валютними цінностями дозволяє підвищити ліквідність та ефективність ринку, забезпечуючи стійкіший розвиток

фінансової системи. Надалі, розглянемо основні напрями розширення інструментарію торгівлі валютними цінностями та їх потенційний вплив на економіку України:

– упровадження похідних фінансових інструментів. До торгівлі валютними цінностями слід додати широкий спектр похідних інструментів (деривативів): ф'ючерси; опціони; свопи. Ці інструменти дозволяють захиститися від валютних ризиків, забезпечуючи стабільніше фінансове планування для бізнесу та інвесторів;

– дозвіл на операції з цифровими активами. Цифрові валюти та токенизовані активи стають новими домінантами у фінансовій системі. Упровадження норм для легального обігу цих активів створює нові можливості для учасників ринку, сприяючи інноваційному розвитку фінансової системи України. Регулювання обігу цифрових валют повинно включати механізми захисту інвесторів та запобігання фінансовим злочинам [107, с. 2];

– залучення алгоритмічної торгівлі. Використання алгоритмічної торгівлі дозволяє прискорити операції та зменшити транзакційні витрати. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського валютного ринку на міжнародному рівні. Необхідно створити правові умови для безпечного використання алгоритмічних стратегій.

Отже, розширення інструментів торгівлі валютними цінностями є важливим етапом модернізації фінансової системи України. Упровадження похідних фінансових інструментів, регулювання цифрових активів та залучення алгоритмічної торгівлі створить сприятливі умови для підвищення ліквідності та ефективності валютного ринку. Ці зміни сприятимуть економічному зростанню, залученню інвестицій та інтеграції України у глобальні фінансові ринки. Ефективне законодавче забезпечення та регуляторний супровід є ключовими факторами успішної реалізації цих напрямів.

4. Цифровізація процесів адміністрування. Запровадження сучасних інформаційних технологій дозволить підвищити ефективність моніторингу та контролю за операціями з валютними цінностями. Це включає створення

електронних платформ для обміну даними між суб'єктами ринку та державними органами, а також автоматизацію процедур звітності.

Пропонуємо створити єдину цифрову платформу для реєстрації та обліку валютних операцій із забезпеченням доступу для відповідних регуляторних органів та зобов'язати учасників валютного ринку використовувати автоматизовані системи звітності та моніторингу.

5. Підвищення прозорості та підзвітності. Створення механізмів громадського контролю та розширення доступу до інформації про діяльність учасників валютного ринку сприятиме зменшенню рівня корупції та підвищенню довіри з боку інвесторів. Зокрема, необхідно забезпечити публікацію відкритих даних про операції на валютному ринку та діяльність регуляторів. Тому, пропонуємо, запровадити обов'язок публікації даних про основні тенденції на валютному ринку, курсові зміни та інші показники в доступній формі та забезпечити регулярне звітування учасників ринку про їх операції з валютними цінностями [55, с. 166].

6. Посилення контролю за ризиками. Встановити жорсткіші вимоги до ідентифікації клієнтів і походження коштів, особливо для великих операцій зі валютними цінностями. Розширити повноваження контролюючих органів щодо моніторингу та розслідування порушень валютного законодавства.

7. Зміцнення інституційної спроможності державних органів. Для забезпечення ефективного адміністрування необхідно посилити кадровий потенціал та матеріально-технічну базу державних структур, відповідальних за регулювання валютного ринку. Це включає проведення навчання для працівників, підвищення рівня їх кваліфікації, а також збільшення фінансування на інфраструктурні потреби. Крім цього, пропонуємо створити новий орган або підрозділ у Національному банку України, який спеціалізуватиметься на нагляді за торгівлею валютними цінностями. Необхідно посилити відповідальність за недотримання вимог валютного законодавства, зокрема шляхом запровадження штрафів і санкцій [58, с. 251].

8. *Спрощення доступу до ринку для міжнародних інвесторів.* Для даного напрямку необхідно полегшити умови реєстрації та роботи іноземних учасників на українському валютному ринку та спростити процедури для проведення трансграничних операцій із валютними цінностями.

Отже, ці пропозиції допоможуть підвищити ефективність торгівлі валютними цінностями, забезпечити прозорість і привабливість українського ринку для іноземних та вітчизняних інвесторів.

3.2. Шляхи взаємодії державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні

Розвиток та становлення будь-якої системи не можливий без взаємодії її складових елементів. Таке твердження безпосередньо торкається діяльності державних органів, що здійснюють публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні.

Питання, що розглядаємо у даному розділі дослідження, аналізували у своїх працях фахівці з різних сфер суспільних відносин, зокрема: В. Кучер, О. Машовець, О. Мороз, А. Руденко та інші. Проте наукові дослідження вказані науковці здійснювали з іншого боку. Наразі системних та комплексних досліджень із цієї проблематики у сьогоднішній науковій літературі немає.

Загалом, сутність взаємодії полягає в процесі обміну інформацією, впливу та спільної комунікації між двома чи більше особами або ж об'єктами. Це означає спілкування, обмін ідеями та думками. Взаємодія може мати місце у різних сферах суспільного життя, включаючи процеси державотворення. Цей процес важливий для побудови суспільних відносин, розвитку навичок та вмінь спілкування, а також вирішення організаційно-правових та соціально-економічних проблем [48, с. 126].

Державні органи, до повноважень яких віднесено здійснення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, зацікавлені у розвитку співпраці та взаємодії з іншими державними органами, які до сфери обігу валют

відносяться лише дотично. Така зацікавленість пов'язана з можливостями напрацювання нових ідей, а також пришвидшенням реалізації вже затверджених проєктів [99, с. 354].

Співпраця державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, впливає безпосередньо на прозорість ухвалення рішень.

Принцип прозорості у роботі державних органів застосовується для того, щоб суб'єкти господарювання (СГ), які беруть участь у здійсненні торгівлі валютними цінностями і на яких поширюється дія таких адміністративних рішень, мали повну інформацію про результати та наслідки адміністрування торгівлі валютними цінностями, а також заходи впливу з боку держави, у разі недотримання цих приписів [97, с. 328].

Відкритість і доступність до вироблених спільних рішень державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями надає можливість доступу зацікавлених СГ до відповідної інформації, а також формує чітку уяву про правомірність та перспективу дій державних органів.

Прозорість та доступність до рішень державних органів із питань адміністрування торгівлі валютними цінностями надає можливість суспільству забезпечувати громадський контроль за якістю реалізації ухвалених рішень, здійснювати перевірку виконання попередньо прийнятих рішень та ініціювати процес притягнення до відповідальності посадових осіб причетних до невиконання поставлених завдань [50, с. 19].

Взаємодія державних органів щодо адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні є важливою складовою у сфері планування видатків на реалізацію спільних ініціатив цих органів, зокрема співфінансування запланованих проєктів, програм чи заходів.

Варто зауважити, що діяльність державних органів є цілісним процесом, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. У зв'язку з чим, врегулювання правових засад взаємодії цих органів сприятиме мінімізації ймовірності настання скрутних ситуацій на вітчизняному валютному ринку. З іншого боку такі органи будуть

нести відповідальність за свої рішення. Також підкреслимо, що у разі взаємодії державних органів із врахуванням принципів взаємоповаги, відкритості та партнерства, буде мати не лише позитивний ефект, але й створить додатковий захисний бар'єр держави перед зовнішніми та внутрішніми викликами [35, с. 81].

Основні державні органи, задіяні в процесі публічного адміністрування:

1. Національний банк України. НБУ відіграє центральну роль у регулюванні валютного ринку, здійснюючи: контроль за валютними операціями; встановлення правил обігу валютних цінностей; моніторинг установ.

2. Міністерство фінансів України. МФУ відповідає за розробку законодавчих ініціатив у сфері валютного регулювання, а також за забезпечення відповідності валютної політики економічним цілям держави.

3. Державна податкова служба України. ДПС здійснює контроль за дотриманням податкового законодавства в частині валютних операцій, запобігаючи ухиленню від сплати податків.

4. Державна служба фінансового моніторингу України (далі – ДСФМ). ДСФМ займається виявленням та запобіганням відмиванню коштів через валютні операції, сприяючи фінансовій безпеці держави.

Необхідно також підкреслити важливість здійснення взаємодії між державними органами у контексті сприяння дотриманню та реалізації європейських стандартів. Ефективна взаємодія між державними органами передусім є однією з європейських цінностей, а також є перспективою для прискореного входження нашої держави до країн-членів Європейського Союзу [15, с. 60]. Зокрема вітчизняна дослідниця О. Мороз зауважує, що однією з вимог до України як до держави, яка висловила бажання стати членом Європейського Союзу, є створення усіх умов для становлення середовища функціонування механізму держави [120, с. 51].

Ефективне публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями є ключовим елементом стабільності фінансової системи України. Складність регулювання валютного ринку вимагає скоординованої взаємодії між державними

органами для забезпечення прозорості, законності та захисту інтересів усіх учасників ринку.

Стосовно взаємодії державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, можна говорити про вироблений певний комплекс методів та форм співпраці, що використовуються для такого порядку:

1. Створення та діяльність консультативно-дорадчих органів при органах виконавчої влади та місцевого самоврядування. До таких органів можуть входити представники адміністрації СГ, що беруть участь у здійсненні торгівлі валютними цінностями. Такі дорадчі органи можуть бути визначені як колегіальні, що утворені для:

- забезпечення участі представників СГ у розробці проєктів нормативно-правових актів, направлених на здійснення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями;

- здійснення громадського контролю за діяльністю державних органів;
- налагодження ефективної взаємодії зазначених органів із громадськістю;
- урахування суспільної думки під час формування та реалізації державної політики щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями.

2. Створення державними органами експертних органів та незалежних комісій. Як правило, такі органи та комісії носять представницький характер різних груп СГ.

На сьогодні в Україні існує обмежена кількість платформ для аналітичної підтримки публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. Здебільшого, державні органи самостійно проводять аналіз, що не завжди є достатньо якісним через брак ресурсів та спеціалізованих знань.

Незважаючи на актуальність проблеми, в Україні немає на постійній основі незалежних комісій, які б спеціалізувалися на питаннях валютного ринку. Це створює ризики прийняття рішень, що не враховують усіх аспектів та потреб ринку.

Експертні органи та комісії можуть виконувати такі ключові завдання: проведення аналітичних досліджень щодо динаміки валютного ринку; розробку рекомендацій для державних органів з питань регулювання торгівлі валютними цінностями; забезпечення моніторингу та оцінку ефективності політики у цій сфері; створення майданчика для обговорення проблем і викликів валютного ринку із залученням зацікавлених сторін [123, с. 31].

Основними принципами функціонування експертних органів і комісій мають бути: незалежність від політичного впливу; прозорість у прийнятті рішень; компетентність та об'єктивність у висновках; відповідальність перед суспільством.

У США діють такі незалежні комісії та дорадчі органи, як Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) та Рада з нагляду за фінансовою стабільністю (FSOC). Вони забезпечують високий рівень аналітики та моніторингу валютного ринку, залучаючи експертів із різних галузей [138, с. 27].

Європейський центральний банк активно співпрацює з експертними групами, які здійснюють аналіз ризиків та розробляють рекомендації для країн-членів ЄС. Такі органи працюють на основі чітких процедур і звітності.

Монетарне управління Сингапуру (MAS) створило кілька незалежних комісій для аналізу фінансових інновацій та ризиків валютного ринку. Їхні рекомендації враховуються під час розробки регуляторної політики [129, с. 10].

Отже, необхідно створити експертні ради при Національному банку України, які будуть аналізувати ситуацію на валютному ринку, розробляти прогнози та рекомендації для регулятора. Доцільно створити незалежні комісії з питань валютного ринку, які діятимуть на основі прозорих процедур та залучатимуть до роботи представників академічного середовища, бізнесу та громадськості. Рекомендовано запровадити програми обміну досвідом з країнами, які мають успішні моделі роботи експертних органів, а також співпрацювати з міжнародними фінансовими організаціями.

Створення експертних органів та незалежних комісій є важливим кроком до вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в

Україні. Вони сприятимуть підвищенню рівня аналітичного забезпечення, прозорості та ефективності прийняття рішень. Використання міжнародного досвіду та адаптація його до національних умов дозволить Україні сформувати сучасну й ефективну систему управління валютним ринком.

3. Достатньо розповсюджений формат співпраці державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні є проведення публічних обговорень – засідання за «круглим столом». Такі обговорення можуть порушувати питання і торгівлі валютними цінностями. Найбільш розповсюдженими формами проведення таких обговорень є організація: а) конференцій; б) зустрічей-дискусій; в) семінарів г) форумів; д) симпозіумів тощо [141, с. 12]. Разом із тим, слід зазначити, що звітність державних органів стосовно їхньої взаємодії з метою підвищення рівня ефективності публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні фактично відсутня. Також відсутня інформація про отримані та враховані пропозиції чи підстави їх відхилення, що ускладнює виявлення результативності таких форм. У зв'язку з чим станом на сьогодні неможливо визначити, яким чином окремі форми взаємодії державних органів із питань публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, вплинули на їх остаточні рішення.

Крім цього, в окремих випадках можна констатувати, що вплив діяльності консультативно-дорадчих органів, експертних органів, незалежних комісій, а також публічних обговорень є мінімальним, і, як правило, обмежується етапом проведення консультацій, які кардинально не впливають на прийняті управлінські рішення та дії. У таких випадках взаємодія набуває формального характеру, при цьому державні органи з різним ступенем формальності використовують «уявну взаємодію» для легітимізації своїх рішень та дій.

4. Підписання угод та меморандумів з метою взаємодії державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. Угоди та меморандуми є правовими документами, які встановлюють межі співпраці між органами державної влади. Вони дозволяють: чітко визначити

розподіл повноважень; регламентувати обмін інформацією; встановити відповідальність за виконання спільних завдань.

В умовах глобалізації валютний ринок є динамічною та складною системою, яка вимагає злагодженої роботи таких державних установ, як: Національний банк України, Державна податкова служба, Державна служба фінансового моніторингу тощо. Підписання угод та меморандумів сприяє вирішенню таких проблем: недостатній обмін інформацією між органами; затримки у прийнятті рішень; низька ефективність моніторингу валютних операцій.

На сьогодні в Україні підписано угоди між державними органами, які регулюють співпрацю у фінансовій сфері. Наприклад, меморандуми між НБУ та правоохоронними органами сприяють виявленню і попередженню фінансових правопорушень. Однак, є такі виклики, як: відсутність єдиної системи моніторингу виконання угод; недостатнє залучення сучасних цифрових технологій; обмежена прозорість у взаємодії між сторонами. Чинне законодавство України не повністю регламентує механізми розробки, укладання та реалізації угод і меморандумів між державними органами. Це створює правові колізії та ускладнює виконання поставлених завдань. Особливо актуальним та важливим у цьому контексті постає питання ефективності таких угод, недопущення перетворення їх на формальні декларації та взаємодію виключно «на папері». Запобіжником для такого розвитку подій може бути моніторинг виконання задекларованих рішень у відповідних меморандумах, практична спрямованість регламентованих дій, публічне звітування державних органів щодо результатів такої взаємодії [118, с. 10].

У США широко використовуються міжвідомчі меморандуми про взаєморозуміння (MOU), які регламентують обмін даними між такими органами, як Федеральна резервна система, Комісія з цінних паперів та бірж (SEC) і Міністерство фінансів. Основними аспектами є: визначення чітких процедур обміну інформацією; регулярний перегляд і оновлення меморандумів; застосування автоматизованих систем для моніторингу виконання угод.

У ЄС на рівні країн-членів укладаються угоди, що регулюють співпрацю у сфері фінансового моніторингу та боротьби з відмиванням коштів. Наприклад, Європейський орган із цінних паперів та ринків (ESMA) координує підписання меморандумів між національними регуляторами [35, с. 55].

У Сингапурі Монетарне управління (MAS) активно укладає угоди з іншими регуляторами для забезпечення оперативного обміну інформацією та координації дій. Угоди підкріплюються використанням інтегрованих інформаційних платформ [150, с. 20].

Підписання угод і меморандумів є важливим інструментом для вдосконалення взаємодії державних органів у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. Міжнародний досвід свідчить, що використання таких документів у поєднанні з цифровими технологіями та чітким правовим регулюванням сприяє підвищенню ефективності управління. Для України важливо врахувати найкращі практики та адаптувати їх до національних умов, забезпечивши прозорість і результативність взаємодії між органами державної влади.

5. Проведення соціологічних досліджень, моніторингів та врахування їх результатів у щоденній роботі державних органів із питань публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. Однією з форм взаємодії державних органів із питань публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні є з'ясування позицій представників СГ із цього питання шляхом проведення зустрічей, виїзних та камерних прийомів, залучення «гарячих» телефонних ліній, опитування на сайтах державних органів із питань публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні [35, с. 126].

Соціологічні дослідження та моніторинги є важливими інструментами для забезпечення зворотного зв'язку з громадськістю, аналізу реальної ситуації на ринку та прогнозування наслідків прийнятих рішень.

Визначимо основні ознаки соціологічних досліджень та моніторингів:

1. Визначення потреб ринку. Соціологічні дослідження дозволяють визначити ключові потреби та проблеми таких учасників валютного ринку, як

банки, фінансові установи, підприємства та громадяни. Моніторинги сприяють отриманню актуальної інформації про: динаміку валютних операцій; рівень довіри до регуляторів; перешкоди для бізнесу та споживачів на ринку.

2. Підвищення прозорості. Результати досліджень можуть бути використані для інформування громадськості про діяльність державних органів, їхні цілі та досягнення. Це сприяє формуванню довіри до державного управління.

Враховуючи викладене, можемо виділити основні проблемні аспекти з порушених питань, зокрема:

– відсутність системного підходу. Наразі в Україні немає єдиної системи проведення соціологічних досліджень у сфері валютного ринку. Розроблені окремі ініціативи, проте вони не завжди координуються між такими державними органами, як: Національний банк України, Державна служба статистики України та Міністерство фінансів України;

– недостатність фінансування. Обмеженість бюджетів державних установ обмежує можливість регулярного проведення досліджень та моніторингів. Це призводить до використання застарілих даних або недостатньо репрезентативної інформації.

Надалі, розглянемо передовий міжнародний досвід окремих країн світу.

Так, у США Федеральна резервна система та інші регулятори систематично проводять соціологічні опитування серед учасників ринку для визначення економічних настроїв, інфляційних очікувань та рівня задоволеності політикою регуляторів [36, с. 138].

Європейський центральний банк (ЄЦБ) проводить регулярні моніторинги та дослідження, залучаючи незалежні соціологічні агентства. Результати цих досліджень публікуються та враховуються під час формування монетарної політики [44, с. 52].

Монетарне управління Сингапуру (MAS) активно використовує результати опитувань споживачів і підприємств для розробки політики, орієнтованої на поліпшення доступу до валютних послуг [53, с. 800].

За результати аналізу міжнародного досвіду, можемо сформулювати окремі рекомендації для використання в Україні:

- інституціоналізація досліджень. Необхідно створити єдиний координаційний центр для проведення соціологічних досліджень та моніторингів у сфері валютного ринку. Такий центр може бути підпорядкований НБУ або діяти як незалежна структура;

- використання цифрових технологій. Цифрові платформи можуть забезпечити оперативний збір і аналіз даних. Це дозволить державним органам швидко реагувати на зміни на валютному ринку;

- залучення міжнародних партнерів. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як МВФ або Світовий банк, сприятиме впровадженню передових практик проведення досліджень і використання їх результатів.

Таким чином, проведення соціологічних досліджень та моніторингів є невід'ємною складовою ефективного публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. Врахування їх результатів дозволяє покращити якість управлінських рішень, підвищити довіру громадськості до регуляторів і забезпечити прозорість функціонування ринку. Україні необхідно активізувати роботу у цьому напрямі, враховуючи міжнародний досвід та впроваджуючи інноваційні підходи до збору й аналізу даних.

6. Ще одним напрямом взаємодії державних органів із питань публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями є проведення навчання з особами, які мають відповідні повноваження у цій сфері суспільних відносин, та з державними службовцями.

Суттєвим недоліком дієвої взаємодії між державними органами із порушених вище питань є недостатній рівень професійних знань, вмінь та навичок, необхідних у процесі прийняття управлінських рішень у їхній діяльності..

Також можна стверджувати, що представникам державних органів зазвичай бракує комунікативних навичок для продуктивної взаємодії із питань публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. Попри наявність

ефективних форм взаємодії державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, нині варто визначити і ряд негативних тенденцій, що безпосередньо впливають на стан та якість такої взаємодії.

Так, до основних причин, що стримують чи гальмують взаємодію державних органів у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями є [12, с. 36]:

- низька активність та інертність державних органів, відсутність узгодженості та взаємодії між зацікавленими підрозділами різних органів влади;

- недосконалість законодавчих та нормативно-правових актів у частині повноважень окремих підрозділів різних державних органів, забюрократизованість процедур взаємодії, відсутність уніфікованих методів та форм співпраці таких державних органів;

- формалізований характер і низький результат діяльності чинних механізмів взаємодії державних органів;

- низький рівень довіри до державних органів з боку суспільства, а також скептичне ставлення державних службовців до комунікацій зі службовцями інших державних органів;

- великі СГ здебільшого зосереджуються на підготовці пропозицій до чинного законодавства, а потім працюють над їх реалізацією та співпрацюють із державними органами в основному лише у цьому контексті;

- недостатня інформаційна відкритість діяльності державних органів із порушених питань. Так, брак інформації, який відчуває суспільство, заважає як здійсненню громадського контролю за діями державної влади, так і впровадженню законодавчо-важливих ініціатив; недостатній рівень усвідомлення суспільством правових механізмів участі у процесі взаємодії державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні [5];

- однією з найбільш поширених проблем є дублювання повноважень між такими органами, як: Національний банк України, Державна служба фінансового моніторингу та Державна податкова служба. Унаслідок цього виникають конфлікти компетенцій, що уповільнює процес прийняття рішень;

– відсутність ефективного обміну інформацією. Нечіткі процедури обміну інформацією між органами ускладнюють виконання функцій нагляду та моніторингу. Це також створює можливості для шахрайства та відмивання коштів;

– недостатня координація. Відсутність єдиної стратегії у регулюванні валютного ринку призводить до низької ефективності адміністрування. Органи часто працюють окремо один від одного, що створює ризики неузгодженості дій.

Світовий досвід свідчить, що ефективна взаємодія державних органів є ключовим чинником у забезпеченні прозорості та стабільності валютного ринку. У різних країнах використовуються унікальні підходи до регулювання цієї сфери, які базуються на чіткому розподілі повноважень, цифровізації процесів та гармонізації законодавства. Проаналізуємо моделі взаємодії державних органів у таких країнах, як: США, Європейський Союз, Сингапур та Австралія, для виокремлення кращих практик, які можуть бути корисними для вдосконалення публічного адміністрування валютного ринку.

США демонструють високий рівень координації між державними органами у сфері валютного регулювання. Основні інституції, що беруть участь у цьому процесі: Федеральна резервна система (Federal Reserve), яка відповідає за монетарну політику та стабільність валютного ринку; Комісія з цінних паперів та бірж (SEC), яка здійснює контроль за операціями на валютних ринках у контексті інвестицій; Фінансова кримінальна мережа (FinCEN), яка займається протидією відмиванню коштів і фінансуванню тероризму [58, с. 257].

Особливістю моделі США є регулярні зустрічі міжвідомчих робочих груп, які забезпечують узгодженість дій і оперативний обмін інформацією. Використання таких сучасних технологій, як автоматизовані системи моніторингу, також сприяє ефективному контролю.

У країнах ЄС функціонує Європейський орган із цінних паперів та ринків (ESMA), який координує регуляторну діяльність на міжнаціональному рівні. Головними аспектами взаємодії є: гармонізація законодавства між країнами-членами; використання єдиної інформаційної платформи для обміну даними;

наднаціональний контроль за виконанням регуляторних норм. Перевага цієї моделі полягає у створенні єдиного ринку, що знижує бар'єри для торгівлі валютними цінностями [67, с. 76].

Сингапурська модель адміністрування валютного ринку базується на високій рівні цифровізації процесів. Влада активно використовує автоматизовані системи для обміну даними та контролю за операціями. Основні елементи: повна автоматизація процесів обміну інформацією; регулярні міжвідомчі тренінги; централізована система моніторингу валютних операцій.

Сингапур визнаний одним із лідерів у сфері публічного адміністрування валютного ринку. Основними характеристиками є: цифровізація процесів – використання інтегрованих платформ для моніторингу та аналізу операцій; централізоване управління (усі ключові функції зосереджені у Монетарному управлінні Сингапуру (MAS), що дозволяє уникнути дублювання повноважень); профілактичні заходи (регулярні навчання для фінансових установ з метою запобігання фінансовим правопорушенням). Ця модель забезпечує високу оперативність у прийнятті рішень та значну прозорість ринку [71, с. 8].

В Австралії регулювання валютного ринку здійснюється через співпрацю між Резервним банком Австралії (RBA), який визначає монетарну політику; Австралійською комісією з цінних паперів та інвестицій (ASIC), що регулює фінансові операції. Центром фінансового моніторингу AUSTRAC, що відповідає за протидію фінансовим злочинам. Особливістю австралійської моделі є акцент на ризик-орієнтованому підході, що дозволяє ефективно розподіляти ресурси для боротьби з порушеннями [79, с. 31].

Вивчення практик США, ЄС, Сингапуру та Австралії демонструє, що успіх у регулюванні валютного ринку залежить від ефективної взаємодії державних органів, цифровізації процесів та гармонізації законодавства. Україна може значно підвищити рівень публічного адміністрування у цій сфері, імплементуючи кращі міжнародні практики та адаптуючи їх до національних реалій.

На основі аналізу міжнародного досвіду можна запропонувати такі шляхи вдосконалення взаємодії між державними органами щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями:

1. *Впровадження єдиної платформи для обміну інформацією.* Ефективність публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями значною мірою залежить від взаємодії між державними органами. Сучасні виклики, пов'язані з прозорістю, оперативністю та точністю обміну даними, вимагають впровадження інноваційних рішень. Одним із таких рішень є створення єдиної платформи для обміну інформацією між Національним банком України, Міністерством фінансів України, Державною податковою службою України та іншими залученими органами.

У цьому розділі розглянемо концепцію такої платформи, її переваги, виклики реалізації та можливий вплив на ефективність державного регулювання:

1.1. Проблематика інформаційної взаємодії між державними органами:

– відсутність централізованого доступу до даних. На сьогодні інформаційний обмін між державними органами є фрагментованим, що ускладнює координацію та прийняття оперативних рішень;

– низький рівень автоматизації процесів. Використання застарілих технологій для обміну інформацією призводить до затримок у передачі даних та збільшує ризик помилок;

– ризики безпеки даних. Відсутність єдиних стандартів кіберзахисту для інформаційних систем державних органів підвищує ризик витоку конфіденційної інформації.

1.2. Концепція єдиної платформи для обміну інформацією:

– основні функції платформи: централізований доступ до даних: об'єднання баз даних різних державних органів на єдиній платформі; автоматизація процесів: забезпечення оперативного обміну інформацією у режимі реального часу; аналітична підтримка: інтеграція інструментів для аналізу даних та прогнозування;

– архітектура платформи: хмарні технології (забезпечення масштабованості та доступності даних); інтерфейси API (інтеграція платформи з внутрішніми системами державних органів); системи кіберзахисту (використання технологій шифрування та багаторівневого контролю доступу).

1.3. Переваги впровадження єдиної платформи:

– прозорість та підзвітність. Єдина платформа дозволить забезпечити повну прозорість операцій та обмін інформацією між органами, що зменшить корупційні ризики;

– скорочення часу на прийняття рішень. Оперативний доступ до необхідної інформації сприятиме пришвидшенню адміністративних процесів;

– зменшення адміністративних витрат. Автоматизація процесів дозволить скоротити витрати на ручну обробку даних та мінімізувати людський фактор.

1.4. Виклики реалізації:

– фінансові ресурси. Створення та впровадження платформи потребує значних фінансових вкладень, які можуть бути обмеженими в умовах державного бюджету;

– технічна інтеграція. Інтеграція різномірних інформаційних систем державних органів потребує значних зусиль для адаптації та уніфікації;

– кадровий потенціал. Необхідно забезпечити навчання працівників державних органів для ефективного використання нової платформи.

1.5. Вплив на публічне адміністрування:

– підвищення ефективності регулювання. Єдина платформа дозволить забезпечити кращий моніторинг валютних операцій та виявлення порушень у режимі реального часу;

– інтеграція з міжнародними системами. Уніфікована інформаційна система створить можливості для співпраці з міжнародними організаціями та фінансовими установами.

Упровадження єдиної платформи для обміну інформацією між державними органами є важливим кроком до вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. Це сприятиме прозорості, оперативності та

ефективності державного регулювання. Незважаючи на виклики реалізації, зокрема фінансові та технічні, довгострокові переваги значно переважають. Реалізація цього проєкту стане важливим внеском у стабільність фінансової системи України та її інтеграцію у глобальний економічний простір.

2. *Чіткий розподіл повноважень*. Сучасне середовище фінансового ринку України вимагає чіткої скоординованої роботи державних органів, що забезпечують публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями. Відсутність чіткого розподілу повноважень між різними органами створюють прогалини у контролі та прозорості діяльності ринку. Надалі розглянемо шляхи чіткого розподілу повноважень як складової системної реформи публічного адміністрування. Проведемо аналіз поточної ситуації розподілу повноважень:

– дублювання функцій. Однією з головних проблем сучасної системи публічного адміністрування в сфері торгівлі валютними цінностями є дублювання функцій різних органів. Наприклад, повноваження надавати ліцензії на операції з валютними цінностями часто перетинаються з повноваженнями нагляду та контролю [125, с. 46];

– відсутність єдиної координації. Відсутність ефективного механізму координації між органами призводить до затягування прийняття рішень, конфліктів інтересів та зниження ефективності роботи. Це особливо критично у випадках, коли оперативна взаємодія є необхідною для запобігання фінансовим злочинам чи стабілізації ринку [131, с. 106];

– недоліки нормативно-правової бази. Нормативно-правова база, яка регулює повноваження державних органів у сфері торгівлі валютними цінностями, має значні прогалини. Це ускладнює реалізацію ключових функцій та створює ризики неузгодженості дій [135, с. 147].

Чіткий розподіл повноважень базується на принципах законності, прозорості та ефективності. Важливими аспектами цього принципу є: визначення чітких компетенцій кожного органу; усунення функціонального дублювання; запровадження механізмів координації та обміну інформацією між органами влади. Законодавче врегулювання функцій і повноважень кожного органу

дозволить уникнути дублювання завдань та конфліктів інтересів. Тому пропонуємо розробити та ухвалити комплексний законодавчий акт, що регламентуватиме компетенції всіх органів щодо торгівлі валютними цінностями.

3. *Координаційні ради* (далі – КР). Забезпечення ефективного публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями вимагає скоординованих зусиль державних органів. В умовах динамічних змін на валютному ринку та посилення викликів, пов'язаних із фінансовими злочинами, важливість тісної взаємодії між такими органами, як: Національний банк України, Міністерство фінансів України, Державна податкова служба та Державна служба фінансового моніторингу України, стає ключовою. У цьому контексті координаційні ради можуть стати ефективним інструментом для покращення співпраці, обміну інформацією та узгодження стратегій. КР – це консультативно-дорадчі органи, які створені для забезпечення узгодженості дій між державними інституціями у конкретній сфері, зокрема у регулюванні валютного ринку, і діють на постійній основі. Мета створення: узгодження стратегій регулювання валютного ринку; забезпечення оперативного обміну інформацією між державними органами; підвищення ефективності контролю за валютними операціями; запобігання фінансовим злочинам, таким як відмивання коштів та ухилення від оподаткування [44, с. 54].

Проблематика взаємодії державних органів: фрагментованість повноважень (дублювання функцій і нечіткий розподіл відповідальності між органами ускладнює координацію дій та оперативне прийняття рішень); обмежений обмін інформацією (відсутність ефективних механізмів для обміну даними створює прогалини у контролі за валютними операціями); низький рівень стратегічного планування (недостатня узгодженість стратегій між органами знижує загальну ефективність публічного адміністрування) [157, с. 70].

Функціонал КР у сфері торгівлі валютними цінностями: розробка спільних стратегій (КР можуть забезпечити розробку єдиних стратегій для регулювання валютного ринку, враховуючи інтереси усіх залучених сторін); моніторинг та аналіз (проведення спільного аналізу динаміки валютного ринку та оцінка ризиків допоможуть у прийнятті обґрунтованих рішень); оперативне реагування (завдяки

регулярним засіданням координаційних рад можливе оперативне вирішення нагальних проблем та адаптація до змін на ринку); узгодження нормативно-правової бази (сприятимуть гармонізації нормативних актів, що регулюють торгівлю валютними цінностями) [12, с. 34].

Переваги впровадження КР: підвищення ефективності взаємодії (сприятимуть усуненню дублювання функцій та розв'язанню конфліктів інтересів між державними органами); прозорість та підзвітність (регулярні звіти про їхню діяльність забезпечуватимуть прозорість ухвалених рішень); зміцнення фінансової безпеки (злагоджена робота державних органів сприятиме виявленню та запобіганню незаконним валютним операціям).

Викликами реалізації впровадження КР є: організаційні труднощі (процес створення потребує детального планування, розробки регламенту роботи та визначення учасників); ресурсна обмеженість (обмежені фінансові та кадрові ресурси можуть уповільнити впровадження цього інструменту); супротив змінам (можливий супротив з боку окремих державних органів через побоювання втрати автономності) [40, с. 56].

Отже, КР є перспективним інструментом для вдосконалення взаємодії між державними органами у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. Вони сприяють узгодженості дій, прозорості процесів та зміцненню фінансової безпеки. Незважаючи на виклики, впровадження КР є важливим кроком до побудови ефективної системи регулювання валютного ринку, що відповідає сучасним викликам глобальної економіки. Реалізація цього механізму вимагатиме політичної волі, достатнього фінансування та організаційної підтримки.

4. *Навчання та підвищення кваліфікації.* У сучасних умовах динамічного розвитку фінансових ринків та зростання ролі валютних операцій на національному ринку забезпечення ефективної взаємодії між державними органами стає пріоритетним завданням. Одним із ключових аспектів досягнення цієї мети є навчання та підвищення кваліфікації персоналу, який здійснює регулювання, контроль та моніторинг торгівлі валютними цінностями.

Надалі проведемо дослідження ролі професійного розвитку в удосконаленні публічного адміністрування.

Значення навчання та підвищення кваліфікації визначається у наступному:

– розвиток компетенцій державних службовців. Ефективна взаємодія між державними органами потребує високого рівня компетентності персоналу. Це включає: знання актуального законодавства у сфері валютного регулювання; розуміння міжнародних стандартів фінансового моніторингу; навички роботи з інформаційними системами та базами даних;

– уніфікація підходів до адміністрування. Навчання дозволяє створити єдиний підхід до виконання завдань, що сприяє зменшенню розбіжностей у діях різних органів. Це особливо важливо для запобігання конфліктам та дублюванню функцій.

Можемо визначити такі форми та методи навчання:

– проведення спільних тренінгів та семінарів. Організація спільних заходів за участі всіх державних органів, задіяних у регулюванні валютного ринку, сприяє обміну досвідом та кращим практикам. Тематика таких заходів може включати: управління ризиками на валютному ринку; протидію фінансовим злочинам; аналіз кейсів міжнародного досвіду;

– упровадження дистанційного навчання. Сучасні технології дозволяють організовувати дистанційні курси для підвищення кваліфікації. Онлайн-платформи можуть бути використані для надання доступу до актуальних навчальних матеріалів та сертифікації.

Очікувані результати вдосконалення навчання: підвищення ефективності взаємодії. Злагоджена робота державних органів стане можливою завдяки кращому розумінню процесів та завдань кожного учасника; зменшення ризиків корупції. Навчання сприяє формуванню культури доброчесності серед державних службовців та запобіганням зловживанням [21, с. 241].

Таким чином, навчання та підвищення кваліфікації державних службовців є важливим елементом удосконалення взаємодії між державними органами у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. Упровадження

спільних тренінгів, онлайн-курсів та уніфікації стандартів роботи сприятиме підвищенню ефективності, прозорості та стабільності у регулюванні валютного ринку України.

Отже, взаємодія державних органів у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями потребує вдосконалення для забезпечення прозорості, ефективності та законності валютних операцій. Упровадження єдиної інформаційної платформи, чіткий розподіл повноважень, координаційні ради та підвищення кваліфікації працівників є ключовими заходами для досягнення цієї мети. Реалізація запропонованих змін сприятиме зміцненню фінансової системи України та її інтеграції у світову економіку.

Висновки до розділу 3

На підставі аналізу основних шляхів удосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні вдалося сформулювати такі висновки.

1. Нині в Україні регулювання діяльності на валютному ринку здійснюється на підставі законодавчих актів, серед яких ключову роль відіграє Закон України «Про валюту і валютні операції», а також нормативно-правові акти Національного банку України. Водночас, виокремлюємо такі проблеми, як фрагментарність законодавства, недостатній рівень цифровізації процесів, а також обмеженість механізмів контролю за дотриманням валютного законодавства.

Дослідження доводять, що значна частина операцій із валютними цінностями здійснюється поза межами легального ринку, що створює ризики для економіки країни. Крім того, недостатній рівень координації між державними органами ускладнює ефективне адміністрування торгівлі валютними цінностями.

2. Ефективне публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями є ключовим елементом фінансової стабільності та економічного розвитку країни. Для вдосконалення цієї сфери необхідно реалізувати такі стратегічні заходи:

– гармонізація вітчизняної нормативно-правової бази з міжнародними стандартами. Узгодження національного законодавства з вимогами глобальних фінансових інституцій підвищить довіру до національного валютного ринку.

У зв'язку з чим, були запропоновані проекти нових статей до Закону України «Про валюту і валютні операції»: стаття 16. Визначення торгівлі валютними цінностями; стаття 17. Загальні принципи регулювання торгівлі валютними цінностями; стаття 18. Учасники ринку торгівлі валютними цінностями; стаття 19. Ліцензування операцій із валютними цінностями; стаття 20. Електронна торгівля валютними цінностями; стаття 21. Регулювання операцій із цифровими валютними цінностями; стаття 22. Прозорість операцій із валютними цінностями; стаття 23. Контроль та відповідальність за порушення правил торгівлі валютними цінностями; стаття 24. Захист прав учасників ринку валютних цінностей; стаття 25. Врегулювання спорів на ринку валютних цінностей;

– чіткий розподіл повноважень між державними органами. Забезпечення прозорості й уникнення дублювання функцій регуляторів сприятиме ефективнішому виконанню їхніх завдань;

– інституціоналізація співпраці через створення експертних рад та незалежних комісій. Такі органи зможуть забезпечити обґрунтованість рішень та залучення фахівців із різних галузей;

– використання сучасних цифрових технологій. Впровадження автоматизованих платформ для обміну даними та моніторингу валютних операцій дозволить оперативніше реагувати на зміни ринку;

– підвищення кваліфікації кадрів. Навчання працівників державних органів сучасним методам управління та регулювання валютного ринку дозволить підвищити їхню компетентність;

– зміцнення міжнародної співпраці. Участь у програмах обміну досвідом з такими організаціями, як МВФ та Світовий банк, сприятиме впровадженню передових практик.

Реалізація зазначених напрямів дозволить не лише покращити якість публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, а й сприятиме забезпеченню фінансової прозорості, ефективності валютного ринку та стабільності економіки загалом.

3. Взаємодія державних органів із питань публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні є одним із ключових напрямів підвищення ефективності їхньої діяльності. Крім цього, це створить основу для проведення якісного реформування структури державних органів та управління ними. Взаємодія державних органів у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні потребує суттєвих удосконалень. Використання позитивного досвіду таких країн, як: США, ЄС та Сингапур, Австралії допоможе створити більш ефективну та прозору систему регулювання. Основними напрямками реформ мають стати чіткий розподіл повноважень, цифровізація процесів та посилення координації через спільні платформи і навчальні програми.

Сучасний стан взаємодії характеризується низкою проблем, серед яких: дублювання повноважень, недостатня координація та відсутність єдиної інформаційної платформи.

4. Ефективна взаємодія між державними органами є основою успішного публічного адміністрування в будь-якій сфері, включаючи торгівлю валютними цінностями. Проте, в Україні цей процес стикається з низкою перешкод, які стримують реалізацію ефективної політики. Розглянуто ключові причини, що гальмують взаємодію державних органів у сфері торгівлі валютними цінностями, та запропоновано шляхи їх подолання, а саме:

– нормативно-правові проблеми. Багато функцій у сфері торгівлі валютними цінностями дублюються між різними державними органами. Це призводить до конфліктів інтересів, розпорошення відповідальності та зниження ефективності адміністрування. Незважаючи на деякі структурні зміни, нормативно-правова база залишається фрагментарною та часто не узгодженою між собою. Це створює правову невизначеність, яка ускладнює координацію між органами;

– організаційно-структурні причини. В Україні не має інтегрованої цифрової платформи для обміну інформацією між державними органами, що уповільнює прийняття рішень та знижує прозорість процесів. Надмірна кількість погоджувальних процедур та адміністративна складність гальмують ефективну взаємодію. Крім того, недостатня автоматизація процесів призводить до затримок у виконанні завдань;

– людський фактор. Дефіцит фахівців із сучасними знаннями та навичками в галузі валютного регулювання є значною перешкодою для продуктивної взаємодії між органами. Реформи часто зустрічають опір від працівників державних органів через небажання адаптуватися до нових умов роботи, особливо в умовах впровадження цифрових технологій;

– економічні та фінансові обмеження. Обмеженість державного фінансування впливає на технічне забезпечення, підготовку кадрів та впровадження сучасних технологій, що стримує розвиток взаємодії між органами. Низький рівень оплати праці у державному секторі негативно впливає на мотивацію працівників, що ускладнює створення ефективної команди для вирішення складних завдань у сфері торгівлі валютними цінностями;

– політичні чинники. Часті зміни керівництва та політичні кризи впливають на довгострокове планування та реалізацію стратегій у сфері валютного регулювання. Корупційні практики ускладнюють прозорість процесів та знижують довіру до державних інституцій, що є серйозною перешкодою для налагодження ефективної взаємодії.

5. Для подолання визначених причин, що гальмують взаємодію державних органів у сфері торгівлі валютними цінностями, варто вжити комплексні заходи, а саме:

– законодавче врегулювання повноважень. Необхідно чітко визначити функції кожного державного органу та уникнути дублювання. Це можна досягти шляхом внесення змін до Закону України «Про валюту і валютні операції»;

– створення єдиної платформи обміну інформацією. Використання сучасних інформаційних технологій дозволить автоматизувати обмін даними та забезпечити оперативність реагування на порушення;

– запровадження механізмів координації. Формування координаційних рад або робочих груп для вирішення стратегічних питань валютного ринку допоможе налагодити взаєморозуміння між органами;

– запровадження регулярних спільних тренінгів. Проведення спільних навчальних заходів сприятиме уніфікації підходів та формуванню культури співпраці.

6. Розв'язання проблем взаємодії державних органів у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями є критично важливим для забезпечення стабільності валютного ринку та подальшого розвитку України. Упровадження запропонованих заходів сприятиме створенню сучасної, прозорої та ефективної системи взаємодії державних органів у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, що позитивно позначиться на стабільності валютного ринку та перспективах розвитку нашої держави.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації викладено найбільш важливі наукові та практичні здобутки; наведено основні теоретичні положення та практичні рекомендації, визначених за результати дослідження; сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні.

1. Надано авторські визначення таким дефініціям:

«валюта» – це форма грошей, яка використовується для обміну товарів та послуг, а також для збереження вартості. Вона може існувати у фізичному вигляді (монети, банкноти) або у безготівковій формі (електронні гроші). Валюта виконує три основні функції: засіб обміну, одиниця обліку та збереження вартості засобу. Крім цього можна виділити такі елементи валюти: універсальний засіб; вартість товарів та послуг; внутрішні та міжнародні розрахунки; регуляція механізмами;

«валютні цінності» – це активи, які виражені в іноземній валюті і можуть бути використані для міжнародних фінансових операцій, інвестицій, а також для забезпечення платоспроможності у зовнішній торгівлі;

«торгівля валютними цінностями» – це процес купівлі та продажу активів, виражених в іноземній валюті, з отриманням прибутку або управлінням валютними ризиками;

«валютні операції» – це фінансові угоди, що включають обмін однієї валюти на іншу, а також операції з купівлі, продажу, передачі та зберігання валютних цінностей, що здійснюються як між державними, так і приватними суб'єктами господарювання для задоволення потреб у міжнародних розрахунках, хеджуванні валютних ризиків, інвестуванні або спекуляціях на валютних ринках;

«публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями» – це сукупність організаційно-правових, регуляторних, моніторингових і контрольних дій, що здійснюються державними органами та інституціями для забезпечення стабільності валютного ринку, захисту економічних інтересів держави, підтримки

правопорядку та сприяння міжнародній економічній співпраці у сфері обігу валютних цінностей.

2. Обґрунтовано, що методологією торгівлі валютними цінностями є сукупність знань, принципів та інструментів, які використовуються для успішної діяльності на валютному ринку. Визначено ряд характерних ознак торгівлі валютними цінностями, які відрізняють її від інших видів фінансових операцій.

3. Запропоновано авторську класифікацію торгівлі валютними цінностями: за типом валютної операції: обмінні операції (простий обмін однієї валюти на іншу за поточним курсом); спекулятивні операції (операції, які повідомляються з метою отримання прибутку на базі коливання валютних курсів); хеджувальні операції (операції, що виконуються для зменшення фінансових ризиків, пов'язаних із змінами курсів валют); за фінансовими інструментами: фізичні валютні операції (готівковий обмін валют на валютних ринках); деривативи (використання таких фінансових контрактів, як: форварди, ф'ючерси та опціони для управління валютними ризиками); криптовалюти (операції, пов'язані з обігом та торгівлею цифровими валютами, які стають популярними у сучасній фінансовій системі).

4. Визначено основні функції торгівлі валютними цінностями: передача капіталу; обмін валют; хеджування ризиків; спекуляція; регуляторна функція; ціноутворення; функція інвестиційного забезпечення; функція фінансового посередництва; інформаційна функція; соціальна функція; регулювання ліквідності. Проаналізувавши наведені функції, визначили основні методи торгівлі валютними цінностями: спотова торгівля; форвардні контракти; своп-операції; опціони; міжбанківський арбітраж; валютні ETFs; аутрайт-угоди; маржинальна торгівля; автоматизовані торгові системи.

5. Виокремлено визначальні принципи публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, зокрема: законності; ліквідності; прозорості; безпеки; регулювання; рівноправності учасників; диверсифікації; етичності; міжнародної співпраці.

6. Аргументовано доцільність запозичення досвіду США в аспекті практики прозорого моніторингу та звітності операцій на валютному ринку, а також упровадження сучасних технологій для автоматизації регуляторних процесів; досвіду Німеччини – запозичення досвіду щодо рівня інтеграції валютного ринку з банківською системою та ефективною співпраці державних органів із приватним сектором; досвід Польщі в контексті того, що Україна може перейняти підхід до гнучкого регулювання ринку, який враховує потреби малого та середнього бізнесу, а також адаптивність до змін в економічному середовищі; з досвіду Швейцарії – запозичення підходів у застосування високих стандартів фінансової стабільності та ризик-менеджменту, а також активізація міжнародної співпраці у валютній сфері; досвіду Японії – застосування інноваційного розвитку валютного ринку, зокрема використання цифрових валют та блокчейн-технологій у регулюванні та моніторингу.

7. Механізм публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями – система інструментів, методів, процедур і нормативно-правових актів, яка забезпечує організацію, контроль та регулювання операцій із валютними цінностями для досягнення фінансової стабільності, забезпечення економічної безпеки та дотримання міжнародних зобов'язань держави. Запропоноване авторське визначення враховує сучасні виклики, зокрема потребу в міжнародній співпраці та адаптації до динамічних змін світового фінансового ринку.

Надано характеристику основних елементів цього механізму: правове регулювання; регуляторні органи; контроль та нагляд; ліцензування та реєстрація; міжнародне співробітництво; роль суспільства; антикризове регулювання; адаптація до нових викликів. Констатовано, що елементи механізму публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями співпрацюють у тісній взаємодії, створюючи комплексну систему регулювання. Завдяки ефективному використанню інституційних, нормативних, економічних, контрольних та інформаційних інструментів, держава забезпечує стабільність і прозорість валютного ринку. Подальше вдосконалення цього механізму є важливим для інтеграції України у світову економіку та забезпечення її фінансової безпеки.

8. Аргументовано, що нормативно-правове забезпечення є основою публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. Воно формує правове поле, у межах якого здійснюється регулювання валютного ринку, забезпечується дотримання законності операцій із валютними цінностями та підтримується економічна безпека держави. Виокремлено кваліфікаційні групи нормативно-правового забезпечення торгівлі валютними цінностями: законодавчі акти, нормативно-правові акти НБУ, а також міжнародні угоди, які регулюють порядок обігу валютних цінностей, права та обов'язки суб'єктів валютних операцій, механізми контролю та відповідальність за порушення.

9. Запропоновано дефініцію поняття «суб'єкт публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями» – це державні органи, установи, організації та посадові особи, наділені повноваженнями щодо регулювання, моніторингу, контролю та забезпечення законності операцій із валютними цінностями для підтримання стабільності валютного ринку, запобіганню фінансовим правопорушенням і захисту національних інтересів держави.

10. Розроблено авторську класифікацію суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями, зокрема: державні органи (Національний банк України; Державна служба фінансового моніторингу України тощо); міжнародні організації (МВФ, Світовий банк тощо); інші учасники (валютні біржі; комерційні банки; підприємства та кредитно-фінансові установи, що здійснюють зовнішньоекономічні операції; фінансові установи, які виконують функції посередників на валютному ринку та здійснюють іноземні вкладення активів; фізичні особи; валютні брокерські фірми).

11. Виокремлено основні суб'єкти публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні: Національний банк України; Державна податкова служба України; Державна митна служба України; Міністерство економіки України; Міністерство юстиції України; Міністерство фінансів України; Служба безпеки України; Кабінет Міністрів України.

12. З метою вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями запропоновано стратегічні заходи, серед яких: а) гармонізація

нормативно-правової бази з міжнародними стандартами (розроблено та запропоновано автором проекти нових статей до Закону України «Про валюту і валютні операції»: стаття 16. Визначення торгівлі валютними цінностями; стаття 17. Загальні принципи регулювання торгівлі валютними цінностями; стаття 18. Учасники ринку торгівлі валютними цінностями; стаття 19. Ліцензування операцій із валютними цінностями; стаття 20. Електронна торгівля валютними цінностями; стаття 21. Регулювання операцій із цифровими валютними цінностями; стаття 22. Прозорість операцій із валютними цінностями; стаття 23. Контроль та відповідальність за порушення правил торгівлі валютними цінностями; стаття 24. Захист прав учасників ринку валютних цінностей; стаття 25. Врегулювання спорів на ринку валютних цінностей); б) чіткий розподіл повноважень між державними органами; в) інституціоналізація співпраці через створення експертних рад та незалежних комісій; г) використання сучасних цифрових технологій; д) підвищення кваліфікації кадрів; е) зміцнення міжнародної співпраці. Реалізація зазначених заходів надасть можливість підвищити рівень публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні, а також сприятиме забезпеченню фінансової прозорості, ефективності валютного ринку та активізації подальшого розвитку нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова А. О. Публічне адміністрування валютного ринку: сучасні виклики та перспективи. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України*. 2022. № 1 (58). С. 45–53.
2. Алісов Є. О. Правове регулювання валютних відносин в Україні : монографія. Харків : Консум, 2018. 142 с.
3. Андрієвський П. В. Механізми публічного регулювання валютного ринку в умовах глобалізації. Київ : КНЕУ, 2020. 274 с.
4. Андрій В. Валютна політика України: трансформація і модернізація. *Науковий вісник Чернігівського національного університету*. 2022. № 4. С. 24–71.
5. Антонов Ю. В. Фінансові ринки: управління та регулювання : монографія. Київ : Альфа, 2020. 536 с.
6. Базиліук В. А. Основи валютного нагляду: теорія і практика. Харків : ХНЕУ, 2019. 143 с.
7. Балабанов Г. В. Валютний ринок і державна політика. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 734 с.
8. Банківське право України : навч. посіб. / А. М. Жуков, А. Ю. Іоффе, В. Л. Кротюк [та ін.] ; під ред. А. О. Селіванова. Київ : Ін Юре, 2009. 450 с.
9. Барановський О. І. Валюта. *Енциклопедія сучасної України* / [гол. ред. кол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.] ; НАН України ; НТШ. Київ : Ін-т енцикл. дослідж. НАН України, 2005. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=33047.
10. Басистий О. О. Захист інтересів держави в умовах валютної лібералізації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 12. С. 132–146.
11. Білик О. С. Валютний контроль як елемент публічного управління. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 4. С. 33–41.
12. Близнюк О. Проблеми правового регулювання відносин валютного управління в Україні. *Юридична Україна*. 2016. № 1. С. 33–38.

13. Богацька Н. М. Регулювання валютного ринку Національним банком України. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. Р. 1–5. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2018/42.pdf.
14. Бойко О. В. Інституційні аспекти валютного регулювання в Україні. *Науковий часопис Національної академії державного управління*. 2019. № 4. С. 62–71.
15. Бондаренко С. М. Проблеми, що стоять перед українською системою валютного контролю та можливі шляхи її вирішення. *Вісник Академії митної служби України*. 2016. № 1 (13). С. 60–61.
16. Бондаренко С. М. Сучасні виклики у валютній сфері : державна політика : монографія. Одеса : ОНЕУ, 2020. 84 с.
17. Бондаренко М. І. Інтеграція України в глобальний валютний ринок. *Український фінансовий журнал*. 2020. № 3. С. 411–418.
18. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : підручник. [6-те вид., перероб. і доповн.]. Київ : Знання, 2018. 582 с.
19. Борисенко І. В. Основи валютного регулювання в Україні. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 255 с.
20. Бублик Є. О. Посилення валютного регулювання в Україні в умовах ескалації воєнних дій. *Економіка України*. 2022. № 10. С. 35–48.
21. Буряк П. Ю. Фінансове регулювання валютного ринку в умовах глобалізації : монографія. Київ : КНЕУ, 2021. 455 с.
22. Верба М. І. Основи валютної політики в умовах інтеграції до світового ринку. Київ : Альфа, 2021. 258 с.
23. Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник. Київ : Прецедент ; Моя книга, 2006. 448 с.
24. Гавриленко В. О. Стратегія валютного регулювання в умовах цифровізації. *Науковий вісник Чернігівського національного університету*. 2022. № 2. С. 51–60.

25. Галещук С. Щодо уточнення понять «валютні операції» та «операції у іноземній валюті». *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна ідентичність та тенденції глобалізації* : зб. тез доп. Х Ювіл. Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчен., м. Тернопіль, 21–23 лют. 2013 р. / редкол. : Б. П. Адамик, Р. Ф. Бруханський, В. А. Валігура [та ін.] ; відп. за вип. Г. Л. Монастирський. Тернопіль, 2013. Ч. 2. С. 317–319.

26. Грабінська А. В. Система валютних операцій як об'єкт валютного контролю. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2009. № 4 (47). С. 212–219.

27. Гладкова Т. В. Державне регулювання валютного ринку в умовах кризових явищ. *Фінанси України*. 2019. № 54. С. 256–280.

28. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами : практич. посіб. Харків : Фактор, 2017. 976 с.

29. Гончарук А. М. Інструменти валютного регулювання в Україні. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 82 с.

30. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18–22. Ст. 144. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.

31. Григоренко М. В. Регулювання обігу валютних цінностей у контексті євроінтеграційних процесів. *Фінанси України*. 2021. № 5. С. 15–23.

32. Гришко О. В. Державне управління у фінансовій сфері : інституційні аспекти. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 354 с.

33. Грищенко В. М. Фінансова безпека України : регулювання валютного ринку. Харків : ХНЕУ, 2019. 344 с.

34. Гуренко А. П. Роль Національного банку України у забезпеченні стабільності валютного ринку. *Економіка і прогнозування*. 2020. № 3. С. 12–19.

35. Дегтярьова Т. В. Валютна політика в умовах інтеграції до ЄС. Харків : ХНЕУ, 2019. 680 с.

36. Дзюблюк О. В. Монетарна політика та валютний ринок: виклики для України. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 235 с.
37. Дмитрук С. П. Валютний ринок і глобальні фінансові процеси. Одеса : ОНЕУ, 2020. 412 с.
38. Довбенко Н. С. Оцінка ефективності валютного регулювання в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 44. С. 33–52.
39. Донець С. В. Особливості функціонування валютного ринку України. *Економічний журнал Одеського національного університету*. 2021. № 8. С. 42–49.
40. Дорошенко Т. П. Валютний ринок України: основні виклики для публічного адміністрування. *Науковий вісник Чернігівського національного університету*. 2022. № 1 (60). С. 48–56.
41. Другі наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова (м. Київ, 3 лип. 2020 р.) / наук. ред. В. А. Устименко. Київ : НАН України ; ДУ «ІЕПД імені В. К. Мамутова НАН України», 2020. 336 с.
42. Дьяченко Л. В. Валютне регулювання в Україні : правові засади. Київ : Алерта, 2019. 272 с.
43. Єфименко Т. І. Державне регулювання фінансових ринків : теорія та практика. Харків : Фоліо, 2020. 683 с.
44. Журавель В. М. Ефективність інструментів валютного регулювання в сучасних умовах. *Фінанси України*. 2022. № 2. С. 45–54.
45. Завора Т. М. Принципи валютного регулювання в Україні. *Репозитарій Національного університету «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка»*. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/>.pdf.
46. Зінченко В. С. Інституційне регулювання фінансових потоків у валютній сфері. Київ : КНЕУ, 2018. 316 с.
47. Зоренко С. О. Інституційні аспекти публічного адміністрування валютного ринку. *Науковий часопис Національної академії державного управління*, 2020. № 2. С. 93–99.
48. Захарченко В. І. Економічні аспекти регулювання валютного ринку в Україні. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 382 с.

49. Іванова О. В. Валютна політика України : проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2020. № 5. С. 39–48.
50. Іванов Ю. Б. Ефективність публічного адміністрування в умовах трансформації фінансової системи. Київ : НАДУ, 2019. 344 с.
51. Іщенко М. В. Прозорість у регулюванні валютних операцій : національний досвід. *Фінанси України*. 2021. № 6. С. 29–36.
52. Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн : навч. посіб. Київ : Кондор, 2014. 384 с.
53. Карпенко О. В. Валютний нагляд: сучасний стан і напрями вдосконалення. *Економічний дискурс*. 2021. № 67. С. 782–805.
54. Ківалов С. В. Митна політика та митне право в Україні. Одеса : Юрид. літ., 2016. 360 с.
55. Клименко В. А. Ефективність інструментів валютного регулювання в Україні. *Фінансовий вісник*. 2020. № 56. С. 166–174.
56. Ковальчук О. С. Інструменти публічного регулювання валютного ринку України. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 67–74.
57. Колесник М. В. Валютний ринок України : регулювання, контроль, розвиток. Київ : НАДУ, 2020. 156 с.
58. Колосов О. М. Особливості державного управління обігом валютних цінностей. *Актуальні проблеми економіки*, 2019. № 57. С. 251–257.
59. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
60. Костенко Р. В. Формування у майбутніх економістів знань про валютний ринок та біржові валютні операції у процесі професійної підготовки. *Економіка харчової промисловості*. 2020. № 4. С. 30–32.
61. Костенко Л. М. Інституційне забезпечення валютного нагляду в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Економіка. 2021. № 6. С. 18–25.

62. Костюченко О. А. Поняття та класифікація валютних операцій. *Вісник Академії адвокатури України*. 2018. Число 1. С. 37–42.
63. Котляр О. М. Економічна політика у сфері валютного регулювання. Київ : КНЕУ, 2021. 677 с.
64. Кравчук А. М. Механізми державного управління валютним ринком. *Економіка та суспільство*. 2020. № 7. С. 21–29.
65. Кривенко А. О. Лібералізація валютного ринку України: сучасні підходи. *Економіка і регіон*. 2020. № 4. С. 37–45.
66. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
67. Куліш Т. В. Державне регулювання обігу валютних активів в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 12. С. 74–83.
68. Лавров Р. В., Садчикова І. В., Середюк І. О. Сучасні тенденції валютного регулювання в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 4–11.
69. Левченко В. А. Цифровізація як виклик для валютного регулювання. *Журнал міжнародної економіки*. 2022. № 7. С. 11–21.
70. Литвин Ю. М. Державне управління фінансовими ринками. Харків : ХНЕУ, 2020. 722 с.
71. Литвиненко Ю. М. Валютний ринок в Україні : проблеми функціонування та шляхи вдосконалення. *Бюлетень НБУ*. 2019. № 12. С. 3–11.
72. Литвиненко П. Ринок криптовалют : виклики для публічного адміністрування. *Фінансовий огляд*. 2021. № 9. С. 12–19.
73. Лупін О. Валютна політика в умовах воєнного стану / Департамент відкритих ринків Національного банку України. Квітень, 2023. 14 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Currency_policy_conditions_martial_law_Lupin_pr_2023-04.pdf?v=4.
74. Лустепа С. В. Зобов'язальне право : навч. посіб. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2020. 320 с.

75. Лядов А. Г. Щодо питання законодавчого визначення поняття «валютні цінності». *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві* : зб. наук. пр. за матеріалами Інтернет-конф., 26 лют. 2019 р. / НДІ ПЗІР НАПрН України. Харків, 2019. С. 73–77.

76. Мазур А. В., Кунєв Ю. Д. Роль конституційної скарги у підвищенні якості митно-правового регулювання. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9 (15). С. 461–475.

77. Марченко О. В. Монетарна політика і валютні відносини. Київ : КНЕУ, 2019. 534 с.

78. Маршук Л., Мовчан Д., Покойовий О. Особливості фінансової системи в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. С. 3–6.

79. Мельник А. О. Проблеми валютної політики в Україні у період економічної кризи. *Економічний аналіз*. 2020. № 3. С. 27–34.

80. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю. Державне управління : підручник. Київ : Знання, 2019. 582 с.

81. Мельник П. В., Тарангул Л. Л., Гордей О. Д. Банківські системи зарубіжних країн : підручник. Київ : Алерта, 2010. 586 с.

82. Місяць Н. О. Формування та розвиток механізму валютного регулювання в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2018. 236 с.

83. Митний кодекс України : Закон України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

84. Назаренко К. Перспективи валютного контролю в Україні. *Економічний журнал*. 2020. № 4. С. 36–41.

85. Науменкова С., Міщенко В. Валюта і валютна політика. Київ : Знання, 2010. 82 с.

86. Нестеренко П. О. Державне регулювання у сфері торгівлі валютними активами. *Науковий часопис НАДУ*. 2021. № 8. С. 42–50.

87. Олійник Ю. М. Регуляторна політика в системі публічного адміністрування валютного ринку. *Фінанси, облік і аудит*. 2019. № 1. С. 15–22.

88. Орловська О. М. Державне регулювання економіки : акцент на валютний ринок. Одеса : ОНЕУ, 2020. 332 с.

89. Орленко І. М. Ринок валютних операцій : публічне адміністрування. Харків : Фоліо, 2020. 360 с.

90. Павленко С. О. Державне регулювання валютних операцій у відкритій економіці. Дніпро : ДУЕП, 2020. 372 с.

91. Павлюк О. В. Фінансова політика і публічне адміністрування: валютний аспект. Дніпро : Університет економіки, 2020. 162 с.

92. Павлюк І. О. Фінансова політика і валютна стабільність. Одеса : ОНЕУ, 2021. 271 с.

93. Пастухова Л. А. Роль НБУ в регулюванні валютного ринку. *Фінанси, облік і аудит*. 2020. № 3 (29). С. 25–31.

94. Пащенко Л. М. Міжнародний досвід регулювання валютного ринку. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 280 с.

95. Петренко С. О. Економічна безпека України в контексті валютної політики. *Економічний вісник університету* : зб. наук. праць. 2021. № 2 (44). С. 45–51.

96. Печора К. В. Вплив діяльності суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями на забезпечення захисту національних інтересів держави. *Право і суспільство*. 2025. № 1. С. 294–299.

97. Печора К. В. Методи та форми взаємодії державних органів, що забезпечують публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 130. С. 222–226.

98. Печора К. В. Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні та за кордоном. *Наукові перспективи*. 2024. № 10 (52). С. 249–258.

99. Печора К. В. Шляхи взаємодії державних органів, щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 354–356.

100. Печора К. В. Особливості здійснення торгівлі валютними цінностями на національному та міжнародному рівні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 9 (9). С. 1245–1252.

101. Плахотнік С. О. Державне адміністрування валютної політики. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 140 с.

102. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

103. Положення про Міністерство фінансів України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 27 лют. 1993 р. № 147. *Зібрання постанов Уряду України*. 1993. № 7. Ст. 150. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147-93-п#Text>.

104. Поляков Д. В. Фінансова політика та валютний контроль. Київ : КНТЕУ, 2021. 255 с.

105. Попова А. В. Державне регулювання ринків небанківських фінансових послуг у повоєнний період. *Право України*. 2023. № 8. С. 68–79.

106. Про особливості ліцензування діяльності у сфері валютних операцій : постанова Кабінету Міністрів України від 17 верес. 2019 р. № 845. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0043500-23#Text>.

107. Правовое регулирование криптовалютного бизнеса. *Axon Partners*. URL: <http://axon.partners/wp-content/uploads/2017/02/Global-Issues-of-Bitcoin-Businesses-Regulation.pdf>.

108. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2473-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.

109. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій : Закон України від 03 черв. 1992 р. № 2402-XII. *Відомості Верховної*

Ради України. 1992. № 33. Ст. 474. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-12#Text>.

110. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними : Закон України від 18 листоп. 1997р. № 637/97-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637/97-%D0%B2%D1%80>.

111. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів : наказ Міністерства фінансів України від 10 серп. 2000 р. №193. *Офіційний вісник України*. 2000. № 34. Ст. 1474.

112. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квіт. 1991 р. № 959-ХІІ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

113. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 груд. 2019 р. № 361-ІХ ; в ред. від 09 січ. 2025 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

114. Про Національний банк України : Закон України від 10 трав. 1999 р. № 679-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

115. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : постанова Національного банку України від 24 лют. 2022 р. № 18. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>.

116. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : декрет Кабінету Міністрів України від 19 лют. 1993 р. № 1593. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 17. Ст. 184.

117. Про формування валютних фондів України : постанова Верховної Ради України від 5 лют. 1992 р. № 2101-ХІІ *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 19. Ст. 263.

118. Пруський О. С. Організація діяльності комерційних банків на валютному ринку України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01. Тернопіль, 2008. 23 с.

119. Пушак Я. Я., Шевченко Н. В. Особливості формування та управління ресурсами банків в сучасних умовах. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 3 (69). С. 36–41.

120. Руденко І. В. Стратегія державного управління валютним ринком України. *Науковий вісник Чернігівського національного університету*. 2021. № 3. С. 51–59.

121. Рябцева О. С. Інструменти валютної політики в сучасних умовах. *Фінансовий простір*. 2019. № 1. С. 33–40.

122. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin : роз'яснення Національного банку України від 10 листоп. 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14>.

123. Савчук Л. В. Інституційна основа валютного ринку України. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 180 с.

124. Сінянська А. О. Дорогоцінні метали як об'єкти валютних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2017. № 46, т. 2. С. 25–28.

125. Сидоренко О. Державна політика і валютний нагляд: проблеми втілення. *Український економіст*. 2020. № 15. С. 41–47.

126. Смірнова І. В., Смірнова Н. В. Вплив зміни валютних курсів на фінансову звітність : аналіз закордонного та вітчизняного досвіду. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2014. № 2 (1). С. 127–133.

127. Соколова О. В. Ефективність регулювання валютного ринку в умовах економічної нестабільності. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 145 с.

128. Сологуб Ю. П. Валютний контроль : регуляторна політика держави. Дніпро : Університет економіки, 2019. 357 с.

129. Стадник Г. В., Наумов М. С. Митне та валютне регулювання : тексти лекцій / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2019. 79 с.

130. Старинський М. В. Валютні правовідносини : теоретико-методологічний аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 441 с.

131. Старинський М. В. Валютні відносини : окремі проблеми правового регулювання : монографія. Суми : Мрія, 2014. 208 с.

132. Старинський М. В. Визначення поняття «валютні правовідносини». *Юридична Україна*. 2018. № 8. С. 52–56.

133. Старинський М. В. Теоретико-методологічні засади дослідження становлення і розвитку правового регулювання валютних відносин в Україні. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2012. № 2 (7). С. 22–25.

134. Старинський М. В. Щодо визначення поняття «валюта» та «валютні цінності». *Підприємництво, господарство, право*. 2019. № 10. С. 62–85.

135. Старинський М. В. Щодо ознак валютних правовідносин. *Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 21–22 трав. 2011 р. Суми, 2011. С. 146–148.

136. Старинський М. В. Щодо поняття “валютні правовідносини”. *Цивільно-правове забезпечення розвитку економіки України* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 ч. Донецьк, 2010. Ч. 2. С. 74–75.

137. Тімашов В. О., Севастьяненко О. В. Фінансова система України: правова характеристика та законодавче регулювання. *Право і суспільство*. 2021. № 2. С. 134–139.

138. Ткаченко М. І. Регуляторна політика у сфері валютних операцій. *Економіка і право*. 2020. № 5. С. 27–34.
139. Трофімова О. В. Критерії класифікації цінних паперів за законодавством України. *Вісник господарського судочинства*. 2006. № 1. С. 149–157.
140. Федорова Л. В. Глобальні фінанси і валютний ринок. Харків : Фоліо, 2019. 690 с.
141. Федорова А. В. Регуляторна політика НБУ у сфері валютного нагляду. *Фінанси, облік і аудит*. 2020. № 4 (32). С. 11–19.
142. Філіпенко Т. В. Механізм державного управління валютним ринком України : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Донецьк, 2011. 39 с.
143. Фінансове право України : підручник / [Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, І. Є. Криницький та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенко. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 320 с.
144. Хараїн І. І. Адміністративно-правове регулювання переміщення предметів фізичними особами через митний кордон України : дис. ... д-ра філос. : 081. Дніпро, 2020. 220 с.
145. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>.
146. Чернишова О. Б., Степанова Д. С., Філон М. М. Перспективи розвитку валютного ринку в Україні. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С. 138–142.
147. Черненко Т. В. Стратегічне управління валютними активами. Одеса : ОНЕУ, 2021. 131 с.
148. Чухно О. С. Міжнародний досвід регулювання валютних ринків. Харків : Фоліо, 2020. 649 с.
149. Шаповал В. М. Ефективність валютного регулювання : теорія та практика. Дніпро : Університет економіки, 2018. 254 с.

150. Шевченко І. М. Модернізація валютного нагляду в умовах інтеграції до ЄС. *Фінанси України*. 2021. № 10. С. 18–25.
151. Шевченко Л. М. Роль НБУ у валютній лібералізації. *Дзеркало економіки*. 2021. № 5. С. 247–254.
152. Шевченко Л. М. Цифровізація валютного ринку : перспективи для України. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 53–60.
153. Шевчик О. С. Валютні операції, як об'єкт валютного контролю. *Форум права*. 2012. № 2. С. 763–768.
154. Шевчик О. С. Щодо визначення термінів «валюта» та «валютні цінності». *Форум права*. 2011. № 3. С. 862–868.
155. Шевчук О. М. Контроль та нагляд за переміщенням лікарських засобів через митний кордон України : монографія / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2014. 271 с.
156. Швайко М. Л. Особливості грошово-кредитної політики України в сучасних умовах. *Соціальна економіка*. 2016. № 1. С. 82–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2016_1_12.
157. Швець О. В. Валютний ринок і державне регулювання: проблеми і виклики. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 270 с.
158. Шульга М. Г. Переміщення і пропуск товарів через митний кордон України. *Право та управління*. 2012. № 3. С. 475–486.
159. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2001. Т. 3. К–М. 792 с.
160. Krugman P. Exchange Rates and Economic Stability. *Journal of Economic Perspectives*. 2019. Vol. 33, Issue 4. P. 89–102.
161. Mundell R. A. International Economics and Currency Markets. *Cambridge Economic Studies*. 2020. Vol. 28, No. 3. P. 153–170.
162. Rogoff K. Currency Market Efficiency in Emerging Economies. *Journal of Economic Studies*. 2021. Vol. 48, Issue 2. P. 24–41.

163. Sachs J. Financial Markets and Public Administration in Transition Economies. *Oxford Economic Papers*. 2020. Vol. 56, Issue 2. P. 305–318.

164. Fischer S. Exchange Rate Systems and Public Policy. *IMF Publications*. 2021. Vol. 14. P. 11–28.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Дані
опитування та анкетування 527 осіб, які є
представниками суб'єктів валютних операцій
(у %, 2025 р.)**

<i>№ п/п</i>	<i>Питання</i>	<i>Результати</i>
1.	<i>Стаж роботи на валютному ринку:</i> а) до 5 років б) від 5 до 10 років в) від 10 до 15 років г) понад 15 років д) відсутній зовсім	9,2 20,7 25,3 40,2 4,6
2.	<i>Соціальний стан:</i> а) керівник установи б) засновник суб'єкта ринку в) службовець г) найманий працівник	10,3 9,8 31,2 48,7
3.	<i>Вік:</i> а) до 18 років б) від 19 до 30 років в) від 31 до 40 років г) від 41 до 50 років д) понад 50 років	4,1 32,1 45,6 15,2 3,0
4.	<i>Освіта:</i> а) середня б) середня спеціальна в) незакінчена вища г) вища	3,3 5,7 32,0 59,0
5.	<i>Що Ви знаєте про валютний ринок в Україні:</i> а) загальне уявлення б) характеристики ринку в) особливості діяльності на ринку г) сутність заходів впроваджуваних державою	15,4 14,8 48,6 21,2
6.	<i>Які джерела Вашої інформації про торгівлю валютними цінностями</i> а) наукова література б) законодавчі та нормативно-правові акти в) особистий досвід г) медіапростір д) статистичні дані е) інше	25,7 35,3 5,9 8,5 4,8 19,8
7.	<i>Якому джерелу інформації щодо публічного</i>	

	адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні Ви надаєте перевагу: а) періодичні видання б) аналітичні матеріали в) статистичні дані г) наукова література д) особистий досвід	19,0 23,4 21,0 21,3 15,3
8.	Який у Вас рівень поінформованості щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні: а) достатній б) середній в) низький г) маю загальне уявлення	34,3 49,4 10,1 6,2
9.	Як Ви вважаєте, чи відповідає структура валютного ринку України міжнародним стандартам: а) так б) ні в) необхідні зміни до законодавства г) складно відповісти	31,9 20,7 40,2 7,2
10.	Як Ви оцінюєте сучасний стан публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні: а) позитивно б) задовільно в) незадовільно г) необхідні зміни до законодавства	10,6 14,8 48,9 25,7
11.	Чи є досконалими умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України: а) так б) ні в) за останні роки значно вдосконалилися, але залишаються певні виклики г) складно відповісти	30,4 16,1 39,7 13,8
12.	Чи досконале, на Ваш погляд, вітчизняне законодавство, що забезпечує здійснення торгівлі валютними цінностями: а) так б) ні в) складно відповісти	12,1 71,3 16,6
13.	Як Ви оцінюєте адміністрування переказу валютних цінностей в Україні: а) позитивно б) задовільно в) незадовільно г) необхідні зміни до законодавства	48,2 15,6 5,2 31,0

14.	<p>Як Ви оцінюєте адміністрування транскордонного переміщення валютних цінностей:</p> <p>а) позитивно б) задовільно в) незадовільно г) необхідні зміни до законодавства</p>	<p>42,3 21,4 10,2 26,1</p>
15.	<p>Які фактори, на Ваш погляд, формують механізм публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями:</p> <p>а) нормативно-правові б) економічні в) політичні (ідеологічні) г) матеріально-технічні д) інші</p>	<p>60,1 9,1 14,9 10,3 5,6</p>
16.	<p>Чим, на Вашу думку, зумовлені основні недоліки у сфері публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні:</p> <p>а) недостатністю координації між державними органами б) нестабільністю економічної ситуації в країні в) недостатністю впровадження сучасних технологій г) складністю нормативно-правової бази д) надмірною бюрократією</p>	<p>25,8 13,6 26,1 15,1 19,4</p>
17.	<p>У якій мірі, на Ваш погляд, здійснюється імплементация міжнародного досвіду щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні:</p> <p>а) достатньо б) у край низько в) не використовується г) складно відповісти</p>	<p>40,2 25,2 9,6 25,0</p>
18.	<p>Чи достатній рівень взаємодії державних органів щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні:</p> <p>а) так, рівень взаємодії достатній б) частково достатній в) ні, рівень взаємодії недостатній г) складно відповісти</p>	<p>70,1 25,2 3,2 1,5</p>
19.	<p>Які, на Вашу думку, є напрями вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні:</p> <p>а) підвищити координацію між державними органами б) вдосконалити механізми нагляду та контролю в) підняти рівень прозорості регулювання г) забезпечити стабільність валютного курсу д) посилити міжнародну співпрацю</p>	<p>10,7 51,2 20,1 13,2 4,8</p>

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про доповнення статтями 16-25 Закону України «Про валюту і валютні операції» щодо визначення поняття торгівлі валютними цінностями

1. Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

Доповнити статтями 16-25 Закону України «Про валюту і валютні операції» щодо визначення поняття торгівлі валютними цінностями:

Стаття 16. Визначення торгівлі валютними цінностями

Торгівля валютними цінностями включає здійснення операцій із купівлі, продажу, обміну, хеджування валютних ризиків та інших операцій, пов'язаних із валютними цінностями, що здійснюються учасниками валютного ринку.

Валютні цінності охоплюють іноземну валюту, платіжні документи в іноземній валюті, банківські метали та цифрові активи, які мають статус валютної цінності відповідно до цього Закону.

Стаття 17. Загальні принципи регулювання торгівлі валютними цінностями

Торгівля валютними цінностями в Україні здійснюється на засадах:

- прозорості та відкритості операцій;
- рівності умов для всіх учасників ринку;
- запобігання фінансовим злочинам і незаконному відтоку капіталу;
- відповідності міжнародним стандартам та зобов'язанням України у сфері валютного регулювання.

Держава гарантує захист прав учасників ринку валютних цінностей відповідно до цього Закону та інших нормативно-правових актів.

Стаття 18. Учасники ринку торгівлі валютними цінностями

До учасників ринку валютних цінностей належать:

- банки, які мають відповідну ліцензію Національного банку України;
- небанківські фінансові установи, акредитовані Національним банком України для здійснення валютних операцій;
- фізичні та юридичні особи, які здійснюють обмін або інші операції з валютними цінностями в межах закону.

Учасники ринку зобов'язані:

- дотримуватися правил обліку та звітності;
- забезпечувати ідентифікацію клієнтів відповідно до вимог законодавства про фінансовий моніторинг;
- негайно повідомляти регуляторні органи про підозрілі операції;
- дотримуватися правил, встановлених цим Законом, нормативно-правовими актами Національного банку України.

Стаття 19. Ліцензування операцій із валютними цінностями

Діяльність із торгівлі валютними цінностями підлягає обов'язковому ліцензуванню.

Ліцензію видає Національний банк України на підставі поданого пакета документів, які підтверджують відповідність заявника встановленим вимогам.

Ліцензія може бути анульована в разі порушення правил торгівлі валютними цінностями, визначених законодавством.

Стаття 20. Електронна торгівля валютними цінностями

Електронна торгівля валютними цінностями здійснюється через акредитовані платформи, які відповідають вимогам Національного банку України.

Електронні платформи повинні забезпечувати:

- безперебійне функціонування системи торгів;
- автоматизований облік операцій у режимі реального часу;
- збереження та захист даних учасників торгів;
- автоматизацію процесів обліку та звітності;
- захист даних учасників торгів;
- доступ регуляторних органів до даних про операції в режимі реального часу.

Національний банк України здійснює моніторинг та нагляд за діяльністю електронних платформ торгівлі валютними цінностями.

Стаття 21. Регулювання операцій із цифровими валютними цінностями

Цифрові валютні цінності визнаються законними активами, що можуть використовуватися для проведення операцій, за умови їхньої реєстрації відповідно до правил, встановлених Національним банком України.

Учасники ринку цифрових валютних цінностей зобов'язані:

реєструвати всі операції в єдиній електронній системі, що адмініструється Національним банком України;

забезпечувати прозорість джерел походження цифрових активів;

дотримуватися заходів фінансового моніторингу.

Стаття 22. Прозорість операцій із валютними цінностями

Учасники торгівлі валютними цінностями зобов'язані забезпечувати відкритість інформації про свої операції в межах, визначених законодавством.

Національний банк України публікує регулярні звіти про стан ринку валютних цінностей, зокрема інформацію про обсяги операцій, тенденції та ризики.

Стаття 23. Контроль та відповідальність за порушення правил торгівлі валютними цінностями

Контроль за дотриманням правил торгівлі валютними цінностями здійснює Національний банк України, податкові органи, митні органи та інші уповноважені органи.

Основними напрямками контролю є:

перевірка дотримання учасниками ринку правил звітності;

аналіз підозрілих операцій та застосування відповідних заходів реагування;

аудит діяльності суб'єктів валютного ринку.

За порушення правил торгівлі валютними цінностями до учасників ринку можуть застосовуватися такі заходи:

штрафи;

тимчасове або повне позбавлення ліцензії;

інші санкції, передбачені законодавством.

Стаття 24. Захист прав учасників ринку валютних цінностей

Держава забезпечує захист прав і законних інтересів учасників ринку валютних цінностей.

У разі порушення прав учасники мають право звертатися до суду, а також до уповноважених органів для врегулювання спорів.

Встановлюється механізм компенсації збитків, завданих недобросовісними операціями чи порушенням зобов'язань.

Стаття 25. Врегулювання спорів на ринку валютних цінностей

Спори, що виникають між учасниками ринку валютних цінностей, підлягають розгляду в порядку, передбаченому цим Законом або іншими нормативно-правовими актами.

Учасники мають право звертатися до спеціалізованих судових інституцій, створених для вирішення спорів на валютному ринку.

Рішення судових органів є обов'язковими для виконання, якщо інше не передбачено законодавством України.

2. Кабінету Міністрів України не пізніше ніж протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

1) забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону;

2) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

3) забезпечити прийняття центральними органами виконавчої влади нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

4) забезпечити приведення центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

3. Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня його підписання.

**Голова Верховної Ради
України**

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Печора К. В. Шляхи взаємодії державних органів, щодо публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2023. С. 354–356.

2. Печора К. В. Публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні та за кордоном. *Наукові перспективи*. № 10 (52). 2024. С. 249–258.

3. Печора К. В. Особливості здійснення торгівлі валютними цінностями на національному та міжнародному рівні. *Успіхи і досягнення у науці*. № 9 (9). 2024. С. 1245–1252.

4. Печора К. В. Методи та форми взаємодії державних органів, що забезпечують публічне адміністрування торгівлі валютними цінностями в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. № 130. 2025. С. 222–226.

5. Печора К. В. Вплив діяльності суб'єктів публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями на забезпечення захисту національних інтересів держави. *Право і суспільство*. № 1. 2025. С. 294–299.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Печора К. В. Зміст поняття «валютні цінності» та правові засади їх обігу в Україні. *Сучасні напрямки розвитку менеджменту та економіки в умовах VUCA-світу* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 17 лист. 2022 р.). Харків : ХНАДУ. 2022. С. 56–58.

2. Печора К. В. Організаційно-правові рішення щодо підвищення рівня безпеки торгівлі валютними цінностями в Україні. *Фінансова безпека як складова економічної безпеки держави* : матеріали круглого столу (30 лист. 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 6.

3. Печора К. В. Напрями вдосконалення публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідження молодих учених, курсантів та студентів* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 17 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 418–421.

4. Печора К. В. Правові засади формування резерву валютних цінностей. *Інновітг сучасних трендів в менеджменті безпеки*: Збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. Львів: ЛДУ БЖД, (Львів, 26 трав. 2023 р.). 2023. С. 313–315.

5. Печора К. В. Правове забезпечення торгівлі валютними цінностями в Україні та закордоном. *Правове забезпечення економічної безпеки держави* : матеріали круглого столу (31 трав. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 7.

6. Печора К. В. Повноваження Національного банку України як суб'єкта публічного адміністрування торгівлі валютними цінностями. *Угорщина – Україна – Європейський Союз: наукова взаємодія сучасних правових думок* : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Будапешт, 2023 р.). 2023. С. 44–46.

7. Печора К. В. Міжнародний валютний обмін та торгівля на ринках країн, що розвиваються. *Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту підприємств України* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. інтерн.-конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених (17 лист. 2023 р.) / Харків. нац. автомобільно-дорожн. ун-т. Харків: ХНАДУ, 2023. С. 105–107.

8. Печора К. В. Дотримання безпекових засад у сфері здійснення контролю за торгівлею валютними цінностями. *Посилення спроможностей СБ України та складових сектору безпеки і оборони* : Міжвідомча наук.-практ. конф. (12 жовт. 2023 р.) / Київ : Акад. СБ України, 2023. С. 87–92.

9. Печора К. В. Боротьба зі злочинністю у сфері торгівлі валютними цінностями як пріоритетний напрям забезпечення економічної безпеки держави. *Економічна безпека: організаційно-правові, інформаційно-аналітичні та оперативно-розшукові засади* : Всеукр. наук.-практ. конф., Ірпінь: ДПУ, (Ірпінь, 16 травня 2024 року). 2024. С. 326–328.

10. Печора К. В. Передовий досвід країн-членів Європейського Союзу у здійсненні адміністрування торгівлі валютними цінностями. *Бюджетування у забезпеченні фінансової безпеки держави: матеріали круглого столу* (30 травня 2024 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 9.

11. Печора К. В. Напрями та пропозиції подальшого розвитку вітчизняного валютного ринку. *Сучасні напрямки розвитку та економіки в умовах VUCA-світу* : зб. матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених (14 лист. 2024 р.) / Харків. нац. автомобільно-дорожн. унт. Харків: ХНАДУ, 2024. С. 135–136.